

Att förändra maskulinitet genom utbildning av pojkar inom idrott

En fallstudie av Locker Room Talk 8-veckorsprogram

Att förändra maskulinitet genom utbildning av pojkar inom idrott

En fallstudie av Locker Room Talk 8-veckorsprogram

Inger Eliasson & Jesper Fundberg

Riksidrottsförbundet

FoU-rapport 2022:1

Du finner FoU-rapporter utgivna av Riksidrottsförbundet på: www.rf.se/forskning

Författare: Inger Eliasson & Jesper Fundberg

Formgivning: Catharina Grahn, ProduGrafia

Foto omslag: Bildbyrån

ISBN: 978-91-87385-34-6

Innehåll

Tack	4
Förord	5
Sammanfattning	6
Inledning och bakgrund	8
Syfte och frågeställningar	10
Teoretisk referensram	11
Makt, maskulinitet samt problem och lösningar	11
Metod	14
Genomförande	14
Datamaterial	16
Analys	18
Resultat	20
Innehåll – LRT:s utbildning 8-veckorsprogram	20
Tanken – hos verksamhetsansvariga och utbildare	22
Görandet – i praktiken	26
Erfarandet – pojkarnas och tränarnas perspektiv	36
Diskussion	45
LRT som metod – problem och lösning	45
Möjligheter och begränsningar för lärande och beteendeförändring	48
Slutsatser	55
Referenser	58
Bilagor	61
Bilaga 1. Tidigare forskning	61
Bilaga 2. Metod	67

Tack

Vi vill börja med att rikta ett tack till ansvariga inom organisationen Locker Room Talk för deras medverkan till att delge oss material och berätta om sina erfarenheter av det utbildningsprogram som denna studie handlar om. Vi vill rikta ett stort tack till de unga idrottsutövande pojkarna som genomgått utbildningen samt deras tränare i olika idrottsföreningar som välvilligt låtit oss observera deras utbildningstillfällen, men också för att de generöst delat med sig av sina erfarenheter och uppfattningar genom intervjuer. Tack också till Riksidrottsförbundet för utlysningen av forskningsmedel inom jämställdhet som ledde till finansiering av denna studie som gett oss möjligheten att forska om utbildning i syfte att förändra maskulinitetsnormer bland unga pojkar i lagidrott. Båda medverkande forskare, Inger Eliasson, Umeå universitet, och Jesper Fundberg, Malmö universitet, har tillsammans likvärdigt ansvarat för studiens genomförande, analys och resultat.

Inger Eliasson & Jesper Fundberg

Förord

Mycket har hänt sedan den svenska idrottsrörelsen skapades av män för män för över 100 år sedan. Idrottens jämställdhetsarbete har pågått länge, det är 40 år sedan den första jämställdhetsplanen skrevs. Under lång tid handlade det om att driva jämställdhetsfrågan som en kvinnofråga. Det har på många sätt varit nödvändigt. Men utifrån den utveckling som skett – och med våra utmaningar i dag – räcker det inte med att stärka kvinnor i styrelserum, på tränings- och tävlingsarenor och i omklädningsrum för att reell förändring ska ske mot ökad jämställdhet; kvantitativ och kvalitativ.

Parallellt med att säkerställa numerärt jämställda tränarstabber, styrelser och valberedningar behöver jämställdhetsintegrering prägla idrottsverksamheternas alla delar, allt från budgetplanering till synen på acceptabel jargong i klubbhus, omklädningsrum och på läktare. Mot denna bakgrund arbetar idrottsrörelsen för att syna och utmana den struktur som fortfarande omger många pojkar och män. Det ska vara självklart att säga nej till sexism, även som kille.

Nu sker på så vis ett perspektivskifte. Idrottsrörelsen blir mer normkritisk i sättet att ta sig an jämställdhetsfrågan. Hur pojkar och män kan vara en del av lösningen är en viktig del i detta.

Vad kan då fungera för att komma åt destruktiva maskulinitetsnormer? Hittills har det saknats utvärderande studier och denna rapport är angelägen för att kunna lära mer. Riksidrottsförbundets förhoppning är också att kunna få mer kunskap om miljöer med förväntad eller upplevd ”machokultur”.

Studier som denna ger oss nya insikter om vad som är framgångsrikt och vilka fallgropar vi bör undvika i fråga om destruktiva maskulinitetsnormer. Detta är ett viktigt led i vår i strävan mot en mer jämställd idrottsmiljö och framtid, där alla oavsett kön kan vara en del i en positiv idrottsutveckling.

David Gustafsson

Verksamhetsområdeschef, Idrottsutveckling

Sofia B Karlsson

Sakansvarig, jämställdhet och inkludering

Sammanfattning

Locker Room Talk (LRT) är en ideell organisation som startades av gymnasieungdomar och som sedan 2017 arbetar för att försöka förändra omklädningsrumskulturen bland pojkar i lagidrotter genom att fokusera på problematiska maskulinitetsnormer. Går det att förändra maskulinitetsnormer genom utbildning av unga pojkar aktiva i lagidrott? Hur går detta till i praktiken? Hur uppfattas LRT:s insatser av de inblandade aktörerna? Hur uppnås intentionerna? Detta är exempel på frågor som vi försöker besvara i denna rapport som bygger på en undersökning av LRT:s utbildning *8-veckorsprogram*.

Undersökningen är en kvalitativ fallstudie som fokuserar på att beskriva och analysera LRT:s intentioner och idéer, hur utbildningsinsatser genomförs i praktiken och hur pojkar och tränare ser på utbildningen samt vilka effekter den får. Vidare gör vi analyser på en övergripande samhällsnivå genom att resonera kring förutsättningar, förväntningar och ansvar hos olika aktörer i och utanför idrotten vad gäller förändringar av makt och maskulinitet. Vi väljer att undersöka LRT:s utbildning 8-veckorsprogram, som erbjuds unga pojkar mellan 10 och 14 år som är aktiva i lagidrott. Resultaten baseras huvudsakligen på observationer av utbildningsinsatser med 100 pojkar i fyra fotbolls- och innebandyföreningar samt intervjuer med pojkar, verksamhetsansvariga, utbildare och tränare. Vidare gör vi en granskning av dokument och organisationens hemsida, och samtalar med personer som är ansvariga för samverkan med LRT, dels inom Riksidrottsförbundet nationellt, dels i två RF-SISU distrikt.

LRT:s 8-veckorsprogram består av fyra timmars utbildning med pojkar aktiva i lagidrott. Vår slutsats är att utbildningen har begränsade förutsättningar att leda fram till en ny manlighet och jämställdhet inom idrotten, och i förlängningen samhället, det vill säga de avsikter som LRT uttrycker på hemsidan: ”Stoppa skitsnacket”, ”Skapa en ny manlighet” och ”En jämställd värld där alla människor känner frihet att vara sig själva” (lockerroomtalk.se, 9 maj 2021). Analysen visar att utbildningstiden är tämligen kort och att innehållet brister kunskapsmässigt om maskulinitet, makt, genussocialisation och beteendeförändring. Utbildningen utgår ifrån en förenklad syn på problematisk maskulinitet som främst baseras på ansvarigas egna erfarenheter enligt deras egna ut-sagor. Undersökningen visar också att utbildningen har brister när det kommer till att utgå från målgruppens erfarenheter och sociala sammanhang, vilket får negativa konsekvenser för interventionens möjlighet att förändra identifierade problematiska beteenden genom utbildning av unga pojkar inom lagidrotter. Utbildningsprogrammets innehåll blir av dessa anledningar svårt att förstå och ta till sig för unga pojkar, varför de också ger uttryck för ett visst motstånd. Fallstudien indikerar vidare att LRT genomfört relativt få utbildningar i de undersökta distrikten, vilket innebär en betydande begränsning för möjligheter till förändring av problematisk maskulinitet och ojämställdhet i en större omfattning. Det behövs således mer för att förändra könsnormer, även om intentionen kan anses vara god och att LRT bidragit till uppmärksamhet i frågan.

Studiens övergripande slutsatser gällande utbildning för att förändra problematisk maskulinitet är:

- Utbildningsinsatser bör vara grundade i vetenskapliga teorier om och praktisk erfarenhet av maskulinitet, makt och genussocialisation samt om interventioner för beteendeförändring.
- Utbildning inklusive innehåll bör riktas och anpassas till relevant målgrupp i förhållande till identifierade problem med hänsyn tagen till förhållanden mellan individ, kultur och struktur.
- Utbildning och förändringsinterventioner riktade till unga bör utgå ifrån de ungas förståelser och meningsskapande av normer och förväntningar på att vara pojke och blivande man.
- En pedagogisk professionell kompetens hos ansvariga och utbildare är nödvändig för att förstå och hantera innehåll och lärandeprocess i relation till utbildningens deltagare.
- En utbildningsintervention behöver vara tydlig, sammanhängande och kontinuerlig samt genomföras under längre tid för att förändring ska kunna uppnås.

Studien bidrar till en ökad kunskap om och förståelse för hur maskulinitet konstrueras och uttrycks i idrottens omklädningsrum, vad pojkar i 10–14 års ålder uppfattar av det som presenteras som lösningar på problematiska beteenden samt hur dessa kan förändras genom utbildning. Resultaten pekar på att det behövs djupare kunskaper och breda samordnande insatser för att hantera den komplexa maskulinitetsprocessen och för att öka möjligheten att nå förväntade och önskade effekter. I rapporten framförs argument om att idrottens organisationer kan ta ett större eget ansvar för att förändra problematiska maskulina beteenden som identifieras inom idrotten.

Inledning och bakgrund

Idrott och maskulinitetsnormer hänger ofta samman. Idrottspedagogen Eva Olofsson (1989) skrev i sin inflytelserika avhandling att idrotten är skapad av och för män. En del har förändrats över tid vad gäller mäns och kvinnors relation till idrott, men det finns alltså goda skäl att undersöka hur pojkar, män, maskulinitet och idrott förhåller sig till varandra. Ibland lyfts det fram att män tar kvantitativt stort utrymme och plats; att de i jämförelse med kvinnor är fler utövare, tränare och ledare, tilldelas mer resurser och uppmärksamhet samt finns på fler viktiga positioner inom idrotten (Svender & Nordensky, 2019). Vidare beskrivs i tidigare forskning att pojkar och män dominerar i en mer kvalitativ mening; att pojkar och män har ett tolkningsföreträde kring hur idrott ska utövas, ledas och styras, vilket utgör hinder för flickor och kvinnor (Eliasson, 2020). Pojkars och mäns lagidrotter sägs också präglas av en sexistisk jargong (Andreasson, 2007; Fundberg, 2003).

Både den kvantitativa och den kvalitativa aspekten kan ses som odemokratiska eftersom de ger pojkar och män möjligheter att diktera villkor för vad idrott innebär och ett betydligt större utrymme att utöva, utforma, styra och utveckla idrott, jämfört med flickor och kvinnor. De har också betydelse för fostran in i idrotten; flickor och pojkar lär sig en värderingsgrund som baseras på att pojkar ses som överordnade flickor i idrott (Eliasson, 2011). Pojkar och flickor lär sig tidigt att pojkar och män konstrueras som norm i exempelvis vissa lagidrotter. Manliga normer är problematiska för flickor och kvinnor i lagidrotter som fotboll och ishockey där mäns överordning över kvinnor ofta dominerar.

Den historiska manliga dominansen inom idrott är, när den resulterar i ojämlika och förtryckande praktiker, problematisk för flickor och kvinnor. För att komma tillrätta med ojämlikhet mellan kön inom idrotten har många jämställdhetsatsningar inom idrottsrörelsen riktats mot att stärka flickor. Detta har samtidigt inneburit att bristen på jämställdhet framställts som en sak för främst flickor och kvinnor, vilket riskerat att de uppfattats som problematiska (Svender, 2012). Satsningar på enbart flickor som grupp har inte på allvar kunnat utmana den manliga dominansen inom idrott. Därför är det relevant att rikta fokus mot pojkars konstruktion och lärande av maskulinitetsnormer mot bakgrund av normaliseringen av manlig dominans inom idrott.

Manliga normer kan också ses som problematiska för pojkar och män. Förväntningar på att pojkar och män ska vara dominerande, starka, inte visa svaghet eller rädsla konstrueras i det sociala sammanhanget. När pojkar och män umgås i könssegregerade grupper, som är vanligt i lagidrotter, ges tillfällen att lära sig problematisk maskulinitet (Zimmerman, 2018) i en miljö som ofta präglas av heteronormativitet (Andreasson, 2007; Fundberg, 2003). I idrottsmiljöer accepteras och förstärks en problematisk maskulinitet genom förväntningar på att vara tuff, stark, tålig, dominerande och så vidare. Förväntningarna förknippas ofta med en önskvärd manlighet inom idrott, men i andra miljöer kan de upplevas mer problematiska (Adams, Anderson & McCormack, 2010).

Inkilning är ett fenomen som visats kunna ta sig förödmjukande inslag av manlighetsfostran för att forma, pröva och rangordna nya spelare i ett lag (Larneby, 2020; Svender & Redelius, 2005). Forskning om män och manlighet inom idrotten har visat att maskulinitetsnormer konstrueras utifrån sexism, homofobi och rasism (Andreasson, 2007; Fundberg, 2003; Darj, Piehl & Hjelte, 2013). Ett återkommande sammanhang där manlig dominans och överordning uttrycks är omklädningsrummet. Det finns således behov av interventioner för att problematisera, motverka och förändra negativa effekter av den sociala konstruktionen av kön inom idrotten som resulterar i problematisk maskulinitet.

Föreliggande studie utgår ifrån att kön konstrueras socialt, vilket bidrar till en möjlighet att studera hur attityder, normer och beteende formas eller ”görs” i interaktion med andra. Det betyder också att det som framställs som problem i ett omklädningsrum bland pojkar eller män, och som är tänkt att förändras genom interventioner, också ”görs”, liksom hur lösningen för att förändra dessa problem ska gå till. En annan utgångspunkt är att pojkar och män tjänar olika mycket på maskulinitetskonstruktioner och den ojämlika genusordningen som råder. Vissa får också betala ett högt pris om de avviker från dominerande definitioner av maskulinitet där de riskerar utsättas för diskriminering, psykisk misshandel eller fysiskt våld (Connell & Pearse, 2015; Ungdomsstyrelsen, 2013).

Parallellt med ett intensifierat jämställdhetsarbete inom idrottsrörelsen (Svender, 2018) verkar det vara en stor efterfrågan på förändringsinriktade värdegrundsinitiativ inom den organiserade idrotten. Riksidrottsförbundet hade ett pilotprojekt med Locker Room Talk (LRT) under 2018–2019 inom ramen för Riksidrottsförbundets intensifierade jämställdhetsarbete (Riksidrottsförbundet, 2019). Åtta RF-SISU distrikt samarbetade med LRT i pilotprojektet (Norrbotten, Västerbotten, Örebro, Stockholm, Västra Götaland, Östergötland, Småland, Skåne). Enligt RF/SISU (S. B. Karlsson, personlig kommunikation, 15 juni 2021) har Riksidrottsförbundet och flera RF-SISU distrikt avslutat samarbetet med LRT. Vi genomför vår studie i två distrikt som fortsatt samarbeta med LRT under tiden för studiens genomförande: RF-SISU Västerbotten och RF-SISU Skåne (RF-SISU Skåne, 2021; RF-SISU Västerbotten, 2019).

LRT började som ett ungdomsföretag på gymnasiet med syfte att arbeta för att förändra ”traditionella maskulinitetsnormer” baserade på fördomar och kvinnoförnedrande synsätt. Organisationen har utvecklat ett koncept, eller en utbildning, som riktar sig till pojkar i 10–14-årsåldern som är aktiva i lagidrott i idrottsföreningar inom den svenska idrottsrörelsen. LRT uttrycker på sin hemsida att de arbetar med att ”lära nästa generations spelare om jämställdhet, schyssta attityder och hur vi tillsammans kan skapa en ny manlighet” (lockerroomtalk.se, 9 maj 2021). Avsikten som uttrycks är att de vill bidra till att bygga ett mer jämställt och respektfullt samhälle med män som inte gör andra människor illa, bland annat genom konceptet ”Stoppa skitsnacket”. Tidigare forskning om möjligheter och villkor för att förändra problematisk maskulinitet pekar på intressanta aspekter kring mäns förmåga att förändra maskulinitetsnormer. Det finns en risk att enskilda individer eller grupper, genom interventioner, pekats ut som ansvariga för problemet – därmed finns utmaningar med att arbeta med könsseparerade respektive könsblandade grupper. I bilaga 1 ger vi exempel på studier av interventioner som är iscensatta av andra ideella organisationer i Sverige, bland annat #killmiddag och Machofabriken.

LRT:s utbildning reser frågor om hur ett förändringsarbete går till och vilka resultat som kan förväntas uppnås genom interventioner med unga pojkar. Att utbilda unga pojkar, i mansdominerade lagidrotter, i frågor om förändrade beteenden och en förväntad förändrad maskulinitet, är ett relativt nytt grepp och därmed också lite utforskat. Vi anser därför att det är relevant att vetenskapligt undersöka LRT:s utformning, betydelse och effekter. Då LRT:s arbete genomförs med minderåriga är också etiska frågor viktiga att belysa, inte minst i ett långsiktigt perspektiv kring förändring av könsrelaterade normer och beteenden.

Syfte och frågeställningar

Det övergripande syftet är att problematisera relationer mellan uttryckta maskulinitetsproblem och utbildningsinterventioner inom idrott som lösning på problematiska manliga beteenden. Det specifika syftet är att genom en fallstudie analysera utformning och upplevelser av en utbildningsintervention iscensatt av organisationen Locker Room Talk, i idrottens omklädningsrum, avsedd för idrottsaktiva pojkar för förändring av problematisk maskulinitet i det svenska samhället.

Fallet som studeras är LRT:s utbildning 8-veckorsprogram (av LRT även kallat Eight Weeks eller LRT sessions) som riktas till pojkar mellan 10 och 14 år aktiva i lagidrott.

Centrala frågeställningar:

1. Hur är utbildningen 8-veckorsprogram utformad avseende mål, innehåll och metoder, samt hur genomförs den i praktiken?
2. Vilka problem och lösningar kommer till uttryck genom utbildningen avseende maskulinitetsnormer?
3. Hur uppfattar deltagande pojkar och deras idrottstränare utbildningen och hur förhåller de sig till de problematiska maskulinitetsnormer och önskvärda förändringar som presenteras?
4. Vilka möjligheter och begränsningar för lärande och förändring kan identifieras i förhållande till uttryckta förväntningar på utbildningen?
5. Vilka etiska frågor synliggörs i ett förändringsarbete med minderåriga?

Teoretisk referensram

Forskningsprojektet utgår teoretiskt ifrån kritisk analys av kön, främst med fokus på maskulinitet och makt i betydelsen diskursiv ordning; hur oreflekterade och oavsiktliga föreställningar om kön ger pojkar och män, som grupp, privilegier i vardagen. Det tydligaste privilegiet kopplat till män är att vara given, självklar och norm. Den teoretiska utgångspunkten i vår studie är att maskulinitet är något som skapas inte minst utifrån hur problem beskrivs och hur lösningar presenteras. Det betyder att maskulinitet inte är något som ”finns” eller ”är” utan något som skapas och är föränderligt. Det finns omfattande forskning såväl nationellt som internationellt om hur föreställningar om kön skapas och förändras. Undersökningarna är gjorda i en mängd olika sammanhang, både innanför och utanför idrotten, och visar hur manlig överordning och kvinnlig underordning reproduceras.

Vidare finns omfattande forskning om relationer mellan kön och idrott; vilka idrotter som attraherar kvinnor och män, föreställningar om hur kvinnor och män ska bete sig inom idrotten och så vidare. De senaste tjugo åren har forskning med fokus på relationer mellan pojkar, män, maskulinitet och idrott vuxit i omfattning. Här finns bland annat undersökningar om omklädningsrumskultur, mäns privilegier i idrotten, effekterna av mäns dominans i idrott och betydelsen av att män involveras i förändringar. Däremot finns det begränsat med studier om interventioner och arbeten som genomförts för att förändra pojkars och mäns uppfattningar, beteenden eller maktordningar, både innanför och utanför idrotten. De få internationella studier som finns visar att det är svårt att skapa evidens kring vad som fungerar för att åstadkomma förändring, varför denna studie är ett viktigt bidrag från den svenska kontexten.

I bilaga 1 beskriver vi tidigare forskning utifrån nationell och internationell forskning om könsstereotypa beteenden och föreställningar, om konstruktion av maskulinitetsnormer och om interventioner inom idrott som genomförts i försök att förändra en upplevd problematisk maskulinitet. I den tidigare forskningen lyfts bland annat frågor om vikten av långsiktighet och sammanhang, att interventioner bottenar i teoretisk och praktisk kunskap om kön och makt, samt nödvändigheten av att ta hänsyn till en förståelse för komplexiteten mellan individ och strukturer i förhållande till grupper och samhälle. I det följande redogör vi för studiens teoretiska referensram.

Makt, maskulinitet samt problem och lösningar

De begrepp och teorier som utgör teoretisk referensram för studien är makt, maskulinitet samt problem och lösningar med utgångspunkt i Lukes (2008), Connell (1997) och Bacchi (2009).

Den första delen i den teoretiska referensramen för studien handlar om makt som kan förstås på en mängd olika sätt, enligt Steve Lukes (2008). Vi utgår ifrån

Lukes (2008) som föreslår olika former av makt, eller *ansikten*, som han kallar det, som tydliggör olika sätt att förstå makt och dess konsekvenser. Ett sätt att tänka kring makt är att det handlar om *dominans*, det vill säga att någon/några bestämmer över andra genom att använda olika *resurser*. Resurser kan vara i form av fysiskt eller symboliskt våld, men det kan också vara i form av ekonomiska medel, språklig förmåga eller formell makt som används för att driva fram sin vilja eller avsikt eller sitt önskemål. Dominans har ofta en riktning, är tydlig och explicit.

En annan form av makt är det Lukes kallar *dagordningsmakt* som fokuserar på hur prioriteringar görs och hur ”frågor och perspektiv” tillskrivs olika värde. Konkret kan det handla om vad som kommer som första respektive sista punkt på ett möte och där den fallande ordningen också speglar hierarkier mellan frågor. Men dagordningsmakt som begrepp kan också användas för att förstå prioriteringar i andra sammanhang. Vad tas upp på en tränarutbildning och vilka aspekter i tränaruppdrag läggs det mest tid på? Vilka frågor undviks och vad anses vara mest intressant? Dagordningsmakten har också avsikter och intentioner men är ofta mer subtila i sitt uttryck, jämfört med dominans. Ett exempel är att det ibland tar tid att upptäcka informella ledare i en grupp och hur de backas upp i olika sammanhang. Inte desto mindre är dagordningsmakten avsiktlig – någon eller några vill något.

Den tredje formen av makt, som Lukes kallar *diskursiv makt* eller makten över tanken och beteendet, skiljer sig påtagligt från dominans och dagordningsmakt. Diskursiv makt reglerar relationer, det vill säga uppfattningar och beteenden kring det som ses som ”givet och självklart” respektive ”avvikande och annorlunda”. Denna form av makt saknar intentioner och har inte en tydlig riktning. Diskursiv makt pågår överallt, mellan människor och i människor. Den reglerar hur vi tänker och beter oss så att ordningen mellan det givna och det avvikande upprepas och upprätthålls. Diskursiv makt hjälper oss att förstå relationer mellan maskulinitet och femininitet, till exempel varför pojkars fotbollsspelande ofta beskrivs och benämns som könsneutralt och givet, medan flickors fotbollsspelande ofta ses som ”könat”. Konkret uttryckt benämns pojkars fotbollsspelande som ”fotboll” medan flickors fotbollsspelande kallas ”flickfotboll”. På så vis skapas makt och maktordningar mellan det givna, fotboll, och det avvikande, flickfotboll. Detta får konsekvenser för utrymme, resurser, intresse och prioriteringar till pojkars fördel. Det är denna förståelse av makt som främst inspirerar oss i denna undersökning.

Den andra delen i det teoretiska ramverket är Raewyn Connells (1997) teorier om olika maskulinitetspositioner: hegemonisk, delaktig, marginaliserad respektive underordnad maskulinitet. Hegemonisk maskulinitet är den dominerande och idealiserade maskuliniteten i den västerländska kulturen, ofta förknippat med traditionella värden som att synas, höras, inte visa känslor och vara stor och stark. En viktig poäng i Connells förståelse av maskulinitet är att det är viktigt att fokusera på vad som sker både mellan kön och inom kön. Olika hierarkier mellan grupper av män skapas utifrån etnicitet, sexualitet, ålder och klassbakgrund. Vidare menar Connell att det är viktigt att se hur vissa grupper har större inflytande än andra. Till exempel har ofta vita heterosexuella medelklassmän större makt och fler privilegier än andra män.

Det finns ytterligare en position som vi menar är intressant och användbar för att förstå kön och makt: *complicit masculinity* (Connell, 1997). Positionen, eller begreppet, beskriver en slags mellanposition, och visar kanske mer än de övriga begreppen just komplexiteten och det relationella när det gäller makt och maskulinitet. *Complicit masculinity* har på svenska översatts till tre aspekter: delaktig, förhandlande och medskyldig maskulinitet. Delaktighet och medskyldighet förstår vi i termer av att män drar fördelar av den generella könsordningen av manlig överordning och kvinnlig underordning, utan att förkroppsliga eller på annat sätt ge uttryck för traditionella manliga värden och beteenden. Den förhandlande aspekten i positionen kanske kan förstås som tvivel eller osäkerhet, men också ifrågasättande av det traditionellt maskulina, utan att för den skull avfärda och kritisera densamma. *Complicit masculinity* är en svårfångad och komplex position. Begreppet pekar på att makt inte alls behöver vara intentionell. Mäns makt handlar på det viset inte om avsikter att dominera och påverka. Trots avsaknaden av intentioner så får makten konsekvenser i form av att några får ta mycket plats, får mycket uppmärksamhet och ses som viktigare och intressantare än andra. Ofta sker detta utan uppmärksamhet eller medvetenhet. Enskilda individer kan till och med, om de får frågan, tycka att det är fel och orättvist, men utan att uppfatta det som möjligt att påverka eller förändra situationen eller ordningen. Positionen *complicit masculinity* fångar in detta, menar vi. Vi kommer att undersöka vilka maskuliniteter som drar fördel, ses som givna och åtnjuter privilegier i LRT:s arbete med pojkar.

Egerberg Holmgren (2011) resonerar i sin avhandling om hur feministiskt engagerade män förhåller sig till manlig överordning. En inte helt enkel erfarenhet och position, visar hon, och lyfter fram hur mäns intentioner med att driva förändring utifrån feministisk analys samtidigt tenderar att hela tiden upprätthålla könsordningen i form av att ge männen särskild uppmärksamhet, särskild status, särskilt intressant kompetens, särskilt stort handlingsutrymme och så vidare. Till och med i samma stund som män kritiserar mäns överordning drar de fördel av den i relation till kvinnor. Mäns kritik av könsordning, eller för den delen problematisk maskulinitet, förstås ofta som mer trovärdig, neutral och viktig än när den framförs av kvinnor, oavsett reell kompetens, erfarenhet eller formell status. Denna utgångspunkt om diskursiv makt, om att intentioner och effekter inte nödvändigtvis hänger ihop, bär vi med oss när vi granskar LRT:s arbete.

Den tredje delen i det teoretiska ramverket är inspirerad av Carol Bacchis (2009) samt Bacchis och Evelines (2018) teorier om hur problem indirekt konstrueras och representeras i olika sammanhang utifrån de lösningar som presenteras och genomförs. Poängen är att göra analysen ”baklänges”: genom att studera lösningar (vad som görs, hur det görs, vilka som deltar, vilka frågor som lyfts) analysera vilka, ofta outtalade, problem som är tänkt att lösas och eventuellt konstrueras. Om till exempel lösningen är utbildning borde problemet rimligtvis vara att det saknas kunskap, förståelse eller förmågor. När vi undersöker LRT:s arbete så ställer vi oss frågor om vilka uttalade och outtalade problem som deras utbildning kan vara eller är lösning på.

Metod

Forskningsprojektet utformades som en kvalitativ fallstudie då vår avsikt var att studera ett fall (Yin, 2018) – organisationen Locker Room Talks utbildning 8-veckorsprogram, en utbildningsintervention iscensatt av LRT i idrottsföreningars omklädningsrum med unga idrottsutövande pojkar. Syftet med utbildningen är att bidra till en förändring av problematisk maskulinitet i det svenska samhället. Studiens resultat baseras på data från observationer av 14 utbildningstillfällen i Skåne och Västerbotten, intervjuer med 17 personer och analys av skriftliga dokument. Sammanlagt observerades 114 personer: 100 pojkar mellan 10 och 14 år samt 14 tränare, utbildare och verksamhetsansvariga. (Se bilaga 2, tabell 2 och tabell 3, för detaljerad metodbeskrivning och datainsamling.)

Genomförande

Riksidrottsförbundet utlyste år 2018 medel för forskningsprojekt inom jämställdhet med riktning mot forskning om LRT:s utbildning av unga pojkar (RF diarienummer: 719/18-51). Vi fann utlysningen intressant utifrån vår forskningskompetens och vårt kunskapsintresse och formulerade en forskningsplan. Forskningsansökan skickades in till Riksidrottsförbundet den 3 december 2018. Riksidrottsförbundet beslutade att vårt projekt, i konkurrens med andra, skulle tilldelas medel och vår forskningsplan blev godkänd. Även om Riksidrottsförbundet satte vissa ramar för forskningsprojektet hade vi som självständiga forskare stor frihet att formulera våra forskningsfrågor, metoder och analysverktyg. Den 7 januari 2019 tog vi den första officiella kontakten med LRT och påbörjade arbetet. Forskningsarbetet avslutas i och med att denna rapport ges ut 2022.

Prolog

Det visade sig vara svårt för oss att få tag på utbildningar att undersöka. Detta på grund av att endast enstaka utbildningar var planerade av LRT och att få visade sig genomföras under 2019/2020. Från och med januari 2019 till och med sommaren 2020 gjorde vi ansenliga försök att få till stånd en tillräckligt omfattande datainsamling för att kunna genomföra studien på det sätt vi önskade och hade kommit överens om med LRT. Våra ansträngningar resulterade i ett fåtal möjligheter att närvara vid och undersöka en LRT-utbildning. Vi hade inledningsvis för avsikt att samla in data även i Stockholm, utöver Västerbotten och Skåne, men då inga utbildningar genomfördes i området – trots information om att så skulle ske – gick detta inte att genomföra. Vi uppfattade svårigheten att hitta utbildningar som anmärkningsvärd, särskilt då vi var överens med både Riksidrottsförbundet och LRT om att studien skulle genomföras på det sätt vi skrivit fram och under den tidsperiod vi kommit överens om. På sociala medier förmedlades dessutom en bild av att LRT:s utbildningsverksamhet var omfattande. Skälet till att utbildningarna 2019 – i form av 8-veckorsprogrammet med pojkar – var så få, var enligt verksamhetsansvariga att det pågick en omorgani-

sation och ett arbete med nyanställningar över landet. Detta eftersom LRT hade fått finansiering av Allmänna arvsfonden.

Vi avvaktade till 2020 då vi förväntade oss att både omorganisationen och nyanställningarna skulle leda till att fler LRT-utbildningar skulle komma igång. Våren 2020 informerades vi om att det var aktuellt med utbildningar i såväl norr som söder. De utbildare som anställdes som regionchefer gav oss kontaktuppgifter till några föreningar och skolor som anmält sitt intresse att delta i LRT:s utbildning. Vi tog kontakt med dem och informerade om vår studie. Utbildningarna var dock fortfarande få och enligt uppgift från LRT fanns inte fler att följa, vare sig i Västerbotten, Skåne eller Stockholm. Trots detta kunde vi så småningom följa några utbildningar och samla in data i avsedd omfattning för studien. Ett skäl till begränsade möjligheter att genomföra utbildningar 2020 var covid-19-pandemin som bröt ut under våren 2020.

De två RF-SISU distrikt där studien genomfördes var – och är – involverade i LRT:s utbildningar i form av att de betalar löner till LRT:s utbildare för de utbildningstimmar de genomför i föreningar som anmält intresse i respektive region. Enligt distrikten fanns det inledningsvis ett stort intresse för LRT:s utbildning i idrottsföreningarna. Intresset minskade dock eftersom LRT endast kunna genomföra några få utbildningar (en handfull utbildningar i ett distrikt som Västerbotten på ett år). RF-SISU distrikten mötte själva upp intresset och den efterfrågan som fanns med eget material och egen utbildning inom området (muntlig kommunikation med RF-SISU Västerbotten, mars 2021). Det fanns således önskemål och behov av hjälp i idrottsföreningarna för att hantera problematiskt beteende och jargong bland pojkar. Dessutom fanns en tilltro till att organisationen LRT skulle kunna möta behovet av insatser, vilket blev långt ifrån fallet utifrån denna studie. Verksamhetsansvariga inom LRT är medvetna om att de inte kunde möta denna efterfrågan (enligt egen utsaga i intervju 2019).

Urval

Urvalet var givet – pojkar inom lagidrott – då utbildningen endast riktar sig till pojkar som utövar lagidrott. Vi baserade urvalet på de lag som anmält intresse av att delta i utbildningen och som skulle delta 8-veckorsprogrammet under 2020 i RF-SISU Västerbotten och RF-SISU Skåne. Val av föreningar skedde i samråd med LRT och Riksidrottsförbundet. För att få en spridning av deltagare, både geografisk och social/kulturell variation, tillfrågades föreningar i norra och södra Sverige.

Urvalet av pojkar till intervjuer gjordes utifrån de lag som observerats och de pojkar som frivilligt ville vara med på en intervju baserat på informerat samtycke samt föräldrarnas skriftliga samtycke. Det var enstaka föräldrar som inte ville att deras barn skulle vara med i studien, vilket innebar att dessa varken intervjuades eller uppmärksammades under observationerna. Intervjuer med pojkar genomfördes parvis i anslutning till ett utbildningstillfälle. En tränare för respektive lag, i första hand den som var huvudansvarig tränare, tillfrågades om de ville vara med på en intervju. Kravet för att få delta och besvara frågorna var att tränaren skulle ha minst ett års ledarvana tillsammans med laget och därmed ha tillräcklig kännedom om pojkarnas beteenden och förhållningssätt.

Innan observationerna påbörjades säkerställde vi att såväl utbildaren som deltagarna hade fått information i enlighet med etiska riktlinjer för forskning, och att vi hade fått löfte om att utbildaren skulle ställa upp på en intervju efter genomförd utbildning. Urvalskravet för LRT:s utbildare var att de skulle ha genomfört minst en utbildning i ett lag tidigare och ha utvecklat en säkerhet om innehållet. Tanken var att detta skulle bidra till att de kunde genomföra utbildningen utan att påverkas negativt av att vi observerade dem. Våra specifika ämneskompetenser inom etnologi och pedagogik var värdefulla i studiens etnografiska genomförande där i huvudsak observationer och intervjuer genomfördes.

Etiska ställningstaganden

Studien fokuserade i huvudsak på minderåriga pojkar, vilket innebar att etiska aspekter var viktiga att ta hänsyn till, inte minst utifrån att utbildningen i ett långsiktigt perspektiv riktas mot en medveten systematisk förändring av ungas uppfattningar, normer och beteenden. Därför beslutade vi att genomföra en etikprövning av forskningsprojektet. Ansökan skickades till Etikprövningsmyndigheten i maj 2019. Beslut fattades om att ge oss vägledande råd, vilka vi hörsammade genom att komplettera forskningspersoninformationen i respektive kontaktbrev till deltagarna (23 maj 2019, Dnr 2019-02785).

Deltagarna informerades både skriftligt och muntligt om studiens syfte, vad studien skulle komma att innebära, vilka metoder som skulle användas, att deltagandet var frivilligt, att alla personuppgifter och data skulle förvaras oåtkomliga för obehöriga, att alla skulle hållas anonyma i rapportering, att Riksidrottsförbundet och LRT stod bakom forskningsprojektet samt att studien följde Vetenskapsrådets etiska riktlinjer för forskning. Vidare gavs pojkarna åldersanpassad information i anslutning till observationer och intervjuer. För redovisning av respektive deltagares bakgrundsinformation och pseudonym, se bilaga 2, tabell 3.

När tränare beslutat att de ville delta i studien med laget, skickade vi informationen vidare till barnens föräldrar för skriftligt samtycke till barnens deltagande (i de fall barnen var under 15 år). I informationsbrevet informerades vi också om att alla uppgifter skulle komma att behandlas i enlighet med gällande lagstiftning vad gäller personuppgifter, registrering och arkivering. Likaså vem som var personuppgiftsansvarig och forskningshuvudman samt hur dataskyddsombud och forskare kunde nås. Största möjliga hänsyn togs till att ingen deltagare skulle uppleva något negativt eller störande i samband med våra observationer eller intervjuer. I intervjusituationerna med pojkarna skapades en lugn och trygg situation. Vidare genomfördes intervjuer med pojkarna på platser där andra, exempelvis tränare, fanns i närheten.

Datamaterial

Resultaten baseras på data från observationer av ett hundratal pojkarna, utbildare och tränare som medverkade i LRT:s utbildning 8-veckorsprogram i två RF-SISU distrikt (Västerbotten och Skåne). Vidare genomfördes intervjuer med sammanlagt 17 informanter, varav tio pojkarna och sju vuxna. Dessutom konstruerades data genom granskning av dokument producerade av LRT. Vi som är författare till denna rapport är båda ansvariga för konstruktion och analys av datamaterialet.

Observationer, intervjuer och dokument

Kvalitativa data konstruerades genom observationer av utbildningstillfällen med 100 pojkar som spelar fotboll eller innebandy, de flesta födda 2006 (14 år) och en mindre andel födda 2009 (11 år), och av en tränarworkshop (6 tränare, varav 2 kvinnor och 4 män, från tre idrottsföreningar, samt en utbildare). Det innebär att observationsdata konstruerades utifrån 14 observationstillfällen. (För detaljerad information, se bilaga 2, tabell 2.) Pojkarna som observerades kommer från fyra olika idrottsföreningar; två med verksamhet i norra Sverige och två med verksamhet i södra Sverige. Fotbollslag observerades åtta gånger och innebandylag fyra. Sammanlagt genomfördes 13 observationer av fem skilda utbildningsinsatser samt en observation av en tränarworkshop. Observationerna genomfördes under perioden mars–oktober 2020.

Vid varje observation deltog alla pojkar som tillhörde fotbolls- eller innebandylaget och som skulle delta i den efterföljande träningen. Det innebar att mellan 15 och 23 pojkar deltog under passen som observerades (se bilaga 2, tabell 2). Tränarworkshopen med sex tränare och en utbildare genomfördes några månader efter genomförd LRT-utbildning i norra Sverige. Hälften av de observerade utbildningstillfällena genomfördes i norra respektive södra Sverige av oss, två idrotts- och genusforskare tillika författare av denna rapport. Vi deltog endast som observatörer.

Observationernas fokus låg nära de skeenden och interaktioner som kunde uppfattas under respektive utbildningstillfälle; både de förmedlade budskapen och det som hände i omklädningsrummet noterades i en fältdagbok där innehållet senare skrevs in i textfiler. Utformningen av observationerna baserades på att vi var kända för deltagarna då vi hade presenterat studien, dess syfte och annan viktig information som etik i forskning. Dokumentationen inkluderade beskrivning av datum, tid för observation, kontexten, deltagarna i miljön, utformning av utbildningstillfället, beteende, förhållningssätt och reaktioner hos de som deltog – pojkar och utbildare.

Semistrukturerade intervjuer med sammanlagt 17 informanter genomfördes enligt följande: tio pojkar, varav åtta med födelseår 2006 (14 år) och två med födelseår 2009 (11 år), sju vuxna, varav två verksamhetsansvariga, två utbildare inom LRT och tre tränare. (För detaljerad information, se bilaga 2, tabell 3.) De personliga berättelserna är i enlighet med dialogisk narrativ analys inte analyserade som strikt individuella, utan som genomsyrade av en kamp mellan flera röster som därmed skapar en känsla av den sociala världen (Frank, 2005). Alla deltagare var män med undantag för en verksamhetsansvarig för LRT. Pojkarna samt verksamhetsansvariga intervjuades parvis medan tränare och utbildare intervjuades enskilt. Intervjuerna med barnen gjordes på plats i omklädningsrum eller på idrottsarenan där utbildningen genomfördes. En tränare och en utbildare intervjuades via telefon. I bilaga 2, tabell 3, ges alla deltagare pseudonymer. LRT var också tillsammans med Riksidrottsförbundet initiativtagare till att studien skulle genomföras.

Intervjuguider utformades för att passa den aktuella målgruppen och deltagaren, det vill säga pojkar, utbildare, tränare och verksamhetsansvariga. De frågor som ställdes i intervjuerna, utöver de som skulle ge bakgrundsinformation, handlade dels om förutsättningar, förväntningar, upplevelser och betydelser av

utbildning, inom områden som rör pojkars beteenden och uppfattningar, dels om förändring av dessa. Frågorna anpassades något till respektive grupp:

- Verksamhetsansvariga – frågor om LRT som organisation, dess skapande och genomförande av utbildningen; utbildningens innehåll och utformning; problem och lösningar; förväntat lärande och mål med utbildningen av unga pojkar.
- Utbildare – frågor om förutsättningar att genomföra LRT-utbildningen; problem och lösningar; förväntat lärande och mål med utbildningen.
- Pojkar – frågor om att delta i LRT-utbildningen 8 veckorsprogram; problem och lösningar; lärande och beteenden efter utbildningen.
- Tränare – frågor om beslutet att välja LRT-utbildningen; problem och lösningar; lärande och beteenden efter utbildningen.

Vi granskade också ett antal dokument inom ramen för denna studie, som LRT:s utbildningshandbok *Fairplay i omklädningsrummet* (under studiens gång hade vi tillgång till två versioner: 2018 och 2019/2020), LRT:s hemsida (2020, 2021) samt i begränsad omfattning information vi fick skickade till oss av LRT. Enligt muntlig kommunikation med LRT i december 2020 gjordes få ändringar i utbildningshandboken mellan 2018 och 2019/2020. Vi kunde dock notera att utbildningspassen har nya namn och att de anges på både svenska och engelska i den senare versionen (se tabell 1). Vi kunde också notera att utbildningen i den senare versionen delar upp åldersgrupper i 10–12 år och 13–14 år samt att två pass skiljer sig något åt, exempelvis i form av att VR-glasögon inte längre används under pass sex. Ett annat nytt inslag är pass 8, där pojkars egna pass spelas in med video och läggs på organisationens hemsida. Detta är dock inget vi observerade, men i handboken 2019/2020 (s. 43). Står det så här:

” Den grupp som vinner kommer få hålla sin session igen medan du som utbildare spelar in hela sessionen och sedan sparar för att lägga upp på LRT:s hemsida. Där kommer videoklippen ligga uppe i en tävling mot andra lag i samma distrikt som genomfört LRT:s utbildning. Det videoklipp som får flest röster på LRT:s hemsidan vinner ett pris till hela sitt lag. Priset de vinner varierar och uppdateras på vår hemsida.

Dock finns inget årtal angivet i dessa handböcker varför vi i texten refererar till året som den användes i utbildning, enligt LRT (Shanga Azis, Locker Room Talk, skriftlig kommunikation e-post, 18 november 2019). Den utbildning som beskrivs i utbildningshandboken, det vill säga 8-veckorsprogrammet för pojkar mellan 10 och 14 år i idrottsföreningar, erbjuds också till skolor (lockerroomtalk.se, 9 maj 2021).

Analys

Analysen av datamaterialet genomfördes i noggranna procedurer för kategorisering av data utifrån forskningsfrågorna i enlighet med vad Bryman (2008) kallar en öppen kodningsprocess. I analysen bearbetades utskrift av observationer och intervjuer i relation till projektets syfte, forskningsfrågor och teoretiska referensram. Därefter genomfördes en analys baserat på jämförelser mellan de olika delarna av datamaterialet för att med ett helhetsperspektiv kunna förstå möjlig förändring av maskulinitetsnormer genom LRT:s utbildning med pojkar inom idrotten.

Metodologiskt använde vi oss också av en dialogisk narrativ analys, där berättelser används för att rikta analysen mot vad berättelser gör *för* och *med* individer och grupper av individer, samt hur individer representerar sig själva i förhållande till maktdiskurser och kön (Frank, 2005; Smith, 2016). Med detta synsätt upptäckte vi berättelser i utbildningens innehåll, i genomförandet och i utbildarnas och pojkarnas beteenden och interaktioner – de växte fram genom datamaterial och analys. Frank (2005) menar att det i analysen är viktigt att ställa frågor utifrån vilka flera röster som kan höras i en enskild talares röst, hur dessa ibland smälter samman och ibland strider mot varandra. Genom att observera utbildningen när den genomfördes och göra intervjuer med inblandade, försöker vi bidra till en förståelse dels för de berättelser som kommer till uttryck om maskulinitetskonstruktion, dels vad ”rösterna” visar för förhållningssätt till det som presenteras som lösningar på problematiska beteenden, och dels vad som kan vara möjligt att förändra som resultat av utbildning. Frank (2005) menar att ”dialogue depends on perpetual openness to the other’s capacity to *become someone other than whoever she or he already is*” (s. 967). Denna metodologi grundas i att individers förståelser kontinuerligt (kan) förändras av kulturen och de sociala berättelser om till exempel maktdiskurser, femininitet och maskulinitet som omger oss. För att besvara uppdragets utvärderande inslag lutar vi oss på Frykholms (1997) beskrivning av processinriktade utvärderingsmodeller. En processinriktad utvärderingsmodell lägger vikt vid studier av processer och förlopp i en formativ form, mer än att utgå ifrån preciserade målbeskrivningar och undersöka om de uppfylls.

Som forskare var vi båda involverade i såväl datainsamling som analys. Datamaterialet bearbetades i enlighet med ovanstående processer. Studiens design baserades på att vi gjorde liknande datainsamling i två skilda RF-SISU distrikt. Vid genomgång av materialet och i gemensamma möten diskuterades kontinuerligt våra analyser, tolkningar och förståelser. I analysfasen noterades stor överensstämmelse mellan de skeenden som hade dokumenterats genom observationer och intervjuer, likaså gällande våra tolkningar av berättelser och skeenden, vilket vi anser bidragit till en starkt tillförlitlighet.

Resultat

Resultatet är strukturerat för att svara på studiens syfte och frågeställningar och presenteras i fyra delar uppdelat på *innehåll*, *tanken*, *görandet* och *erfarandet*. Vi inleder med att beskriva *innehållet* i utbildningen LRT:s 8-veckorsprogram. Därefter beskrivs målet och *tanken* med LRT, dels utifrån intervjuer med verksamhetsansvariga och utbildare samt granskning av LRT:s utbildningshandbok, dels för att förstå vilka antaganden om problem och lösningar som ligger till grund för utbildningen, och dels för att beskriva utbildningens övergripande struktur (tabell 1). Därefter beskrivs *görandet* som är resultat av våra observationer av utbildningen i praktiken. Vidare följer resultat om *erfarandet* av utbildningen baserat på intervjuer med pojkar och deras tränare, för att förstå deras erfarenheter av utbildningen och hur de förhåller sig till olika former av maskuliniteter som kommer till uttryck. Tränare har dock inte samma kännedom om utbildningens innehåll på grund av att de inte fått vara med, mer än under första passet.

Innehåll – LRT:s utbildning 8-veckorsprogram

Målet med utbildningen 8-veckorsprogram är enligt verksamhetsansvarig som vi kallar Tommy (muntlig kommunikation i december 2020) att förtroendet för LRT:s ”mission” om att skapa en ny manlighet, att öka medvetenheten kring existerande förväntningar på killar, samt att öka medvetenheten om hur man ”säger ifrån” mot det de benämner ”oschyssta attityder”. Organisationen beskriver att målet med 8-veckorsprogrammet är att skapa en jämställd värld.

” Målet har alltid varit tydligt: En jämställd och trygg värld där varje barn och ungdom känner frihet att vara sig själv. För att nå dit skapar vi nya sätt att jobba med jämställdhet och attityder som både skapar medvetenhet och är enkla att förstå. (*Fairplay i omklädningsrummet*, 2018, s. 2; 2019/2020, s. 2.)

Mål att uppnå är också enligt handboken som används 2019/2020 ett ”ökat förtroende för Locker Room Talk som organisation” (s. 12).

LRT startades 2016 som ett UF-företag (”ungdomsföretag”) av gymnasisterna Shanga Aziz och Rogerio Silva. UF-företaget omformades 2017 till en ideell organisation. I intervju med verksamhetsansvariga och utifrån information från organisationens hemsida förstår vi bakgrunden till och de initiala idéerna kring verksamheten. Det handlar främst om grundarnas ”egna erfarenheter av fördomar och en kvinnoförnedrande syn inom svensk idrott” som utvecklades till ett 8-veckors utbildningsprogram inom LRT. Avsikten var att ”lära nästa generations spelare om jämställdhet, schyssta attityder och hur vi tillsammans kan skapa en ny manlighet” (lockerroomtalk.se, 5 maj 2021). I början sa de till varandra att ”vi hoppar in i ett omklädningsrum och så testar vi” (Intervju, verksamhetsansvariga, 10 juni 2019).

Utbildningsprogrammet består av åtta utbildningspass om vardera 30 minuter (se tabell 1) som genomförs med pojkar i åldern 10–14 år som utövar lagidrott. Vanligtvis genomförs utbildningen i omklädningsrummet före pojkarnas träningspass. Alla pass med innehåll finns skriftligt beskrivna i en särskild utbildningshandbok (*Fairplay i omklädningsrummet*, 2018; 2019/2020). När vi fortsättningsvis skriver *utbildningen* syftar vi på LRT:s 8-veckorsprogram som erbjuds idrottsföreningar, och som även erbjuds skolor via LRT:s hemsida (lockerroomtalk.se, 09 maj 2021).

Tabell 1. Översikt av syfte och mål med respektive utbildningspass från handboken som användes 2019/2020 (inom parentes anges namnet på utbildningstillfället på det sätt som det står i handboken som användes 2018).

Pass	Namn och syfte	Mål
1	Building teams (Lär känna varandra) Skapa en relation mellan utbildaren och laget.	Skapa förtroende och respekt.
2	Define expectations (Fair Play = Jämställdhet) Definiera existerande förväntningar på pojkar och hur de kan uttryckas.	Få laget att förstå att förväntningar och påhittade regler (normer) existerar och hur de kan uttryckas.
3	Man in the mirror (Påhittade regler) Förståelse för varför rådande förväntningar på killar existerar.	Skapa förståelse kring varför förväntningar på pojkar existerar, kvarhålls och hur de påverkar killar.
4	Back to the future (Tidslinjen) Diskutera förhållningsätt till rådande förväntningar på killar.	Utifrån påståenden från nutid och dåtid öka förståelsen för att destruktiva förväntningar är påhittade regler för pojkar som kan förändras.
5	Take a stand (Min personliga tidslinje) Förståelse för att det inte finns några enkla lösningar samt öva på hur man kan säga ifrån.	Att komma fram till hur och varför man ska säga ifrån för att förändra de förväntningar och regler som finns.
6	The bystander (Snacket i virtual reality) Inblick i åskådarperspektivet och dess konsekvenser. Gå från att vara en åskådare till att gripa in.	Förstå skillnaden om man väljer att vara åskådare istället för att säga ifrån och att man kan välja.
7	Crazy days (Superhjälten) Sätta spelarnas kunskaper på prov.	Pojkar får planera och skapa egna utbildningssessioner.
8	Final exam (Utvärdering med straffar) Låta spelarna inse sin kunskap samtidigt som utbildaren får en indikation på spelarnas lärande.	Under passet ska varje deltagare under fem minuter visa upp sitt eget skapade LRT-pass (pass 7) för resten av laget. Resten av spelarna agerar utövare. Sessionen ska vara en summering av utbildningen.

I utbildningshandböckerna som användes 2018 och 2019/2020 beskrivs även metoder och pedagogiska former för genomförandet av respektive utbildningspass. Här ges konkreta beskrivningar riktade till utbildarna i form av hur de ska starta, genomföra och avsluta varje pass. Vidare finns listor på vilka ord som organisationen anser är lämpliga att använda under utbildningen med målgruppen. Exempelvis att använda sig av attityder men inte värderingar, killar och inte barn, livet och inte samhället, påhittade regler och inte samhällsstrukturer, normer, patriarkat eller machokultur och så vidare (*Fairplay i omklädningsrummet*, 2018, s. 6; 2019/2020, s. 11). LRT skriver att de har samarbetat med Riksidrottsförbundet och har ambassadörer som Jimmy Durmaz och Mikael Backlund samt att de fått pris i form av fotbollsstipendiet Number 10 som delas ut av Zlatan Ibrahimović och är instiftat av Svenska Fotbollförbundet och Volvo Cars. Utbildningen erbjuds i sex distrikt enligt information från LRT: Västerbotten, Östergötland, Skåne, Stockholm, Uppsala och Västra Götaland (lockerroomtalk.se, 4 maj 2021). Dock erbjuds inga utbildningar i vissa distrikt under 2021, enligt LRT.

Tanken – hos verksamhetsansvariga och utbildare

I detta avsnitt presenteras och analyseras data från intervjuer med två verksamhetsansvariga i LRT och två utbildare, tillika anställda som regionchefer inom region Västerbotten och region Skåne. Utbildarna som genomförde de utbildningstillfällena som vi observerade kallas här Lars och Karl. (Se bilaga 2, tabell 3, för detaljerad information om respektive intervju, pseudonym, tid m.m.)

Lösningen och problemet

LRT:s 8-veckorsprogram skulle kunna sägas representera en lösning, enligt Bacchis (2009) synsätt, som innebär att pojkar mellan 10 och 14 år träffar en utbildare vid 8 tillfällen om vardera 30 minuter – en utbildning på sammanlagt fyra timmar.

I omklädningsrummet leder utbildaren samtal och aktioner om negativa beteenden och förväntningar som presenteras som norm hos pojkar och män. Utgångspunkten hos utbildaren är att dessa negativa beteenden blir starkare med åldern, varför utbildningsinsatsen genomförs i yngre åldrar. Ambitionen är därmed att nå pojkar innan de har etablerat negativa attityder, beteenden och föreställningar när det gäller pojkars beteende som kan knytas till manlighet. En annan anledning till att yngre pojkar ses som lösningen inom LRT är att de anses lättare att påverka, både negativt och positivt, då yngre antas se upp till äldre pojkar och lär av deras beteenden.

Enligt en utbildare i studien beskrivs avsikten främst vara att minska ”problemet” med en tuff jargong, hårda attityder och negativt prat i omklädningsrummet i anslutning till idrottsverksamheten. Lars, utbildare i norr, förklarar grundproblematiken: ”Att vi växer upp med förväntningar att man som kille ska vara på ’ett visst sätt’ och att man försöker leva upp till det.” Dessa krav är problematiska, enligt Lars, och något de arbetar med inom LRT för att förändra. Utbildningens innehåll förmedlar en bild av att ett problem är de förväntningar som finns på pojkar som innebär att de inte kan vara ”som de är” och att pojkar inte får ”gråta eller visa sina känslor”, förklarar Lars. Tommy, som är verksamhetsansvarig, förklarar att problemet framför allt handlar om ”att unga killar, när vi växer upp, så får vi möta en jargong som inte tillåter oss att vara oss själva. Att det förväntas av mig som kille att jag måste visa att jag är stor och stark och inte prata om mina känslor”.

Tommy har erfarenhet av att det i tränarutbildningar saknas innehåll om ”jämsköldhetsfrågor och förväntningar på killar” och att de i stort sett saknade material för jämsköldhetsarbete bland män eller pojkar utöver machofabrikens (se bilaga 1) när de skulle starta upp UF-företaget. Lösningen blev att de skapade egna övningar som de behöver ”testa” kontinuerligt, då de själva inte har kunskapen, samtidigt som de bygger sitt varumärke. ”Vi uppdaterar hela tiden, för vi vet inte vad som funkar bäst än så länge”, säger Tommy. Målet efter åtta pass är ”att bli medveten om vilka förväntningar som finns på oss som killar. Det är målet som vi har”, fortsätter han.

Annika, även hon verksamhetsansvarig, menar att förebilder är viktigt i arbetet med förändring av pojkars beteenden. Samtidigt som LRT vill förändra pojkars

negativa maskulina beteenden håller de hårt i att det måste vara män som utbildar pojkarna, och att det endast är män som ska synas som förebilder på deras hemsida, Facebooksida och Instagram. Annika beskriver i en intervju:

” Jag tror framför allt just förebilderna är så jäkla viktiga, för det gjorde verkligen att killarna i omklädningsrummet också började tycka att vi var coola. Men samtidigt så insåg vi också att, de här fotbollsspelarna och idrottsprofilerna som kan vara jätteilla i hur de pratar och vad de gör ... För 10–14-åringar spelar inte det någon roll. För att, de kommer ändå att tycka att de är coola, de kommer ändå göra och säga som de gör.

Retoriskt uttrycker utbildare och verksamhetsansvariga att pojkarna genom utbildningen ska lära sig att vara ”sig själv” såsom de önskar och inte tvingas följa påtvingade könsnormer, medan verksamhetsansvariga samtidigt väljer kända idrottsmän med argumentet att unga pojkar på så sätt antas bli intresserade av LRT:s utbildning. Att ensidigt uttrycka enkönat manliga budskap eller referenser, så som LRT använder sig av kända manliga idrottsmän som förebilder i sin reklam och marknadsföring, kan riskera att konceptet blir kontraproduktivt mot syftet. På samma sätt hänvisar LRT endast till manliga musikartister på sin hemsida, trots att de retoriskt uttrycker att pojkar ska kunna välja själva vilka de ska lyssna på, utan förväntningar från normativa könsnormer. Det innefattar tydligen inte kvinnliga musiker. Detta menar vi kan bidra till att skapa och upprätthålla traditionella idéer och normer om att enbart manliga förebilder duger för pojkar och unga män. Annika uttrycker sig så här om förebildernas roll för verksamheten:

” Men om vi då ändå kan få de att säga, vi tycker att Locker Room Talk är bra, då ger de deras förtroende till våra utbildare på något sätt, att de ändå tänker att shit, som när vi fick stipendiet av Zlatan och Volvo, att Zlatan, tycker han att Locker Room Talk är coolt, ja men då kanske jag kan öppna öronen lite och även lyssna på vad är det för innehåll vi kommer med.

Organisationen använder således kända idrottsmän i sin marknadsföring för att nå ut i media med sin verksamhet och utveckla varumärket LRT. Detta gör att budskapet till pojkar blir tvetydigt och det finns en risk att LRT med det kommersiellt skapade kommunikationskonceptet tvärtom bidrar till att skapa och/eller förstärka ”problematiskska” beteenden bland pojkarna, vilket Annika indikerar viss medvetenhet om i ovan citat. Maskulina idrottsutövare kan också representera ett traditionellt ”machoideal” med manlig styrka och hårdhet som de unga idrottsutövande pojkarna ser upp till, varför det kan bli svårare att nå det uttryckta målet om att ”skapa en ny manlighet” eller ”jämställdhet”. Annika säger samtidigt att ansvariga på LRT inte vet hur mottagliga 10–14-åringar är för LRT:s budskap om förväntningar på pojkar, men att förebilder är centrala i deras modell: ”Det funkar med den här relationen ... förebilder blir väldigt tydligt i den åldern, att man kanske letar sin identitet och är mycket i sociala medier.” Genom att ansvariga, utbildare och organisationen så starkt knyter an till män och manliga idrottare riskerar LRT snarare bidra till att upprätthålla könsordningen än att förändra den, något som Egerberg Holmgren (2011) menar blir resultatet av att män ges särskild uppmärksamhet, handlingsutrymme och status, vilket vi

finner i utbildningens utformning och även via organisationens hemsida och handbok.

Det språk eller "skitsnack" som enligt LRT är problematiskt bland män, är enligt vår analys samtidigt sådant de själva använder för att skapa uppmärksamhet och för att LRT ska få genomslag. På organisationens hemsida finns ord som rör sig med stora designade bokstäver åt höger och vänster över skärmen. Orden är "din jävla fitta", "håll käften", "dra åt helvete", "idiot". Bakom orden står en ensam allvarsam pojke i 10–14 års ålder (lockerroomtalk.se, 16 mars 2021). En av de kända personerna som används som förebild på hemsidan är fotbollsspelaren Jimmy Durmaz som är porträtterad i en film som inleds med att han säger: "jag ska knulla din mamma", "hora" och "jävla bög" samtidigt som texten rör sig framför honom.

Organisationen arbetar med en kommunikationsbyrå för att sprida kännedom om LRT. På hemsidan (2021) skriver LRT om sin medvetna strategi för att skapa uppmärksamhet kring organisationen: "Med hård yta, fula ord och en landslagsspelare kunde vi ta det hela vägen till Sveriges största medier, Fotbollsgalan och Zlatans nya pris." LRT talar om behovet av ett slagkraftigt "koncept" som "Stoppa skitsnacket" för att sprida sina metoder. På hemsidan finns tre koncept eller budskap: "Stoppa skitsnacket", "Skapa en ny manlighet" och "En jämställd värld där alla människor känner frihet att vara sig själva". Kan det starka manliga anslaget resultera i och vara kontraproduktivt gentemot de ambitioner om lärande som finns med utbildningspassen? Vi återkommer till hur ledare och pojkar uppfattar budskapen från LRT.

Antaganden, lärande och förändring

Vad är det för antaganden som LRT grundar sin verksamhet på och vilken mening ges problemet med pojkars sätt att vara och tala. Problemet beskrivs vara en "tuff jargong" som antas leda till att andra runt omkring mår dåligt, samt att det kan leda till "ökad aggressivitet och våldsamt beteende", menar utbildaren Lars som förklarar: "Vi ser att det finns stora problem inom idrotten. Det finns en tuff jargong, det finns attityder som många mår dåligt av och som blir negativa för idrotten och kulturen i omklädningsrummet." Dessutom är ett problem att pojkar förväntas "vara stor och stark, man ska vara modig och tuff". I förlängningen antas detta skapa "skeva värderingar", som LRT uttrycker det, vilket kan leda till att pojkar slutar med idrott, att det kan påverka folkhälsan samt att dessa förväntningar och beteenden kan bidra till ett ojämnt samhälle.

Dessa förväntningar, attityder och beteenden inom idrottens rum antas pojkarna kunna ta med sig ut i samhället, varför det anses viktigt att möta dem i omklädningsrumsmiljön. "Att man slänger sig med många elaka kommentarer och förväntar sig att ingen ska bry sig om det eller bli sårad fast man kanske blir det", säger Lars och påtalar risken för att "om man inte vågar visa sig svag, ledsen eller gråta och visa känslor då kan det lätt bli att man tar till andra saker, som våld, att man slåss eller vad det kan handla om".

Tommy ger uttryck för att de har höga målsättningar med vad utbildningen kan komma att bidra till: "att om de kan stoppa skitsnacket, ja möjligtvis kan det leda till att vi inte ser våldtäkter i samhället som idag." Ett annat problem som Tommy anför är att pojkar "slutar idrotta på grund av machokulturen". Det

innebär att verksamhetsansvariga ger problemet en betydande mening för pojkar, idrotten, folkhälsan, jämställdhet och för andra som pojkar umgås med. Om dessa problem finns bland 10–14-åriga pojkar, vad är det som ska förändras och hur ska det gå till enligt LRT?

Det som ska förändras är pojkars attityder och beteenden samt pojkars handlingskraft att själva bidra till förändring. LRT:s representanter menar att de vill bjuda in till samtal, ge pojkarna verktyg att bidra till förändring, mer än att komma med ”pekpinnar”. Tanken är att agera förebyggande då LRT valt att möta yngre pojkar som de anser vara lättare att påverka i rätt riktning. Dock beskriver Annika, verksamhetsansvarig, att ”om vi träffar 10-åringar så är det inte sådant snack. Det har vi också märkt ... ’Åh shit’, det här kan vi ju inte lägga på 10-åringar, här måste vi tänka om”. I dessa fall menar de att barnen kan bli frågande. Avsikten är att prata med unga där skitsnacket inte utvecklats ännu. Detta kan lika gärna resultera i att barnen snarare medvetandegörs om hur ett ”skitsnack” kan låta på LRT:s utbildning och genom anslaget på hemsidan, och får lära sig könsord och andra ”problematiska” uttryck.

Lars, som är utbildare i norr, beskriver att utbildningen bygger på flera olika metodinslag, som rollspel, lekar, diskussioner, filmvisning på Ipad, berättelser och övningar där pojkarna är engagerade. Genom att erbjuda pojkarna en rolig stund (som inte ska likna skolan) vill de ”så ett frö”, som han säger. Vidare berättar Lars om att de har tydliga syften med passen som behandlar ämnen i en viss ordning, vilket enligt Lars fungerar bra. Dessa finns tydligt nedskrivna i handboken som används av utbildaren.

Annika säger att ”de ändå inte försöker säga åt dem hur de ska vara, vad de ska tycka och säga utan det är mycket samtal och frågor vi ställer”. Tanken är att de ska få ”bilda sin egen typ av man”. Det är svårt att i intervjuerna riktigt få grepp om vad mer precist de vill lära pojkarna. Annika förklarar vidare genom att prata om förebilder. Att pojkar ofta målar upp förebilder som LRT inte vill att de ska ha. ”Många gånger blir det en man, en stark man, en fotbollsspelare, en snabb kille”, säger Annika och fortsätter: ”måste alltid en förebild vara det? Och då pratar vi om det och så får de göra en ny förebild, det kan bli en mamma, en syster, en brorsa, en lillebror.” När LRT:s marknadsföringskoncept, enligt vår analys, bygger på att använda ”manliga starka kända” fotbollsspelare som förebilder, och uttrycker negativa könsuttryck både i exempel och på hemsidan, kan budskapet om att pojkarna inte ska behöva följa andra utan ”vara sig själva” bli svårt för 10–14-åringar att förstå.

Det är dock tydliga budskap om att LRT vill lära pojkar att bete sig så som är överenskommet i samhället och förändra problematisk maskulinitet såtillvida ”att det inte är ok med våldtäkt, våld, misshandel eller kontroll över kvinnor”. Tanken är att genom att få pojkar att lära sig bete sig på ett bra sätt mot andra så kommer dessa negativa sidor av samhället att förändras. Det innebär således en slags fostran och socialisation i enlighet med samhällets lagar.

På frågan om vad som är viktigast att pojkarna tar med sig efter utbildningen säger utbildaren Lars: ”Ja då skulle jag väl ändå säga något som är ganska grundläggande för alla våra pass. Det är att man kan vara kille på väldigt många olika sätt, men fortfarande vara kille. Vi försöker bredda synen på manlighet.” Utan att egentligen precisera vad det kan innebära att ”vara kille på många olika sätt”

så innefattar det att inte behöva vara stor och stark (men betyder det att vara liten och svag?) och att kunna gråta och visa känslor.

På en direkt fråga om vad LRT-utbildningen är en lösning på för problem och vad de förväntar sig att den ska leda till, indikerar utbildaren Lars att de inte kan ha för höga förväntningar egentligen.

” Det skulle vara för naivt att tro att vi på åtta halvtimmespass skulle kunna göra en storskalig förändring och få dem att kunna tänka om helt. Utan det vi vill göra är att så frön och få dem att fundera. Vi vill få dem att prata om de här frågorna och ge dem verktyg att göra det.

Utbildaren menar att det är både för- och nackdelar med pass på 30 minuter. Ibland känner utbildaren att ”tiden är knapp” men att om det är längre tid så menar han att det finns en risk att ”pojkar slutar lyssna”. Det menar också Karl, utbildare i söder: ”Ja, jag känner absolut tidspress ibland, ofta när det är väldigt stökigt.”

Det blir tydligt i intervjumaterialet när verksamhetsansvariga beskriver att de testat hur koncepten och innehållet fungerar genom att pröva sig fram utifrån egna erfarenheter. Tommy förklarar:

” Så från UF-företagen där vi hoppade in i omklädningsrum och stod i två timmar och pratade om machokultur och patriarkat och samhällsstruktur och normer och så har vi 12-åringar som sitter där och fattar ingenting om vad vi pratade om. Så kände vi, det här fungerar inte längre, vi kan alldeles för lite.

Verksamhetsansvariga och utbildare utgår främst från sina egna erfarenheter av att vara pojkar och män när de arbetar med LRT. På frågan varför de vänder sig till pojkar, menar Karl att det är där de själva har kunskap utifrån egna erfarenheter. Karl menar att det är så de blir trovärdiga i det som de pratar om utifrån egna erfarenheter.

De har också fortsatt på det prövande sättet, de prövade exempelvis VR-glasögon en period men de insåg att det var för krävande för utbildningen och därför togs de bort. Genom intervjuerna och under studiens genomförande blir det tydligt att LRT:s arbete till stor del har inneburit utbildning av de verksamhetsansvariga själva, framför allt i ämnen som organisation, kommunikation, finansiering, retorik och till viss del pedagogik där de tagit hjälp av konsultföretag. De har, enligt den information vi tagit del av, ägnat tid till att testa utbildningspassen, anställt utbildare, sagt upp utbildare, utformat utbildningshandböcker, och liknande organisatoriska frågor.

Görandet – i praktiken

I följande avsnitt presenteras och analyseras data från observationer i fält av utbildningstillfällen genomförda i praktiken. (Se bilaga 2, tabell 2, för detaljerad information om respektive observationstillfälle.)

LRT i utbildningspraktiken

Hur omsätts tankarna och intentionerna i utbildningspraktiken och vad händer i möten mellan LRT:s utbildare och pojkar i olika omklädningsrum? För att kunna besvara dessa frågor genomförde vi observationer av olika pass under utbildningens gång.

” Tretton fjortonåringar sitter i omklädningsrummet. Några knuffas, det hörs skratt och rop. I väntan på att LRT-passet ska börja är flera av dem upptagna med att vara fysiska med varandra, och ljudnivån är relativt hög. Utbildaren står i mitten av rummet och höjer rösten: ”Ok killar! Så, ska vi börja. Kommer ni ihåg vad vi gjorde förra gången?” En av spelarna säger: ”Samarbete, tror jag.” Utbildaren svarar: ”Ja, precis. Hur man kan lära känna varandra genom att samarbeta. Och hur man kan förbättra snacket i omklädningsrummet.” Ljudnivå har dämpats, men några spelare fortsätter knuffa varandra. ”Idag ska vi arbeta med förebilder”, säger utbildaren. ”Fucking böj, ge dig”, ropar en av spelarna irriterat mot en annan. De är de två som knuffats tidigare. Utbildaren säger åt dem att lugna sig: ”Koncentration nu!” Utbildaren ber spelarna att ställa sig på ett led och blunda och tänka på en förebild och fundera på vad som gör den personen till en förebild – egenskaper. Utbildaren ger exempel på egna förebilder som Avicii och Greta Thunberg. Några spelare skrattar till.

En del i vårt uppdrag att undersöka LRT:s arbete var att följa med på pass med idrottande pojkar. Beskrivningen ovan är ur en av våra fältdagböcker där en situation under ett pass beskrivs och kommenteras. Vi kommer att återge fler exempel hämtade från våra respektive fältdagböcker, eftersom vi anser att de belyser viktiga situationer och intressanta aspekter i LRT:s olika pass med pojkar i idrottsföreningar.

Upplägget för LRT:s 8-veckorsprogram är åtta pass under en period om två månader där varje pass varar i 30 minuter och fokuserar på ett tema som rör exempelvis omklädningsrumsnack, relationer mellan lagmedlemmar och maskulinitet (se tabell 1). Passen genomförs i samband med lagens ordinarie träningar, före eller efter, och oftast i omklädningsrummet. Det övergripande syftet med passen är att få pojkarna att reflektera kring hur de betar sig i omklädningsrummet och ge dem alternativ till hur de kan agera om någon betar sig ”oschysst”. Vi följer med på olika utbildningspass – en av oss i Skåne och den andre i Västerbotten. Sammanlagt deltar vi i 13 utbildningspass. Under passen antecknar vi vad som sker och vad som sägs, både det som är centralt för vad som ska tas upp under passet, och sånt som sker runt omkring i miljön – före, under och efter passet. En aspekt vi tidigt noterar när vi jämför våra anteckningar är hur lika motsvarande pass är varandra. Inte enbart för att samma utbildare genomfört passet med olika lag, till exempel pass nummer fem, utan också hur lika våra anteckningar är oavsett *vilken utbildare* eller *vilket lag* som deltagit. När vi läser upplägget i utbildningshandboken (2019/2020) om de olika passen och får det fördjupade materialet om hur passen ska gå till, stämmer genomförandet mycket väl överens med beskrivningen. Kanske lite för väl? Vi återkommer till detta.

I stort sett alla pass följer en ordning som innebär att laget först samlas i omklädningsrummet. Utbildaren hejar på pojkarna och småpratar med dem,

frågar oftast hur de mår och hur de har det. Sedan samlas alla i en ring, vilket vi uppfattar som en markering av att passet börjar. Utbildaren är med i ringen och alla pojkar sträcker en hand in mot mitten och så startar en av dem med att säga: "Mmm..." De övriga följer efter: "Mmm..." och utbrister därefter: "Mmm... azinga!" Händerna dras in igen. Mazinga används, enligt handboken (2018, s. 7; 2019/2020, s. 8), som en "energi-boost" som ska användas i början och slutet av alla pass. Ritualen påminner om liknande sätt att agera när lag ska samlas inför match: en slags peppning och påminnelse om att laget står i centrum. Ritualen verkar uppskattas av de lag vars pass vi observerar.

Passen har liknande upplägg men med olika fokus/teman. Utbildaren frågar inledningsvis pojkarna om de minns vad de gjorde förra gången och vad de tog med sig från det passet. Sedan följer en eller två övningar som innebär en blandning mellan reflektion kring en fråga i mindre grupper, tre eller fyra pojkar, och en praktisk del där pojkarna ska agera på något sätt, antingen ensamma eller i grupp. Ibland ingår det i passen att pojkarna ska se ett filmklipp som visas på en Ipad eller läsa en kort text. Som vi beskrivit inledningsvis så står frågor om pojkars problematiska beteende i centrum för de olika passen liksom praktisk träning i att stoppa oschysst beteende. Vi kommer fortsättningsvis att beskriva och analysera situationer från olika pass. De flesta exemplen rör pass som fokuserar på *förväntan på pojkars beteende, (manliga) förebilder* eller *stoppa oschysst beteende*.

Retoriskt och praktiskt glapp

” Spelarna står på en rad och blundar. Några fnittrar och har svårt att stå stilla. Utbildaren lägger sin hand på en pojkes axel och frågar vilka egenskaper förebilden har som pojken tänker på. Pojken svarar: "Snabb, ger sig aldrig." "Bra", svarar utbildaren och lägger handen på en annan pojkes axel: "Och vilka egenskaper har din förebild?" Pojken svarar: "Snäll, bra på sin sport". Så fortsätter det och när alla sagt något om sin förebild ber utbildaren pojkarna om haft en man som förebild att ta ett steg åt höger. Dit går alla utom en. Utbildaren säger till pojkarna att de kan öppna ögonen. De tittar på varandra och på den ensamma pojken som står kvar i ursprungsledet. "Tänkte ni på att alla ni som hade manliga förebilder nämnde fysiska egenskaper?" Ingen svarar eller visar något på påståendet. "Och vem tänkte du på", frågar utbildaren och vänder sig mot den kvarvarande pojken: "Min mamma." Några pojkar skrattar. "Ja, hon har alltid tagit han om mig och hon är snäll", säger pojken "Ja, bra", säger utbildaren. Skrattet kommenteras inte. Utbildaren går vidare till nästa del i passet. Han verkar något stressad.

Något som ofta återkommer i våra respektive anteckningar från fältdagböckerna, som exemplet ovan, är just ordet "stressad". Vi kan inte genom observationer veta om utbildaren agerar på ett sätt för att han är stressad. Men det är något som de i intervjuer menar är fallet med tidspress och att det får betydelse särskilt när det är stökigt bland spelarna. De övningar som ska genomföras går ibland så snabbt att varken vi eller alla pojkar hänger med. Det är kort om tid och några uppehåll i programmet hinns sällan med. Tempot i passen är så högt att en hel del intressanta kommentarer, frågor och agerande från och bland pojkarna

lämnas okommenterade eller obesvarade. Därtill noterar vi att när pojkar har invändningar så är det relativt ofta så att det inte följs upp av utbildarna.

Det verkar som att utbildarna har en ambition att hinna med allt som passet ska innehålla enligt handboken (2019/2020). De gör sitt allra bästa för att "gå i mål" på tid. LRT har förändrat sina pass och sitt upplägg flertalet gånger och intentionen är att uppmärksamma svåra frågor och förändra beteenden. En aspekt är också att hitta rätt form för dessa frågor. Det ska väcka intresse, innehålla roliga aktiviteter (inte likna skolan) och vara ett kort pass i samband med träning. Vidare är det höga tempot också en medveten strategi för att hålla fokus bland pojkarna. Det höga tempot har säkert fler förklaringar men frågan är vad som försakas, vad som blir vinsterna och hur dessa ska vägas emot varandra. Det vi observerar är att det går väl fort för att pojkarna ska kunna hänga med, höra det som sägs eller kunna se vad som visas på en film, vilket begränsar möjligheterna till lärande och förändring. Det tycks som om tiden inte räcker till att stanna upp. Filmsekvenser visas, instruktioner delas ut. Ofta följer pojkarna med vad nästa steg innebär, men vi undrar kontinuerligt under passen om alla hann uppfatta vad som visades, sades och avsågs. Risken är att utbildningen upplevs mer fragmentarisk än vad den är, på grund av ett alltför snabbt tempo för att budskapen ska nå fram.

Passen följer noga aktuell handbok och pojkarna följer ofta, men inte alltid, med i de instruktioner som ges. Oberoende av varandra noterar vi dock vid upprepade tillfällen att utbildaren inte uppfattar eller hinner med att ta hänsyn till de händelser som utspelas i rummet – det passerar ofta utan kommentar. Det kan vara knuffar, kommentarer mellan pojkarna, att någon ropar ett skällsord eller, som ovan, att det skrattas åt någon. Det är en sak att följa och genomföra ett program, något annat att fånga upp det som spontant sker i rummet. Om fokus i passen hade legat på något annat än just bemötande, sexism, machoideal och mobbing hade vi kanske inte lagt märke till det lika tydligt. Men nu är det just detta som LRT arbetar med. Hur kan det komma sig? Det vi uppmärksammar är vad som skulle kunna kallas ett retoriskt och praktiskt glapp. Utbildarna förmedlar ofta kloka och insiktsfulla aspekter kring exempelvis jargong, hur pojkarna kan hantera konflikter och föreställningar om traditionell maskulinitet som kan vara begränsande. Det är ofta inget fel på retoriken. Men, den problematik som LRT vill arbeta med spelas samtidigt upp där och då i praktiken, utan att utbildarna vare sig kan eller hinner agera. Detta förefaller problematiskt. Hur kan det som står i fokus för LRT undvikas att hanteras och vilka konsekvenser får denna (icke)praktik? Ibland säger utbildare ifrån när det blir stökigt bland pojkarna, men de har uppenbara svårigheter att få ordning. Dessutom knyts inte beteendet till utbildningsinnehållet eller till en diskussion med pojkarna. När det kommer till hur barn, unga och även vuxna lär sig och socialiseras in i normer, vet vi att det som sägs visserligen är viktigt men att det som görs kan få långt större effekter. Att inte agera på det som sker i omklädningsrummet, som är problematiskt, sänder ut signaler som kan uppfattas som att beteendet accepteras, vilket riskerar förstärka det. Återigen, utbildningen riskerar att bli kontraproduktiv i förhållande till avsikterna.

Problematiska maskuliniteter – sett från skilda perspektiv

Under ett pass har pojkarna delats in i grupper om fyra och fyra. De har fått blad med text där olika dilemman presenteras. Det handlar om konflikter mellan pojkar i lagidrott. De ska resonera med varandra och komma med förslag hur ett dilemma ska lösas. Sedan ska de presentera en möjlig lösning genom rollspel som ska framföras inför de övriga grupperna.

” En av grupperna ställer sig upp. Pojkarna skrattar och knuffar varandra. De grupper som ska titta och lyssna har också olika samtal i gång. Utbildaren säger till slut åt dem att koncentrera sig. Gruppen som står upp visar en scen där en av dem blir utfrysad av de övriga och en pojke säger ”du har en ful jacka”. Den utfrysade pojken går därifrån och ser ledsen ut. Jag är lite osäker om alla uppfattade scenen då replikerna framfördes snabbt och tyst. ”Bra, och så ska ni spela scenen igen, eller hur”, säger utbildaren. Pojkarna ställer upp sig igen och spelar om scenen men när repliken om den fula jackan kommer så ställer sig en av dem som tidigare var tyst framför och säger ”det där var inte schysst, jag tycker den är fin”. Han lägger armen runt honom och säger ”klart du ska vara med oss”.

Scenen är färdig. Pojkarna skruvar på sig och flinar. Några minuter senare:

” Utbildaren ställer sig upp bredvid dem och säger: ”Bra! Vad var det ni ville visa med er scen?”

En av dem svarar: ”Hur taskiga man kan vara och hur man kan stoppa det.”

”Just det”, svarar utbildaren och upprepar ”och hur man kan stoppa det? Ja, hur gjorde ni för att stoppa?”

”Sa ifrån”, svarar samma pojke.

”Precis! Hur resonerade ni när ni förberedde er?” Utbildaren tittar på pojkarna. De skruvar ännu mer på sig. Ingen verkar vilja svara. Till slut säger en av dem:

”Vi tänkte att det är bra att stoppa honom som är taskig och att säga ifrån.”

”Bra”, svarar utbildaren. ”Säga ifrån. Är ni klara?”

”Mmm”, mumlar de fram.

”Då kan ni sätta er.” Utbildaren avslutar övningen. När de satt sig räcker en pojke i en annan grupp upp handen.

”Kalle?”, säger utbildaren och nickar mot pojken.

”Jo, men ibland går det kanske inte att säga ifrån”, förklarar Kalle.

”Hur menar du?” Utbildaren ser undrande ut.

”Jo, det finns en kille i skolan”, fortsätter pojken, ”han måste man knuffa bort för att han ska sluta.”

Utbildaren tittar på pojken. ”Måste man knuffa? Jag tror man kan säga ifrån”, säger utbildaren.

”Nej, det går inte med honom. Vi har provat. Det går inte. Honom måste man knuffa bort. Vi gjorde det en gång och det var enda gången han slutade bete sig illa”, vidhåller pojken bestämt.

En röd tråd genom LRT:s utbildningspass som rör frågor om och exempel på pojkars verbala och fysiska våld är att utbildarna förespråkar ett muntligt och snällt ifrågasättande. Den form av problematisk maskuliniteten som utövar våld ska mötas, enligt utbildarna, med vad vi uppfattar som ”lugn”, ”saklighet” och ”muntlig gränssättning”. Ofta ifrågasätts inte detta av pojkarna, förutom vid några tillfällen. Ovan nämnda exempel är ett sådant. Utan att gå in på vad som är rätt och rimligt är det intressant att notera att pojkarnas erfarenheter ofta ignoreras, och att utbildarnas perspektiv på hur våld, konflikter och jargong ska mötas – genom att *säga ifrån* – ständigt får företräde. I exemplet ovan, liksom i många andra situationer, stänger snarare än öppnar utbildarna för en dialog med pojkarna kring olika handlingsutrymmen, problem, lösningar och vad som är en önskvärd och möjlig maskulinitet. Vi funderar på varför inte pojkarnas erfarenheter får större plats. Genom analysen kommer vi fram till att det finns flera olika förklaringar. För det första uppfattar vi att erfarenheten bland utbildarna att arbeta med barn och unga är begränsad. Någon av dem vi intervjuat har läst beteendevetenskap och någon har begränsad pedagogisk erfarenhet sedan tidigare, exempelvis av att träna barn. Men det som står i fokus – kön, makt och maskulinitet – uppfattar vi att ingen av dem har djupare kunskaper i, varken i teori eller i praktik. Det betyder dock inte att de inte har ett genuint engagemang och en grundläggande förståelse och kunskap om maskulinitet, tvärtom. Men för att kunna möta en komplex vardag bland pojkar och samtidigt påverka och förändra problematisk maskulinitet, så uppfattar vi att det krävs mer än så. För det andra uppfattar vi att LRT:s upplägg med pass på 30 minuter och med ett starkt styrt innehåll, skapar stress hos utbildarna. Att ta in pojkarnas erfarenheter och föra en dialog ryms helt enkelt inte. I valet mellan att följa utbildningskonceptet och upplägget för de olika passen och att låta pojkarnas (för utbildarna okända) erfarenheter stå i fokus, väljer utbildarna i de allra flesta fall det förra. Det är begripligt utifrån förutsättningar och aktörernas unga ålder, men inte det lämpligaste valet sett till ambitionerna om att förändra problematiskt beteende och påverka manliga normer.

Vad är det för maskulinitet som förs på tal under passen? Genom olika övningar där förebilder är i fokus, där konflikter ska hanteras och förväntningar på pojkar uppmärksammas, noterar vi att utbildarna ”presenterar” olika aspekter av maskulinitet. Under ett pass om just förväntningar inleder utbildaren så här: ”Varför finns det förväntningar på hur killar ska vara?” Pojkarna får fundera i en minut enskilt och sedan diskutera tre och tre i två minuter. Utbildaren går runt i grupperna med en Ipad som han tittar på. En pojke säger att ”de finns för att man inte ska bli utstött, man är rädd för att bli utanför, sånt där gruppträck – och vissa grupper har strängare förväntningar”. Utbildaren ställer då frågan: ”Hur har förväntningar uppstått från början?” En pojke svarar att ”de som var bäst bestämde dem”. Utbildaren nickar tillbaka och förklarar att det är en svår fråga och att det inte finns något rätt svar. En stund senare visas ett klipp på utbildarens Ipad. Filmen handlar om bråk, slagsmål, att män inte ska gråta och om killar som svär och kallar tjejer för horor. Efter diskussionen om filmen berättar utbildaren om sig själv och om sina vänner – hur olika de är men ändå är vänner. Han avslutar med att säga: ”Det bästa är om man kan vara sig själv.”

Under passet beskrivs en traditionell maskulinitet som uttrycker tydlig sexism och män eller pojkar som är rädda att tappa kontrollen. Ett övergripande problem som LRT arbetar med är just den traditionella maskuliniteten som sätter gränser för kvinnor, men även för vad pojkar och män kan och förväntas göra. Vi förstår i en mening varför dessa aspekter av maskulinitet tas upp, det är aspekter som LRT vill sätta gränser för och uppmärksamma som problematiska. Men hur förhåller sig pojkarna till dessa bilder av maskulinitet? Var finns deras erfarenheter och utmaningar?

” Vid ett pass startar utbildaren med att fråga vad de gjorde, eller tog med sig, från förra gången. En pojke svarar att han tyckte det var anmärkningsvärt att 70 procent av självmorden begås av män. En annan pojke säger ”att peppa varandra, att alla ska vara med”. Utan att gå in på vad som återkopplades från pojkarna går utbildaren direkt vidare till vad som ska fokuseras under dagens pass.

Återigen observerar vi en stressad situation där utbildaren inte bemöter pojkarnas svar. De ska arbeta med rollspel och går direkt in på det. Övningen går ut på att träna sig att säga ifrån och göra det på ett schysst sätt. Det delas ut roller i olika grupper och dessa grupper ska sedan spela upp en scen. En pojke räcker upp handen och frågar då han fått sin roll: ”Hur ska man göra när man ska kränka kvinnor.” Hans roll går nämligen ut på det. Men han tycks inte veta vad det innebär. Utbildaren svarar att de kan göra på något annat sätt om det verkar svårt. Pojken lämnades frågande om vad det innebär att kränka kvinnor som utbildaren uttryckte att de skulle göra.

Här presenteras en, som Connell (1997) skulle kalla, hegemonisk maskulinitet, som kränker kvinnor, uttrycker sexism, inte visar känslor, använder våld för att få sin vilja igenom och som har hög risk för självmord. Men vi undrar om det är den formen av maskulinitet som tar plats i pojkarnas vardag, och vi undrar vidare vilken maskulinitet som pojkarna identifierar sig med. Vi undrar för att vi inte får reda på svaret genom observationerna av utbildningspassen. Pojkarnas syn på maskulinitet fångas sällan upp, och det verkar inte finnas tid för den sortens frågor. Vi vill också uppehålla oss ytterligare vid passagen om självmord. Frågan om mäns överrepresentation i självmordsstatistik nämns vid olika pass vi observerar. Det är korrekt att det är så, men hur förstås det av pojkar och tonårsskilar? Vi blir osäkra på vad syftet är med att ta upp detta. Är det för att skrämmas? För att visa vad som kan bli effekterna av en hegemonisk maskulinitet? Frågor om självmord droppas i omklädningsrummet utan sammanhang och utan att veta vilka erfarenheter som finns hos pojkarna i rummet, vilket vi anser kan vara riskabelt och oansvarigt hanterat.

Förhandla, delta i och utsättas för – en komplex maskulinitet?

Om vi resonerar utifrån Connells (1997) tankar om olika maskuliniteter i relation till det vi ser och hör under våra observationer på LRT:s pass, så lyfter utbildarna främst fram och fokuserar på det Connell kallar hegemonisk maskulinitet. Det är begripligt. Den hegemoniska maskuliniteten skulle kunna beskrivas som en dominerande maskulinitet, traditionell och problematisk i fråga om sexistiska uttryck och exkludering av andra former av maskulinitet. Här ryms de problem

som LRT vill lyfta fram och som tydligt syns på deras hemsida. Vi känner igen budskapen i de olika passen när utbildarna pekar på hur killar inte vågar gråta, visa svaghet eller visa omsorg om andra. Vidare hur killar också "drabbas" av denna problematiska maskulinitet i hög andel självmord och att de inte kan eller vågar stoppa så kallat skitsnack i omklädningsrummet som drabbar killar av olika skäl.

Den hegemoniska maskuliniteten är exkluderande vad gäller homosexuella pojkar och män, med nedvärderande uttryck som till exempel "böggjävvel", och den uttrycker sexism tydligt med uttryck som "jävla fitta", "hora" och andra ned-sättande ord om flickor och kvinnor. Den hegemoniska maskuliniteten distanserar sig både från femininitet och vad Connell kallar underordnad maskulinitet (homo)sexualitet och marginaliserad maskulinitet (som rör aspekter som klass, ålder, etnicitet). Det är inte svårt att förstå att det är den hegemoniska maskuliniteten som lyfts fram som den problematiska, inte minst för att den också förekommer från och till i just killars omklädningsrum (jfr Andreasson, 2007; Fundberg, 2003). Men vi ser en mer komplex situation i möten mellan utbildare från LRT och pojkar i de lag som deltar i utbildningarna. Vi uppfattar i intervjuer och observationer att pojkarna relativt väl förstår och håller med om den problematiska hegemoniska maskuliniteten och dess konsekvenser, även om de i intervjuer motsätter sig att det skulle vara ett problem i deras lag. I mötena med utbildarna lyfter pojkarna ibland upp andra aspekter och situationer; det sker när de själva blir utsatta och utsätter andra, då de i "förbifarten" uttrycker både sexism och homofobi (som ingen tycks reagera på), när de resonerar om att våld trots allt kan fungera acceptabelt (som en maktresurs) för att markera mot förtryck. När detta sker så plockar utbildarna sällan upp pojkarnas erfarenheter eller beteende – det passerar och lämnas okommenterat. Vi uppfattar att pojkarna förhandlar, eller försöker förhandla, både i det konkreta utbildnings-sammanhanget och i sin vardag. Ibland drar de nytta av och tänker inte på att de upprätthåller den hegemoniska maskuliniteten, ibland drabbas och utsätts de av den och ibland ger de förslag på att möta den med samma medel i syfte att markera. Connell (1997) använder begreppet *complicit masculinity* som vi menar kan hjälpa oss förstå vad som utspelar sig i utbildningarna och i pojkarnas vardag.

Complicit masculinity är inte helt enkelt att översätta; på svenska beskrivs begreppet som tre dimensioner av maskulinitet: förhandlande, delaktig och medskyldig. Vi uppfattar att pojkarnas förhållande till, förståelse för och erfarenhet av olika former av maskulinitet präglas av just det komplexa som förhandlande, delaktighet och att dra fördel av manliga normer innebär. Ibland så spelar pojkarna upp det problematiska beteendet när de knuffar, ropar och betar sig "grabbigt" och i andra sammanhang visar och berättar de hur illa de far av andras sätt att bete sig tufft och utmanande mot dem. Och vi uppfattar att deras handlingsutrymme att bråka, stöka och ropa homofobiska och sexistiska uttryck antagligen normaliseras mer för att de är pojkar. Deras handlingsutrymme är relativt stort och som lagbollsspelande pojkar har de många fördelar jämfört med flickor om vi vidgar perspektivet. Pojkarna delar allt som oftast, uppfattar vi, utbildarnas tanke om att den önskvärda strategin är att verbalt säga ifrån och stoppa oacceptabelt beteende. Men ibland kanske andra strategier behövs (läs fysiska), tycks pojkarna resonera. Pojkarna uppfattar att alternativet till den hegemoniska maskuliniteten är riskabelt; de riskerar att själva bli utsatta om de säger ifrån och inte upprätthåller olika former av homofobi och sexism,

de riskerar att bli underordnade eller marginaliserade. Pojkarnas undran lämnas allt som oftast obesvarad under passen och hade kunnat vara intressanta ingångar för ett förändringsarbete. Vår uppgift som forskare är inte att ta ställning till vilka strategier som är mer eller mindre önskvärda, utan vi fokuserar på vad som sker i möten mellan, i detta fall, skilda och motstridiga perspektiv. Vi uppfattar att pojkarnas funderingar ger uttryck för en problematisk maskulinitet i förhållande till en förhandlande och delaktig maskulinitet, mer än att det enbart handlar om den problematiska hegemoniska maskuliniteten som presenteras i utbildningen av både utbildarna och LRT:s verksamhetsansvariga.

Exkurs – LRT i skolmiljö

Av olika skäl, som vi beskriver i metodkapitlet och i avslutningen av rapporten, dröjde vår start av observationer till april 2020. För att stilla nyfikenheten och för att försöka komma igång på något sätt beslutade vi i samråd med utbildningsansvarig för LRT i Skåne att vi skulle genomföra observationer av två pass på en skola i mars 2020.

I vårt uppdrag ingick inte att undersöka utbildningsinterventioner som LRT arbetade med på skolor, utan enbart där RF/SISU har sitt uppdrag i idrottsföreningar. Men det visade sig vara intressant och ge nya perspektiv att observera ett fåtal pass på en skola där LRT bedrev verksamhet. En central fråga för oss var varför LRT:s arbete företrädesvis riktas mot enbart pojkar och hur det får betydelse för utbildningens innehåll och resultat. Observationerna i skolan gav möjlighet att dokumentera vad som sker när utbildningar som riktas mot pojkar genomförs även med flickor närvarande. Frågor om relevans av att ha könssegregerade eller könsblandade grupper kunde belysas genom dessa observationer. Även om syftet med denna fallstudie är att undersöka utbildningsinterventioner med idrottsaktiva pojkar som genomförs av LRT, kommer resultat i relation till flickors deltagande redovisas då de deltog i utbildningen. Vi menar att relationen till flickor visar pojkars problematiska maskulinitet på ett sätt som bidrar till fördjupade svar på studiens syfte.

Skolan var en idrottsgrundskola och gruppen som utbildades av LRT hade fotboll som inriktning. I samtal med utbildningsansvarig, som också var den som genomförde utbildningen på skolan, förstod vi att passen i stort sett liknade de pass som genomfördes i föreningar, det vill säga då med enbart pojkar, medan klassen bestod av en majoritet av pojkar men också ett fåtal flickor.

Ur fältdagboken från LRT:s utbildning 8-veckorsprogram i skolmiljö:

”Kommer ni ihåg vad vi gjorde senast”? Utbildaren får höja rösten för att tränga igenom bruset av tjugo tonåringar som småpratar. En tjej räcker upp handen och säger att de förberedde ett eget LRT-pass som de skulle visa upp. ”Precis!”, svarar utbildaren och fortsätter: ”Och jag vet att inte alla hann göra det och några var inte med förra gången. Ni får tid idag att öva en stund och sedan visa upp.” Sorlet blandas med knuffar och någon knackar på dörren till omklädningsrummet. Dörren öppnas och stängs igen. Utbildaren gör fem olika grupper och sätter igång grupperna genom att gå runt mellan dem och fråga hur de vill göra. De grupper som utbildaren inte fokuserar på för tillfället tycks göra allt annat än sin uppgift. Utom en grupp som består av fyra tjejer och en kille, där

verkar fokus ligga på uppgiften. ”Tjejer brukar göra det som förväntas, medan killar gör som de vill”, antecknas i marginalen.

Efter en stund höjer utbildaren rösten och förmedlar att det är dags att visa sina pass. Det är sista tillfället i LRT:s utbildning för klassen och de ska framföra och hålla ett eget LRT-pass. Grupperna framför olika rollspel där mobbing och ”oschysst snack” beskrivs samt hur de som bevittnar händelser kan stoppa och säga ifrån. Utbildaren involverar övriga genom att ställa frågor om hur de tänker och vad deras förslag är på hur situationer kan hanteras. De övriga tittar, svarar och applåderar när redovisningarna är klara. Under tiden pågår sorlet, några som knuffas, någon utanför knackar på dörren, dörren öppnas och stängs igen. Det är en utmaning att hålla fokus såväl för elever och utbildare som för den av oss som observerar utbildningssituationen. Efter passet ges möjlighet att prata avskilt med en grupp pojkar och en grupp flickor om hur de uppfattar LRT:s utbildning. Pojkarna är fåordiga och säger att det varit bra och intressant. När de ombeds att precisera är det tydligt att de tycker det är svårt att formulera sig och beskriva konkret vad de menar.

Samtalet med flickorna blir annorlunda. De är till en början också tysta och säger att det varit intressant och bra.

” Flickorna tillfrågas om hur det är att vara tjej på utbildningen och att vara tjej i klassen. De är först tysta.

”Ok”, svarar en.

”Är det så?” svarar jag.

”Det är ganska jobbigt”, kommer från en tjej. Det är tyst ett tag innan de förklarar: ”Vi har ju haft en del problem. Killarna, ja inte alla men en del, är rätt jobbiga mot oss tjejer. De kan vara på killar också, men ...” När en av flickorna börjar berätta fyller de övriga på.

De förmedlar en utsatt situation.

”Och hur har det då varit i utbildningen med LRT – som vanligt eller annorlunda?”

”Vi tänkte väl först att nu kanske det blir bättre”, säger en flicka.

”Men det har varit likadant, kanske ännu mer”, svarar en annan.

”Det är nästan som om det blivit ännu mer ok att säga alla de här grejerna.”

”Vad menar ni?”

”Ja, hur mycket sämre tjejer är på fotboll. Hur vi ser ut. Att kalla killar som gör en dålig prestation... för nåt tjejigt.”

Flickornas obehag i utbildningspassen bekräftas av utbildaren i samtal efteråt. Han beskriver att det varit svårt och att han förstått att flickorna tyckt det varit jobbigt. På frågan om han övervägt att upphöra med utbildningen, svarar han: ”Nej, jag tänkte inte så. Jag tänkte att det kanske förändras. Vi har ju också fått killar att tänka efter.” Vi menar att detta svar inte enbart är uttryck för en oreflekterad situation utan något mer allvarligt. Här tydliggörs brister i både teoretisk och praktisk kunskap hos utbildare och organisationen LRT om hur

makt, här i relation till kön, fungerar och reproduceras. Just den makt som är tänkt att förändras.

Den ansvariga läraren och skolans rektor får samma fråga: ”Hur har de resonerat och reflekterat kring att ha könsblandade grupper när LRT:s utbildningar primärt är skapade för och fokuserar på problem som rör maskulinitet?” Samtalen med såväl lärare som rektor bekräftar att det varit problem med en del killar i klassen och att de uppvisat ett, som de kallar, machobeteende, vars konsekvenser har varit att flickor och en del pojkar blivit utsatta. Det var det som var anledningen till att skolans ansvariga sökt hjälp av LRT. Skolan har under en tid också arbetat med att förändra beteende och attityd hos en del pojkar på olika sätt, men att de uppfattade att LRT kunde bidra med förändring på fler sätt. På frågan om hur de ser på problematiken med könsblandade grupper och att flickor då riskerar utsättas av pojkar mer än i skolvardagen, visar det sig att tanken aldrig slagit dem. Varken lärare eller rektor hade funderat över det, ”inte på det viset”, var ett återkommande svar. De menar att de ville ha med hela klassen i dessa viktiga frågor eftersom det berör även flickor.

Observationerna på skolan och samtalen med elever, utbildare, lärare och rektor får oss att reflektera kring vikten av maktanalys. Varför ska flickor utbildas om det primärt är pojkar som behöver förändras? Det finns en uppenbar risk att flickor ges och tar ansvar för pojkars problematiska beteende. Varför fortsätter en verksamhet, även om syftet är det omvända, när det finns signaler om att flickor utsätts och känner obehag? Utan tvivel har LRT:s arbete i föreningar bidragit till att adressera pojkar, män och problematisk maskulinitet. Att förändra problematisk maskulinitet bör rimligtvis adresseras och riktas mot just pojkar och män. Det finns undersökningar, där våra observationer är ytterligare exempel, som visar att könsblandade miljöer kan få motsatt effekt. Det vill säga att arbeta med förändring av könsordning i könsblandade miljöer sker på flickors och kvinnors bekostnad (Wahl m.fl., 2008). Trots detta har föreningsledare och ansvariga inom idrotten i intervjuer lyft frågor och önskemål om att LRT:s arbete också borde finnas för flickor, eller i könsblandade grupper. Det är inte fel att arbeta med flickor kring frågor om kön och makt, men i så fall är det med andra ingångar och metoder än de som LRT använder. Dessutom med annan kompetens hos utbildare och med annat syfte. Vi ser en uppenbar risk att när fokus vidgas, från *pojks sexism* till problem *bland alla*, så tappas udden och kraften i det som trots allt är det primära problemet: problematisk maskulinitet som bärs upp av pojkar. Och, det finns en uppenbar risk att när problematiskt beteende bland pojkar hanteras i könsblandade miljöer så spelas hela problematiken upp i rummet – och flickor (och en del pojkar) utsätts för just det som skulle förändras. Det betyder inte att pojkars förändringsprocess ska utesluta fokus på *relationer* till flickor och kvinnor, snarare tvärtom, men inte i samma omklädningsrum och inte i en utbildning som i detta fall är anpassad till unga pojkar (Connell & Pearse, 2015).

Erfarandet – pojkarnas och tränarnas perspektiv

I detta avsnitt presenteras och analyseras pojkars och tränares erfarenheter av utbildningen baserat på intervjuer i syfte att förstå deras erfarenheter av utbildningsinterventionen och hur de förhåller sig till olika former av maskulini-

teter som kommer till uttryck. Se bilaga 2, tabell 3, för detaljerad information om respektive informant, inklusive pseudonym.

Motiv till utbildning och problem i lagen

Enligt tränaren Nils var anledningen till att de anmälde sig till att delta i LRT:s utbildning inte i första hand direkta problem med pojkarnas beteende i omklädningsrummet, utan att de vill att pojkarna ska fostras till ”goda samhällsmedborgare” och att de ”alltid arbetat med sin värdegrund och schyssta attityder” i laget som han anser är viktigt. Han beskriver att de har problem med negativt beteende och språk, men att det varken handlar om hur pojkarna är mot varandra eller att det sker i omklädningsrummet där de oftast är schyssta. Problemen handlar istället om pojkarnas beteende gentemot motståndare och domare i anslutning till fotbollsmatcherna, särskilt när det inte går bra i idrottsprestationen eller när laget förlorar. Det är främst i dessa situationer tränaren menar att pojkar har svårt att kontrollera sig ”då kan han bli frustrerad och arg ibland och att han säger saker som han inte riktigt menar och så”. Det handlar främst om svordomar som ”jävlar”, ”helvete”, ”fan”, men också om könsord som ”kuken”, ”fitta”, ”hora”, vilka ofta sägs rakt ut, men sällan i riktning mot en person.

I LRT:s utbildning berörs inte idrottens specifika situationer eller problemet som beskrivs ovan mot motståndare och domare, utan exemplen och innehållet är mer allmänt; korta inslag om förväntningar på pojkar eller förnedrande beteenden av vuxna män utan att närma sig pojkarnas problematik, kontext eller sammanhang. I själva utbildningen blandas istället ”högt och lågt”, perspektiv som inte fördjupas. Vi observerar hur utbildare kort och fragmentariskt nämner historiska perspektiv, som att mannen ska vara stark, att det finns vissa krav på vilka kläder en man kan ha och vem som kan ha klänning, samt ställer frågor om huruvida en kille måste gilla tjejer och vem som har sagt att en kille ska strunta i skolan, vara stor och stark, inte visa känslor, rädda tjejer och så vidare. Utbildaren uttrycker exemplen med korta meningar och går ofta snabbt vidare efter att en pojke möjligen gett ett kort svar utan utrymme för reflektion eller diskussion. Utbildaren följer som sagt strikt utbildningshandboken (2019/2020) för respektive pass och där står det inte heller något om pojkars beteende mot domare eller motståndare i en prestationsinriktad idrott.

Uppfattningar om det som presenteras och om förändring

Det finns delade meningar om utbildningen bland pojkarna, om vad de kommer ihåg och huruvida de upplever att deras beteenden är problematiska eller inte. När pojkarna får frågan om vad de tagit med sig från utbildningen, så beskriver de att det var att få prata om förväntningar och diskutera med varandra. Johan beskriver det han minns bäst några veckor efter utbildningen: ”Kanske det med förväntningar. Jag tycker det är ganska kul att fundera på såna här saker. Vi pratar ju inte om det så ofta i skolan och så. Och inte med varandra.” När Peter svarar på frågan vad de lärt sig säger han kort: ”Hur killar är, hur man kan göra och så, att stoppa skitsnack”, och Johan säger ”och tänka mer på detta”. ”Att vara snäll, inte bråka”, säger Niklas. Andra positiva kommentarer är i likhet med Peters, att det är ett bra ”tänk” och att det är viktigt att ta upp hur ”man är i omklädningsrummet mot varandra”. Oliver och Elias beskriver att det som fastnat

hos dem är ”kanske hur man ska säga ifrån när någon betar sig illa” och att det var roliga övningar, ”lite pinsamt men kul ändå”, säger Elias. Särskilt kul upplevde de att det var att spela upp scenarion och gå in i olika roller. Albin säger att de lärde sig att ”vara snäll” och ”säga ifrån om någon är dum och att det är lätt att säga ifrån ifall man är flera”. Albin säger också att de lärde sig att säga ifrån ”på ett snällt sätt”. Det är någonting som fastnat och som var nytt för dem. Samtidigt finns andra pojkar som svarar ”ingenting” på frågan om hur utbildningen påverkat dem eller vad de lärt sig. Noah säger ”alla visste redan typ, att man inte ska vara dum”. Dessutom säger Albin: ”egentligen är det bara vanligt hyfs.”

Några pojkar säger att de uppfattade att utbildarna förmedlade att det finns förväntningar på killar som de inte borde ha på sig själva, men att de heller inte fick lära sig mer djupgående vilka dessa förväntningar var. De saknar djupare kunskap och är osäkra på vad som presenterades för dem, men det som framkommer utifrån deras tolkningar av problem de lärt sig är ”att killar ska vara så här ... jag vet inte vad det heter, macho, typ, att de ska vara lite så här coola och inte visa känslor typ. Men att man SKA göra det istället – för att bryta normer”. Men samtidigt säger Johan, på frågan om de har problem med hur de är i omklädningsrummet mot varandra, ”Nä inte direkt, kanske nån sagt nåt någon gång, men jag tycker vi är schyssta”.

Flera av pojkarna poängterar på samma sätt att de är snälla med varandra i omklädningsrummet. ”Alltså jag tycker aldrig ... vi har inte varit så här dumma mot varandra”, förklarar Erik, och Albin säger i samma intervju att ”det mesta kunde vi förut, att man ska vara snäll och sådant och att det finns förväntningar på killar, det har man hört så här”. Detta påverkar såklart vad de kan uppfatta att de lärt sig under LRT-utbildningen 8-veckorsprogram eller om möjligheter till förändring med anledning av deltagandet. Eftersom de inte upplever att de är ”dumma” mot varandra kan de heller inte uppfatta något som behöver förändras (som att förändras från att vara ”dum” till att bli ”snäll”). Dessutom, om de upplever att utbildningen var på en mycket grundläggande nivå, att den bara skrapade på ytan i förhållande till den maskulinitetsproblematik som finns bland pojkar, och vidare upplever att utbildningen inte innehöll något nytt för dem – att de redan kunde det mesta som förmedlades, blir det tydligt att utbildningen inte i särskilt hög grad kan förväntas bidra till förändring. Innehållet når inte fram till pojkarna och det blir därmed svårt att beröra dessa pojkars maskulinitets-socialisation. Det som uppfattas som nytt för pojkarna är att de fick prata om förväntningar och sätta upp scenarion tillsammans, vilket de uppskattade.

Ledarna har inte så mycket att säga när det gäller eventuella förändringar i praktiken efter utbildningen, vad gäller pojkarnas beteenden. Pojkarna har heller inte berättat så mycket för ledarna vad de varit med om. Tränare säger sig ha märkt några få saker som exempelvis ritualen som användes i utbildningen. Att de kan säga ”Maaazinga” när det är slut på träningen, vilket de tagit med sig till laget och gör ibland. På frågan om tränarna har sett någon skillnad på hur pojkarna betar sig efter utbildningen, svarar Nils: ”Nej, vi har inte sett någon skillnad, men jag tror inte man kan se skillnad på den här korta [tiden]... det är för nära inpå. Förhoppningen är ju liksom att det ska väcka tankar, och att det ska bidra till att de tänker efter själva.” Tränare menar att de redan jobbat med beteende och språk och så vidare i laget. Några är kritiskt inställda till utbildningen: ”Jag skulle säga att vi inte behöver dem”, säger Leo. Det Leo är kritisk till är att han uppfattar utbildningen för ”macho”, men han menar samtidigt att

”... ledarna fick upp ögonen för olika problem”, vilket han menar var det positiva. Från tränarworkshopen (oktober 2021) noteras att tränarna återigen knyter an problem med pojkars problematiska beteenden tydligare till olika idrottsituationer än bara till ”språket” i omklädningsrummet. Tränare diskuterar under workshopen vikten av att hantera pojkars uttryck och interaktioner på fotbollsplanen eller i ishockeyrinken. De diskuterar reaktioner och situationer under match som exempelvis när en spelare blir utskälld av målvakten för att ha gjort något som målvakten upplever fel, eller hur pojkar kan reagera på ett olämpligt sätt när domaren inte blåser av fast spelaren ”hamnar i backen”, som en tränare säger. Tränare menar också att de inte riktigt känner igen det grova språket i omklädningsrummet som LRT förmedlar.

När vi frågar pojkarna vad de tycker om utbildningen är de alltifrån direkt motståndare till utbildningen, som en pojke visar genom att säga ”lägg ner”, till att något blasé uttrycka att ”det var väl bra”, vilket kan uppfattas som ytterligare ett tecken på att LRT inte riktigt nådde fram. På något sätt verkar pojkarna tycka att de redan vet hur de ska bete sig, det vill säga vara snälla och inte göra andra ledsna. Men samtidigt finns en slags omedvetenhet hos dem om deras beteenden som andra kan uppfatta som problematisk maskulinitet (att de är dumma med varandra i omklädningsrummet).

Som beskrivits ovan ser vi att LRT har en god tanke om att bidra till förändring, men det är något som gör att resultaten inte verkar nå upp till ställda mål och uttryckta ambitioner som förespeglas av utbildningen. Vi frågar oss varför pojkarna inte är särskilt positivt inställda till utbildningen som LRT erbjuder. Det finns flera orsaker till detta. I intervjuer med pojkarna får vi några förklaringar utifrån att de ger uttryck för sina uppfattningar och upplevelser av deras verklighet. När vi lyssnar på dem framträder berättelser om hur det är att socialiseras till pojke utifrån deras perspektiv. Därigenom kan vi lära oss något om deras beteenden och få indikationer på vad som skulle kunna bidra till att underlätta respektive försvåra förändringsprocesser gällande problematiskt beteende kopplat till maskulinitet. De är mitt i denna maskulinitetssocialisation där de redan lärt sig eller införlivat ett beteende där det uppfattas som accepterat att exempelvis knuffas, säga fula ord eller på andra sätt fysiskt och/eller verbalt trycka ner tjejer. Att pojkarna säger att de är snälla med varandra och att ingen blir ledsen på grund av deras beteende, samtidigt som vi bevittnar negativa beteenden under utbildningens gång, säger oss något. Deras beteenden har blivit normala, och de kanske till och med upplever att deras beteenden förväntas av dem. Vi får – i realtid – en inblick i själva normaliseringsprocessen och den maskulinitetskonstruktion som pågår. Det visar att det finns olika syn på vad som är ett problematiskt beteende och vad som behöver förändras.

Motstånd mot berättelser om problem och maskulinitet

Resultaten har så långt visat att pojkarna tagit till sig budskapet att de ska vara snälla och inte bråka, att de ska säga ifrån mot de som är dumma och gärna tillsammans, samt att de förväntas visa känslor, vilket stämmer överens med våra observationer om vad utbildarna förmedlade. Pojkarna motsäger sig inte verbalt innehållet och de förstår att de ska respektera varandra. Men resultatet indikerar också att pojkarna motsäger sig vara en del av de delar av den problematiska maskulinitet som målas upp av LRT under utbildningen.

Några pojkar förklarar att det är viktigt att reflektera över sitt beteende, men förmedlar samtidigt att de, i deras lag, inte har problem med sådant som ligger som grundantaganden i utbildningen, det vill säga att pojkar är oschyssta och pratar negativt till varandra. Även om någon säger att ”det kan hända”. Fredrik och Niklas pratar om att det förmedlades en del konstiga och fula ord under utbildningen som inte stämmer med deras omklädningsrumssnack. ”... när de sagt att killar säger ... ‘fitta’, ‘hora’ och så ... jag säger aldrig det. Ingen av mina kompisar heller”, säger Niklas. Erik förklarar hur han uppfattar deras omklädningsrum: ”Vi brukar mest ha roligt i omklädningsrummet och säger inte så jättemycket taskiga saker. Jag är inte van vid att man snackar skit i omklädningsrummet.” I likhet med manliga tränare menar de att de inte har en sådan jargong i sitt lag utan att de till och med lärt sig det negativa språkbruket genom utbildningen. Under observationerna blev det också tydligt att pojkarna inte förstod allt innehåll, såsom vissa ord som utbildarna använde, och att de inte alltid kunde uppfatta det som uttrycktes i de filmer de skulle titta på.

Pojkarna målar upp en berättelse om att de inte ser några problem i deras lag, men de indikerar också att de inte tänkt så mycket på detta tidigare. Det är en slags omedvetenhet om sakernas tillstånd och, som vi uppfattar det, ett ointresserat förhållningssätt till dessa frågor. Eftersom vi ser att det pågår en interaktion mellan pojkar som baseras på ”knuffar” och vissa ”fula” uttryck, är vår tolkning att detta har normaliserats, en del av socialisationen som tas för given, så till den grad att de inte uppfattar det som problem. Dock verkar det inte riktigt vara de problem som LRT förmedlar verbalt som är problemet, utan det pågår en mer komplex maskulinitetssocialisation i unga pojkars interaktioner utifrån att de redan fostrats och socialiserats in i en maskulinitet som är mer eller mindre förkroppsligad. På samma sätt är även de manliga utbildarna socialiserade in i könsnormerna, vilket kan bidra till att de inte tar tag i, uppfattar eller kommenterar det som pojkarna förmedlar genom sina kommentarer eller sätt att vara under utbildningens gång.

I utbildningen framförs ofta budskapet ”att pojkar ska vara sig själva”. Detta budskap är knepigt och behöver problematiseras på ett mer kvalitativt eller fördjupat sätt i förhållande till maskulinitetssocialisationen, vilket också pojkar påtalar för utbildare under ett observationstillfälle. En pojke ger uttryck för han förstår att det inte är så enkelt som det beskrivs på utbildningen. För att förebygga eller förändra problematiska beteenden är det inte alltid det bästa att säga att de ska vara som de ”själva är” eller önskar vara, då det har ett samband med hur de redan är socialiserade till ett visst beteende, och kanske då ett problematiskt maskulint beteende. Om de redan införlivat ett i andras ögon problematiskt beteende, men som de själva inte uppfattar som problematiskt, blir det ett motsägelsefullt, svårförståeligt och kanske ett kontraproduktivt budskap mot vad som är avsikten med en intervention. Det är med Bacchi och Evelines (2018) synsätt möjligt att de istället kan skapa alternativa sätt att se på ”problemet” och på ”lösningar” när explicita uttryckta representationer av problemet inte stämmer med mottagarnas föreställningar. Kanske är LRT:s utbildning därmed en ”lösning” som inte passar ”problemet”, om vi använder oss av Bacchis (2009) begrepp?

En pojke som frivilligt anmält sig att vara med på intervjun är emot utbildningen och ser inget värde i den alls; han tycker att det är ett innehåll som är självklart (att de ska vara ”snälla”). Vi ställer frågor om vad som mer ligger bakom kriti-

ken. Med Bacchi och Evelines (2018) tankesätt menar vi att pojkarna inte ger de problem som målas upp av LRT någon mening. Sätten att bete sig bland pojkarna är kroppsligt införlivat och kanske också icke-intentionella i Connells (1997) mening, varför det upplevs som givet och självklart. De upplever således inte utbildningen som särskilt meningsfull eller resursskapande för dem. ”Någon spelare har liksom knorrat lite åh nej är det LRT nu igen och så men det har inte varit mer än så”, säger tränaren Nils.

Det är således mer komplext med könskonstruktion och maskulinitetssocialisation än att det handlar om fula ord eller att vara dum. Genom att lyssna på pojkar och observera dem så har vi sett deras maskulinitetskonstruktion på nära håll. Vad är det pojkarna kan lära oss för att vi ska förstå komplexiteten? Vad ligger bakom svårigheten för dem att förändra sitt beteende eller lära av utbildningens budskap om att förändra en negativ jargong i omklädningsrummet? Vad innebär det egentligen att vara snäll, i förhållande till en pågående maskulinitetssocialisation?

Skämt som resurs i maskulinitetskonstruktionen

Ett intressant resultat som pojkarna indikerar i intervjuer, och som vi kunde se under observationerna, är att skämt och skratt kan användas i anslutning till det vi uppfattar som ”problematiskt” beteende mot andra. Skämtsamhet och skratt blir ett sätt att avdramatisera eller bagatellisera de negativa inslagen i den sociala interaktionen och därmed kan beteenden fortgå och normaliseras. Vi ser under observationerna att pojkars beteenden och interaktioner ofta uttrycks med en underton av skämt. Det leder till att de själva kanske inte uppfattar sina beteenden som problematiska, och kanske är det också därför vissa beteende undslipper andra.

Albin, en av pojkarna, säger: ”Vissa kan ju tolka vårt lag som att de ger oss dumma kommentarer, men alltså det är ju bara på skämt alltihop.” Detta är något vi observerar under utbildningens gång att pojkar till exempel kastar gräs i håret på varandra, tar varandras ryggsäckar, är fysiska mot varandra och så vidare, men att de skrattar samtidigt och ingen ger uttryck för att de blir ledsna. Det finns således en risk att negativa maktbeteenden bagatelliseras med hjälp av skratt, och att de genomförs med en förespegling om att det är skämt. Detta är något pojkarna lärt sig genom socialisation. ”Ja, alla i laget vet det”, svarar Albin på frågan om de andra vet att det är skämt. Samtidigt visar Erik att det inte är helt säkert när han säger ”jag tror ingen blir arg eller ledsen”. De upplever således inte något motstånd eller sanktioner för sitt ”negativa” beteende, utan sannolikt belönas de på olika sätt, i alla fall accepteras beteendet och kanske förväntas det i den idrottsliga kontexten.

Detta sätt att bete sig på menar en pojke är en skillnad mellan flickor och pojkar. Albin tolkar det som att flickor och pojkar tycker att olika saker är roliga: ”Om jag håller på och skämtar jättemycket med en killkompis, och sen så kanske jag säger samma skämt till en tjej, då kanske hon blir jätteledsen och tycker det är jättehemskt.” Det finns således en viss medvetenhet hos några pojkar att alla inte gillar deras sätt att bete sig på, men att de inte riktigt förstår varför. Det kan förstås som att det är främst pojkar som socialiseras på det sättet när det gäller att använda maktresursen skämt i förhållande till konstruktion av relationer och positioner inom och mellan kön (könskonstruktion). I pojkgruppen belönas kanske ett visst beteende som inte alls får samma belöning från tjejerna. Vissa

har svårt att förstå det, som Albin i exemplet ovan, vilket ytterligare indikerar att konstruktionen av stereotypa könsnormer får betydelse i relationen mellan flickor och pojkar, om än inte på ett fullt medvetet plan. Connell (2011) menar att pedagoger måste tolka världen åt, och med, de elever som ska lära sig, vilket ser ut att vara nödvändigt i detta fall för att etablera en samsyn om problem och lösningar i utbildningssituationen.

Att använda skämt som en ”resurs” i Lukes (2008) bemärkelse, ser enligt oss ut att bidra till att ”försvara”, och därmed vidmakthålla, ett negativt beteende genom att det får omgivningen att se det som ett skämt, då det egentligen är ett maktvapen i konstruktion av maskulinitet och för en maskulin positionering. Därmed kan pojkarna fortsätta med den pågående könskonstruktionen inkluderat en problematisk maskulinitet, särskilt i en könssegregerad miljö, där det inte riskerar att uppfattas som negativt eller ”så allvarligt” utan snarare kan beteendet utgöra en positiv eller meningsfull maktresurs för pojkarna. Vi framhåller därför vikten av att uppmärksamma hur beteenden, skämt och ironi kommer till uttryck, då det kan bidra till att dölja, bagatellisera och normalisera pojkars negativa beteenden i grupp. Men hur beskriver pojkar själva de förväntningar som finns på pojkar och varför vidmakthåller de beteenden som LRT eller andra vill förändra?

Förväntningar på pojkar – betydelsefulla könsstereotypa beteenden

De pojkar som är mellan 10 och 14 år som vi intervjuat och observerat ger oss en inblick i hur maskulinitetssocialisationen är en komplex process som också kan knytas till makt. Enligt pojkarna i denna studie handlar det om att killar inte får vara för snälla, inte sminka sig, inte ge varandra komplimanger och att de samtidigt ska vara starka, coola och bete sig (negativt) på ett skämtsamt sätt.

På frågan vad det är som pojkar inte får göra förklarar Albin att ”det är typ konstigt om en kille sminkar sig, det är så här man ska göra som tjej, stereotyper så här ska tjejer göra, sen killar ska inte göra det”. På frågan om det är några förväntningar på pojkar som kanske inte är så bra, fortsätter Albin: ”Ja, att man ska vara typ så här stark, man ska vara cool ... ‘ snygga solbrillor.’”

En pojke som är starkt emot LRT-utbildningen ger oss kanske den mest intressanta kunskapen om hur pojkar kan tänka om könsstereotypa beteenden, hur vi ska förstå maskulinitetssocialisation och kunskap om hur förändring kan ske bland unga. Genom vårt samtal tydliggörs hur ”att vara snäll” riskerar leda till negativa effekter för pojkar som rör sexualitet då det finns en risk att uppfattas som homosexuell. Anton säger att det som känns konstigt med utbildningen LRT är ”hej, ska vi vara snälla med varandra nu? Det känns sådär, för om man är snäll så är det ju lite ja ... [visslar]”. På frågan om inte pojkar får vara för snälla med varandra, svarar han: ”Nej, man kanske inte ska säga någonting, man behöver inte säga ‘hej Anton, fin tröja du har’, ‘fint hår, får jag känna?’ Lite homo, nej men alltså känns lite homo.”

Citatet visar på att det finns gränser för pojkar när det gäller ett snällt beteende och att de enligt vår tolkning kan behöva få veta hur de ska bete sig när man uppfattas som snäll, utan att behöva riskera att bli utfrågad eller ”mobbad”, som en pojke uttrycker det. Det är förståeligt att ingen vill bli mobbad, vilket givet-

vis kan vara en stark drivkraft att förstärka beteenden som innebär lägre risker för pojkar att bli utsatta på något sätt. På följdfrågan om det är ok för tjejer men inte för killar att vara snäll genom att säga att någon har fina kläder, förklarar Anton: ”Då riskerar du ju att bli utfrågad om saken, kanske inte blir så kul, då kanske man får ryktet och blir mobbad för det kanske ... det är inte så trevligt att bli kallad bög varenda dag, usch.” Med Connells (1997) sätt att resonera kan man tolka det som att det är viktigt för pojkarna att inte uppfattas som underordnad, vilket är nära kopplat till sexualitet där homosexuell maskulinitet är underordnad heterosexuell maskulinitet. Anton vill inte riskera att uppfattas som homosexuell då det kan innebära en position som underordnad, vilket ger en relation till andra utifrån en position som marginaliserad maskulinitet. Vår tolkning är att det kan bidra till att han fortsätter vara på ett sätt som andra (men kanske inte pojkarna) uppfattar som problematiskt. Utifrån Lukes (2008) kan vi förstå att det är en maktresurs som ser ut att fungera som ett ”självförsvar” mot att bli utsatt av andra. Detta säger något om utmaningen med att ändra på problematiska beteenden genom exempelvis utbildningsinsatser då alternativa beteenden behöver utgöra en resurs i pojkarnas sociala värld för att de ska vara intresserade av att anamma alternativa uppfattningar eller beteenden. När det dessutom är en process som delvis är omedveten men som påverkar hur verkligheten uppfattas, behövs en gedigen kunskap och kompetens för att skapa en förändring. Kanske är det också därför några pojkar verkar vara blasé i förhållande till innehållet som presenteras i utbildningen, de förstår inte vad det ska vara bra för, det är inget de har behov av att använda.

Här blir det på samma gång tydliga indikationer på såväl vikten av att undvika positionen marginaliserad eller underordnad maskulinitet, som vikten av att kontinuerligt sträva efter en idealiserad hegemonisk maskulinitet (Connell, 1997). Med det sagt kan vi sammanfattningsvis säga att förväntningar på att pojkar ska vara på ett visst vis hänger ihop med att de måste visa vad de inte är, till exempel att de inte är homosexuella. Att vara känslig och snäll är inte ett ”cool” ideal för pojkarna. Det finns en gräns för hur snäll en pojke får vara, likaså när det övergår till att vara obekvämt med ökad risk för att det kan leda till utfrågning eller till och med mobbning. Denna rädsla kan vara mer eller mindre stark hos den enskilda individen men är viktig att förstå och ta hänsyn till vid riktade försök att ingripa i könskonstruktionen.

Det behövs mer för att förändra könsnormer

Att påverka pojkarnas attityder och beteende har tränare arbetat med tidigare i dessa lag. Samtidigt har de gjort erfarenheten att det har haft en ganska liten effekt. Det finns anledning att ägna tid åt detta, och det verkar krävas en genomtänkt strategi baserad på den kunskap och de teorier som finns. Precis som vi lärt oss av pojkarnas berättelser, så menar tränare som Nils att det är ”ganska mycket att slå emot”, då det handlar om hela deras tillvaro och inte bara inom idrotten.

Nils ser en vision om förändringar i likhet med LRT, där man får bort ”grabbiga ideal, dåligt språk och tvivelaktiga attityder och att man låter bli att låsa in både tjejer och killar i olika fack liksom hur de förväntas vara”. Tränare är med andra ord för att arbeta med problematisk maskulinitet liksom LRT, men de verkar inte ha en lösning på hur det ska genomföras på ett sätt som leder till signifikant förbättring. Det finns enligt våra resultat tvärtom en risk att utbildningar

likt 8-veckorsprogrammet skapar eller förstärker en problematisk maskulinitet. Tränaren Leo menar att LRT:s innehåll bidrog att skapa ett negativt språkbruk i laget som inte fanns tidigare: ”Sen kan jag tycka att de planterade ett språkbruk som inte finns hos våra unga, som våra unga inte använder. Böggjäväl, horunge ... det säger inte våra. De nästan lärde våra killar nya ord istället för att stoppa den jargong som finns.” Men Leo förnekar samtidigt inte att de har problem med exempelvis mobbning där pojkarna retar varandra för fel kläder eller utseende, men ”det här blev för macho, för macho för hur det ser ut hos oss”, säger han.

Nils som säger att de arbetat med frågorna tidigare, till exempel med hur pojkarna ska sköta sig och uppträda tillsammans och mot andra, menar att vuxenvärlden behöver ta ett större ansvar för detta på ett bättre sätt och lägga mer vikt vid hur betydelsefullt uppförande är. Han menar att flera arenor borde ”synka” insatserna – skolan, idrotten, föräldrarna i samverkan – så ”det inte blir liksom man grejar lite där, man grejar lite där”. Detta är också vad Connell (2011) menar, att ett arbete med alternativa modeller för maskulinitet måste ske på bred front med pojkar och män som är ”gatekeepers” för utveckling av jämställdhet. Resultaten pekar på att det behövs djupare kunskaper och breda samordnande insatser för att hantera den komplexa maskulinitetsprocessen och öka möjligheten att nå förväntade och önskade effekter.

Diskussion

Det övergripande syftet med denna studie har varit att problematisera relationer mellan uttryckta maskulinitetsproblem och utbildningsinterventioner inom idrott som lösning på problematiska manliga beteenden. Det specifika syftet har varit att genom en fallstudie analysera utformning och upplevelser av en utbildningsintervention iscensatt av organisationen Locker Room Talk, i idrottens omklädningsrum, avsedd för idrottsaktiva pojkar för förändring av problematisk maskulinitet i det svenska samhället. Sammantaget har studien bidragit till ökad kunskap om såväl konstruktion av maskulinitetsnormer som möjligheter och begränsningar för lärande och beteendeförändring genom utbildning av pojkar inom idrotten.

Att förändra maskulinitetsnormer är ingen liten eller enkel fråga, för att uttrycka sig försiktigt. Det handlar om makt, relationer, strukturer och kulturer i samhället relaterade till kön på olika nivåer. Maskulinitet är socialt konstruerade mönster av genuspraktiker, skapade och djupt rotade genom historiska processer med globala dimensioner (Connell, 2011). Maskulinitetsnormer är vad Lukes (2008) kallar diskursiv makt; det handlar om djupgående, ofta omedvetna, föreställningar om mäns "självklara" position i samhället. Mäns överordning och kvinnors underordning är en maktstruktur som tycks sitta djupt och som väcker reaktioner och motstånd när den uppmärksammas, inte minst vid försök till förändring. Mot bakgrund av detta har vi följt LRT:s arbete där utbildning och förändring av maskulinitetsnormer varit i fokus. I följande avsnitt diskuteras studiens centrala resultat. Vi diskuterar LRT:s 8-veckorsprogram som metod med avseenden på problem och lösningar som kommer till uttryck när det gäller maskulinitetsnormer, utbildningens möjligheter och begränsningar för lärande respektive förändring samt pågående skeende och *outsourcing* av utbildning för beteendeförändring inom idrotten. Vi avslutar diskussionen med centrala slutsatser och en epilog gällande LRT-utbildning och de svårigheter vi mötte vid genomförandet av datainsamlingen.

LRT som metod – problem och lösning

En av våra forskningsfrågor formulerades utifrån vilka problem och lösningar som kommer till uttryck genom utbildningen avseende maskulinitetsnormer. Det är ingen tvekan om att LRT:s intentioner är att påverka och förändra det som sker i pojkars omklädningsrum. Organisationen startade som ett entreprenörskapsprojekt på gymnasiet av två vänner och har sedan utvecklats snabbt. LRT ser ut att ha fått stor genomslagskraft i samhället och uppmärksamhet från idrottsrörelsen samt betydande ekonomisk stöttning från näringsliv och offentlig sektor. LRT sätter på ett påtagligt sätt frågor om maskulinitet och idrott på agendan och beskriver sig som en organisation som kan erbjuda konkreta insatser som direkt riktar sig till pojkar.

Vi har tidigare konstaterat att det genomfördes få utbildningar av LRT i de två undersökta RF-SISU distrikten. Samtidigt som vi försökte få tillgång till

utbildningar att observera läste vi ofta om LRT i (sociala) media. Bilden i offentligheten av en verksamhet på högvarv stämde inte särskilt väl med det vi mötte i den idrottsliga vardagen. Vi gjorde dock vår analys utifrån de utbildningspass vi slutligen fick möjlighet att följa, och där noterade vi att de utbildare vi observerade och intervjuade visade ett genuint intresse för att bidra till att förändra och påverka pojkar inom idrotten och de manliga normer som anses problematiska i samhället. Engagemanget för frågorna och viljan att också engagera pojkar till att reflektera och agera kring maskulinitet finns det ingen tveksamhet kring. Vi uppfattar också att representanter för LRT har en självkritisk förmåga och visar en öppenhet för att reflektera och resonera om utmaningar och fallgropar.

Utifrån tidigare forskning finns inga entydiga vetenskapliga evidens för eller "sanningar" om hur en intervention eller utbildning för förändring av maskulinitetsnormer optimalt ska utformas för att nå hållbara effekter, särskilt inte på samhällsnivå. Både forskningen och interventionerna är för begränsade och fenomenet för komplext. För att nå de övergripande målen som LRT så retoriskt förmedlar, att skapa en ny "manlighet" och en "jämsällldhet mellan könen", har de skapat utbildningen 8-veckorsprogram som omfattar fyra timmar sammanlagt. Vår tolkning är att utbildningen och respektive pass inte räcker till för dessa högt uppsatta mål. LRT säger att de vill "så ett frö", "inte komma med pekpinna" och "skapa samtal". Vi menar att det inte är tillräckligt för att skapa den förändring de uttrycker att deras ambition är med utbildningen. Vidare är utbildningen kort, kunskapsmässigt grund, och inte tillräckligt anpassad till unga pojkar, vilket begränsar möjligheterna ytterligare för att vara lösningen.

När vi observerade hur utbildningen går till i praktiken så blev det tydligt att utgångspunkten för samtal, reflektioner och övningar är den problematik som LRT:s grundare och verksamhetsansvariga själva identifierat utifrån egna erfarenheter. Det handlar enligt utbildningens innehåll och exempel om en allmän problematik kring maskulinitet med fokus på normer konstruerade i relation till vuxna mäns trakasserier, kränkning av kvinnor, våld, aggressivitet, självskadebeteende och negativt språk. Det kan med Connells (1997) begrepp kallas för en hegemonisk maskulinitet, det vill säga de idealiserade och socialt accepterade sättet att vara som man. Det finns stöd i forskningen om idrott och maskulinitet relaterat till hegemonisk maskulinitet, att sådana problem finns i många omklädningsrum där pojkar vistas (Andreasson, 2007; Fundberg, 2003). Vi anser, och delar så långt LRT:s perspektiv, att det är relevant och finns ett behov av att arbeta med detta. Så gör också de flesta samhällsinstitutioner; svenska myndigheter och idrottsrörelsen har jämställhetsmål där till exempel mäns våld mot kvinnor och bristen på jämställhet lyfts fram som problem som ska förändras.

När vi granskar och jämför våra respektive observationsanteckningar och analys av aktuell handbok för hur utbildningspassen ska genomföras, uppfattar vi att utbildarna följt handboken mycket väl, kanske för väl. Vi har tidigare varit inne på den stress vi uppfattat finns bland utbildarna att hinna med de olika momenten i passen. I denna iver att hinna med finns det inte utrymme att arbeta med det som sker i rummet, pojkarnas erfarenheter och att det plötsligt sker något som skulle kunna utgöra en viktig start för samtalen. Utbildare och verksamhetsansvariga i LRT uttrycker att de vill plocka upp och använda sig av det som sker i rummet, men våra observationer pekar på att det kan göras betydligt oftare. Vi funderar på om det handlar om bristande erfarenhet av att arbeta med barn och unga, eller om att programmet baseras på en grund horisontell kun-

skapsnivå snarare än på en vertikal och djup kunskap om maskulinitet, makt och pedagogik.

När vi observerade inslag på utbildningen som tog upp att problematisk maskulinitet kan vara orsak till en omfattande andel självmord hos män, reagerade vi på att innehållet kan ifrågasättas, etiskt. Att utbildarna berättar att andelen självmord är större, jämfört med kvinnor, är det riktigt utifrån statistik och forskning. Men, hur landar det hos unga pojkar och vad ska de göra med den informationen? Vilka tankar och känslor sätter detta i gång hos pojkarna och hur tas detta om hand av utbildarna? Har utbildarna kunskap och insikt om vilka erfarenheter pojkarna i rummet har av självmord? Vi uppfattade inte att det skedde en sondering bland erfarenheter i gruppen eller att frågan följdes upp. Varför inte? Detta är viktiga frågor som utbildare och verksamhetsansvariga bör fundera kring. Det är både en kunskapsfråga och en etisk fråga då målgruppen är pojkar i 10–14 års ålder.

Detta är ett exempel på det vi uppfattar som brister i utbildningen – den är inte tillräckligt anpassad till pojkar i 10–14-årsåldern då programmet ofta utgår ifrån problematik bland vuxna män. Även om pojkarnas tankar och erfarenheter efterfrågas ibland får de en marginaliserad plats i utbildningspassen, det är sällan de bemöts eller tas som utgångspunkt i samtalen. Vi observerade situationer i utbildningspraktiken där pojkarnas erfarenheter från idrott, skola och hemmiljö hade kunnat vara utgångspunkt för att mötas i samtal om villkoren för att bli och vara pojke idag. Om utgångspunkten hade varit pojkarnas förväntningar, beteenden, förståelser, önskningsar och så vidare, hade en samsyn bättre kunnat etablerats. Bristen på detta menar vi begränsar möjligheterna för utbildningen att vara en lösning på de problem som uttrycks. Vi ställer oss frågan varför inte pojkarnas erfarenheter får vara utgångspunkt i högre grad. En förklaring kan vara att pojkarnas beteende och vardagserfarenheter istället kan anses ligga närmare positionen för förhandlande maskulinitet eller delaktig maskulinitet (Connell, 1997) relaterat till sin åldersgrupp, medan utbildningen baseras på den dominerande hegemoniska ”problematiske” maskuliniteten bland vuxna män, vilket vi återkommer till senare i diskussionen.

Går det då att lösa problematisk maskulinitet genom utbildning? Tidigare forskning indikerar att interventioner – inom idrott eller annan kontext som avser att förändra problematiske maskulinitetsnormer – behöver vara sammanhållna (inte fragmenterad eller vag), teoretiskt grundad och av en viss omfattning. Dessutom behöver deltagandet vara regelbundet (Burell m.fl., 2019; Jewkes m.fl., 2015; Santhya m.fl., 2019). Connell och Pearse (2015) menar att genusanalyser i förhållande till genusordningar är ett arbete som måste utföras av ”krafter” från många håll samtidigt. Detta för att förändring av socialt förkroppsligande av maskulinitetsnormer, som är resultatet av individers, grupper och institutioners sociala praktiker över tid, ska kunna ske. Detta är också tränare i studien inne på. Teorier är rimliga verktyg att använda när bevisen för vilken metod som fungerar bäst inte finns.

En grundläggande paradox vi ser med fallet LRT, som innebär att lösningen inte helt passar problemen, handlar om att ansvariga på individnivå ger uttryck för att vilja förändra en problematisk maskulinitet, medan organisationen och dess produkt riskerar reproducera och förstärka den hegemoniska maskulinitetens problematik genom de budskap, bilder och innehåll som organisationen

förmedlar. Därigenom kan "lösningen" (utbildningen 8-veckorsprogram) i sig bidra till att skapa problemen som den är tänkt att lösa (Bacchi & Eveline, 2018). Vi menar, i likhet med Connells (1997) resonemang om att dra fördel av positionen hegemonisk maskulinitet, att LRT som organisation också bidrar till att förstärka "problemet" genom att utnyttja och dra fördelar av den hegemoniska maskuliniteten i sin egen marknadsföring, trots att de på individnivå menar att de inte längre står bakom den hegemoniska maskuliniteten. Organisationen i stort kan sägas ge uttryck för en strukturell manlig överordning genom symboler och uttryck i information och filmer, manliga förebilder, krav på män som utbildare och så vidare. Samtidigt som de retoriskt uttrycker att det är den manliga hegemonin och manliga dominansen, som formar pojkars och mäns beteenden inom och utom idrott, som behöver förändras. Kanske är det på grund av okunskap som LRT ändå sätter män i fokus och ger dem särskild status som förebilder, vilket innebär ett upprätthållande av manlig könsordning (Egerberg Holmgren, 2011). Vi frågar oss därmed om de ansvariga har kunnat ställa sig utanför den manliga dominans som hegemonisk maskulinitet utgör. Vi ser hur LRT genom organisationens uttryck och sätt att arbeta blir medskyldiga till att vidmakthålla den hegemoniska eller problematiska maskuliniteten som utbildningen tvärtom avser att förändra.

Möjligheter och begränsningar för lärande och beteendeförändring

En av våra forskningsfrågor handlar om vilka möjligheter för lärande och förändring som utbildningen erbjuder, samt vilka begränsningarna är. Utbildningen och metoden som erbjuds och genomförs av LRT förväntas bidra till att lösa svåra sociala (globala) problem, vilket enligt oss därmed kan ifrågasättas om det ens är möjligt utifrån utbildningens upplägg, tidsbegränsning och grundläggande innehåll (Bacchi & Eveline, 2018). Vi ser att LRT har ambitioner att möjliggöra en tidig fostran av unga pojkar, innan deras beteenden och förhållningssätt blivit för influerade av en problematisk vuxenmaskulinitet. En del i metoden är därför att möta unga idrottsaktiva pojkar för att de ska bidra med ett förebyggande arbete eller förändring under uppväxten. LRT lyckas såtillvida med att iscensätta möten med pojkar som handlar om hur dåligt män kan bete sig samt hur pojkarna själva kan se till att det inte händer i deras miljö. Men vi argumenterar för att en utbildning bör vara väl anpassad till målgruppens (10–14-åriga pojkar) sociala, kulturella och strukturella värld, för att möjligheter till förståelse och lärande bättre ska kunna bidra till eventuella förändringar av maskulinitet som blivit exkluderande, förtryckande och exploaterande, det vill säga problematisk.

Individfokusets begränsningar

Utbildningen har på detta sätt ett starkt individfokus. Genom upplägget med fokus på hur pojkarna ska ändra sig, riskerar ansvaret för förändring läggas på 10–14-åriga pojkar. Det liknar slutsatsen som Olsson och Lauri (2020) drar utifrån initiativet "killmiddag" som visar att det finns en risk att den enskilda individen skuldbeläggs i förändringsinitiativ.

Det finns en begränsning för förändring och lärande där pojkars problematiska beteenden behöver sättas i ett sammanhang av makt. Etablerade strukturer och

kulturer av manlig dominans konstrueras och vidmakthålls såväl inom idrotten som i omgivande samhälle, vilket påverkar pojkarnas uppfattningar och beteenden. Det finns vuxna i föreningen, såsom tränare eller andra ledare, som kan ha större makt att bidra till förändring av etablerade könsstrukturer än pojkarna själva. I ett så viktigt och svårt förändringsarbete som LRT riktar in sig på argumenterar vi därför för att tränare med fördel kan inkluderas i utbildningen och inte stängas ute. Det finns en risk att ett individperspektiv på problemen bidrar till att 10–14-åriga pojkar får ta det huvudsakliga ansvaret för den problematiska maskulinitet som presenteras i utbildningen (att män begår självmord, att män kränker kvinnor, att män använder negativt könsspråk, att män inte visar känslor). Dessutom känner sig varken pojkarna eller pojkarnas ledare igen sig i denna problembild, vilket bidrar till svårigheter att få pojkarna att uppleva utbildningen som meningsfull.

Studien bidrar med ny kunskap om varför pojkar beter sig på ett visst sätt och vad som blir positiva resurser i deras sociala liv – resurser som kan utgöra hinder för förändring som går utbildarna förbi. Pojkarna ger uttryck för hur de använder beteenden (som andra anser problematiska) som en resurs för att försvara sig och undvika att själv bli dominerad eller underordnad andra pojkar, vilket för dem kan få allvarliga konsekvenser som exempelvis mobbning eller socialt utanförskap. När pojkarnas perspektiv får utgöra utgångspunkt kan ett ”gott” beteende, som att vara snäll med varandra, uppfattas som ett riskbeteende om det utövas på ett sätt som inte passar redan etablerade könsnormer i relation till andra i ett kontextuellt sammanhang.

Vi ser hur pojkar uttrycker och producerar maskulinitet mitt under utbildningspassen. Det är inblickar i socialisationsprocessen där makt och maskulinitet konstrueras diskursivt, där pojkar använder skämt som resurser, till exempel genom att skratta när någon blir knuffad eller får saker kastad på sig. Vi tolkar det som ett sätt att agera för att kunna fortsätta med något som andra uppfattar som ett problematiskt beteende. Pojkar förklarar i intervjuer att de alla vet att det är på ”skämt”. Vi menar å andra sidan att deras ”problematiska” beteenden har stor betydelse och tas på största allvar av pojkarna för att hantera redan etablerade könsstyrkorrelationer, även om dessa beteenden inte givet kan ses intentionella eller medvetna. Detta visar på en diskursiv makt som reglerar pojkarnas tankar och beteenden så att ordningen mellan det givna och det avvikande upprepas och vidmakthålls (jfr Zimmerman, 2018; se bilaga 1). Wong med flera (2017) menar att konsekvenserna av att anpassa sig till specifika maskulina normer kan skilja sig åt mellan olika individer och grupper, vilket kan beror på de belöningar eller sanktioner som upplevs. Det studien visar ger en anledning att fundera på hur pojkarnas beteenden kan förstås utifrån vilken betydelse de kan ha i deras pågående socialisationsprocesser, mot bakgrund av de könsstyrkorrelationer som tillhandahålls pojkarna av såväl idrottskulturer som andra etablerade samhällsstrukturer.

Olika verklighetsuppfattningar – utbildning och pojkar som inte möts

När forskningsfrågan om hur pojkar och tränare uppfattar och förhåller sig till utbildningen, maskulinitet och förändringar, synliggörs att LRT och pojkarna (eller pojkarnas maskulinitet) inte möts på samma plan, vilket ytterligare

försvarar för lärande eller förändring. Varken pojkarna eller tränarna var över-
svallande positiva under utbildningens gång eller i intervjuer. En förklaring kan
vara att LRT har begränsat sitt innehåll till en relativt ytlig och fragmentarisk
beskrivning av en komplex och sammansatt maskulinitetsproblematik, där de
lutar sig främst mot effekter av problematisk hegemonisk maskulinitet. Några
pojkar ifrågasätter detta tydligt både genom sitt kroppsspråk och muntligt
under passen, men också i intervjuer utifrån att de, som vi tolkar det, oftare intar
en position av förhandlande maskulinitet. Liksom tränare som inte känner igen
sig i den negativa jargong som utbildningen utgår ifrån och ämnar förändra.

Den förhandlande maskuliniteten hos pojkarna kan förstås som tvivel på men
också ifrågasättande av det traditionellt maskulina som pojkarna inte uppfattar
att de är en del av. Vi uppfattar hur pojkar antar en position av förhandlande
maskulinitet då de ger uttryck för att de tvivlar på, men också ifrågasätter ut-
bildningens innehåll. Vi uppfattar det som att pojkarna inte förstår vad utbild-
ningen går ut på. Dessutom ges fakta och instruktioner om vad pojkarna ska göra
mycket kort och under stressade former, vilket gör att pojkarna inte hinner upp-
fatta och förstå det som utbildarna avser förmedla. Detta bidrar till den skep-
tiska hållning pojkar och tränare förmedlar och till att LRT inte når fram till alla
pojkar. Det beror kanske också på den pågående maskulinitetskonstruktionen i
sig som inte uppmärksammas av utbildare. Ibland antar pojkarna också en posi-
tion i hegemonisk maskulinitet där de försvarar sitt ”problematiska” beteen-
de då det är en resurs i det sociala livet. Resursen innebär att de klarar sig från
både mobbning och ifrågasättande samt undviker en position som underordnad
eller marginaliserad maskulinitet; de håller sig till de beteenden som förväntas
av pojkar som vill bli populära och erhålla status. (Connell, 2008; Zimmerman,
2018).

I detta blir den diskursiva makten tydlig bland pojkarna; den kommer till uttryck
i form av att de inte uppfattar några av sina beteenden som ”problematiska”. De
kan snarare uppfatta de beteenden som framförs som ideala av LRT (att vara
snäll, schysst m.m.) som problematiska i relation till sin sociala värld, vilken ba-
seras på en given relation mellan kön – både mellan pojkar och mellan pojkar
och flickor – som de varken kan eller vill avvika ifrån. Utifrån Zimmermans
(2018) synsätt skulle det generera en för stor social kostnad för vissa pojkar att
följa ett annat ideal än det inlärda problematiska, vilket vi menar blir ett hinder
där motstånd mot såväl utbildning som enskilda inslag kan komma till uttryck
av pojkarna i omklädningsrummet. Slutsatsen blir att det som LRT eller träna-
re uppfattar som problematiskt, kan av pojkar ses som positiva beteenden som
sannolikt uppmuntras och belönas under lång tid i pojkarnas sociala samman-
hang. Den som tillhör normen får fördelar – blir givet accepterad – genom att
inte behöva bli ifrågasatt.

Slutsatsen är att LRT och pojkarna pratar förbi varandra, de ser således inte
”samma” problem. På det sättet blir pojkarna skyldiga till fortsatt konstruktion
av problematisk maskulinitet; de drar fördel av en hegemonisk (problematisk)
maskulinitet och är därmed beredda att försvara den. Att förändra masku-
linitetsnormer kommer enligt Connell (2008) alltid att bjuda på motstånd. Den
hegemoniska maskuliniteten kommer att försvaras i och med att den i många fall
ger pojkar och män fördelar. Detta är en komplexitet som vi menar kommer till
uttryck i görandet hos pojkarna, men som inte adresseras genom utbildningen.

Pojkarna erkänner inte den problematiska hegemoniska maskuliniteten, vilket också är förståeligt då det är den i samhället hyllade maskuliniteten som i olika former tar eller ges stor makt (t.ex. stora, starka, okänsliga, heterosexuella). Istället menar pojkarna att det inte är något nytt som utbildningen kommer med, de vet redan att ”de ska vara snälla” och de tycker också att de är det utifrån deras perspektiv. Detta är ytterligare ett exempel på skilda verklighetsuppfattningar mellan LRT och pojkarna som begränsar möjligheten till lärande och förändring. Vi ska nog inte heller ha för stora förväntningar på vad en intervention på fyra timmar kan åstadkomma, för trots många genomgripande försök att skapa förändring av ojämställdhet mellan könen och våldsamt beteende bland män, med alltifrån instiftade lagar, riktlinjer, handlingsplaner, utbildning, forskning och så vidare, så har rådande könsmaktsordningar haft en stark motståndskraft.

LRT pratar om att skapa en ny manlighet. Men frågan är vad denna nya ideala manlighet innebär och hur den ska skapas som ett alternativ till en traditionell ”problematisk” maskulinitet som kontinuerligt reproduceras, såväl inom som utanför idrottens värld. Kanske är den viktigaste slutsatsen att utgångspunkten bör starta i de ungas egna förståelser av normer och förväntningar i att vara pojke och blivande man. Därifrån kan ett förändringsarbete starta som både utmanar och förstår, som både utforskar och sätter gränser för en förändrad maskulinitet.

Glappet mellan intention, insikt och förändring

Vi återgår till att diskutera hur vi ska förstå de situationer där den hegemoniska maskuliniteten spelas upp i rummet. En del av syftet med studien är att öka kunskapen om konstruktion av maskulinitetsnormer bland pojkar, vilket studiens kvalitativa design har möjliggjort. Genom observationer har vi till exempel sett hur pojkar knuffar varandra utan märkbar anledning, kommenterar varandra sexistiskt och homofobiskt, skrattar hånfullt åt varandra eller kastar gräs på varandra. Utbildarna har i flera fall kommenterat allmänt stök och hög ljudnivå under passen, men sällan andra uttryck för hegemonisk maskulinitet. Det som utbildarna talar om och vill förändra, det sker framför dem och ofta utan att det kommenteras eller på annat sätt bemöts, stoppas eller begränsas. Hur ska vi förstå detta? Hur blir det möjligt att det problematiska beteende som är i fokus för utbildningen samtidigt kan spelas upp i rummet med få reaktioner från utbildarna?

Det finns flera förklaringar. En handlar om att villkoren för passen är hårt styrda med fokus på vad de ska hinna genomföra med pojkarna, vilket leder till en stressad situation. En förklaring till varför sexistiskt homofobiskt uttryck, fysiskt och verbalt våld ”tillåts” i rummet, kan handla om bristande erfarenhet, kunskap och (o)vana att omsätta teori till praktik. Även om målet för LRT:s pass är att omsätta idéer om förändring av problematisk maskulinitet till praktik, så visar forskning hur svårt det kan vara att uppfatta och säga ifrån. Detta på grund av att beteenden är normaliserade och en del av en maskulinitetsprocess där pojkar lärt sig att utmärka sig och visa sig tuff för att bli socialt accepterade (Zimmerman, 2018). Just genom att de lever upp till en idealiserad maskulinitet kan det vara svårt att upptäcka vad som egentligen sker i rummet. Det krävs erfarenhet att hantera rummets dynamik och träning i att agera. Vi uppfattar att LRT och deras utbildare har viss kunskap om maskulinitet i teorin och om konsekvenser

av en problematisk maskulinitet för individer eller grupper. Men vi uppfattar också att det saknas en djupare kunskap och förberedelse för att hantera det problematiska beteendet när det spelas upp framför dem. Ett homofobiskt språk har negativa sociala effekter och kan bidra till en fientlig idrottskultur för alla unga idrottsutövare (Fundberg, 2003). Ett homofobiskt språk kan enligt McCormack (2016) användas för att degradera eller marginalisera en person eller dennes beteende, det vill säga reglera ett könat beteende. I intervjuer betonar utbildarna och även verksamhetsansvariga hur viktigt det är att fånga upp pojkarnas erfarenheter och lyssna in deras tankar. De säger också att de provar sig fram för att förstå vad som fungerar och inte. För oss råder det som sagt inga tvivel om ambitionen – LRT:s representanter vill få till en förändring – men vi uppfattar att det saknas förutsättningar att genomföra denna förändring.

Ytterligare en förklaring till den paradox vi upplevde under våra observationer – att det som sägs i intervjuer med LRT om de problematiska beteenden som de önskar förändra, bland utspelar sig bland pojkarna mitt under interventionen utan att de fångas upp – är att frågor om maskulinitet rör makt på den nivå som Lukes (2008) kallar diskursiv. Det innebär att de flesta tenderar att normalisera (problematiska) maskulina beteenden. Görandet av kön, som en del forskare benämner det (jfr Thomsson & Elvin-Nowak, 2003), tas för givet och blir så integrerat i våra liv att det är svårt att ”upptäcka” hos oss själva och andra. Det visar sig i pojkarnas synsätt att de anser att de redan är snälla och därför inte har något att lära av utbildarna som pratar om vuxna mäns problematiska beteenden. Att visa upp en förväntad eller socialt accepterad maskulinitet kräver en ansträngning men det blir samtidigt en naturlig handling, ett ”socialt muskelminne” som Zimmerman (2018) kallar det. Intentionerna och ambitionen hos LRT och utbildarna är att förändra ett problematiskt beteende och en hegemonisk maskulinitet, men det krävs mer än intentioner och ambitioner för att i praktiken förändra problemen.

Ålder eller kunskap – villkor för förändringsarbete

När vi samtalar med företrädare för RF/SISU och distrikten, som delvis finansierar LRT:s arbete, lyfter de fram att LRT sätter angelägna frågor på kartan, vilket också tränare i studien bekräftar. Vidare framhåller både RF/SISU och föreningarna att ett skäl till att engagera LRT är att det är ”unga män” som håller i utbildningarna. ”De förstår killarna och kan deras snack”, säger en tränare. Men är det ett villkor som krävs för en lyckad utbildning? Idrottsrörelsen har i många år haft diskussioner och prövat olika utbildnings- och förändringsarbeten med fokus på maskulinitet. Det är tveksamt om utmaningen med dessa varit att utbildare inom RF/SISU inte förstått pojkar på grund av ålder på utbildare eller att de inte kunnat deras språk. Möjligheten att bidra till förändring av maskulinitet handlar enligt oss inte om ålder på utbildare eller om att tala pojkars språk. Att tala pojkars språk kan givetvis vara en relevant förmåga för att starta samtal och förändringsprocesser. Men det är ett begränsande synsätt på problemet om avsaknad av förändring. Att vara ung är inget givet kriterium för att förstå kön och makt. Vi uppfattar därför att utbildarna och ansvariga hamnar i ett dilemma. Deras förutsättningar och efterfrågade kompetens verkar inte stå fullt ut i samklang med den möjliga problematik vi ser framför oss. Dessutom uppfattar vi att utbildarna inte heller förstår pojkarna – och tvärtom; pojkarna förstår inte innehållet eller syftet med 8-veckorsprogrammet fullt ut.

Med Bacchis (2009) argument om hur formulering av en lösning också indirekt konstruerar problemet gör vi följande analys: de som anlitar och stödjer LRT uppfattar delvis att problemet är att de inte förstår sig på pojkar och inte har förmågan att tala pojkars språk. Detta eftersom lösningen är att anlita unga utbildare som förmodas kunna just det. Vi tänker att lösning och problem skulle kunna formuleras annorlunda. Problemet skulle istället kunna formuleras så här: Hur kan uppfattade ”problematiska beteenden” förstås och förändras mot bakgrund av maskulinitetskonstruktioner och maktordningar bland unga pojkar, och i relation till flickor? Ett annat sätt att formulera det är att problemet handlar om att förstå och förändra de kulturer och strukturer som bidrar till att producera och reproducera den socialt accepterade maskuliniteten som pojkar lär sig att använda då omgivningen ger dem en positiv respons och belöning (jfr Zimmerman, 2018), snarare än att ”förstå och förändra pojkar”. Det är två olika problem eller förhållningssätt till problemet som leder blicken mot olika lösningar och pedagogiska angreppssätt. Den unga pojken kan inte på individnivå ses som ensam ansvarig för produktion av den dominerande hegemoniska maskulinitetens konstruktion och därför heller inte angripas på individnivå utan att omgivningen inkluderas. Genom studien har denna problematik blivit synliggjord: från en förenklad syn på pojkarnas beteende och hur dessa ska förändras, till en komplex situation av maskulinitetskonstruktion, präglad av förhandling och delaktighet, utsatthet och nyttjande, vilket inte är utgångspunkten för LRT:s 8-veckorsprogram.

Det finns en risk, som vi uppfattar det, att trots goda intentioner att lyfta frågor om och förändra problematiskt beteende bland pojkar, kan det landa i rak motsatt riktning. När pojkarnas problematiska beteende inte kommenteras eller på annat sätt hanteras, när organisationens hemsida lyfter fram idrottsstjärnor som i flera andra sammanhang varit föremål för diskussion om hegemonisk maskulinitet (t.ex. Zlatan Ibrahimović) och när besökare av hemsidan möts av utmanande sexistiska och homofoba citat som inte har satts i ett uppenbart sammanhang, så balanserar hela arbetet på en tunn egg där resultatet lika gärna kan bli att problematiska beteenden och hegemonisk maskulinitet reproduceras och förstärks av LRT:s arbete, snarare än tvärtom.

Outsourca förändring av makt och maskulinitet?

För att förstå LRT:s arbete, alltifrån vad som pågår konkret i de utbildningar som genomförs till organisationens ständiga förnyelse och behov av finansiering, behöver vi också ställa frågor om vilket behov LRT fyller i samhället. Vad är det som gör att RF/SISU, idrottsföreningar runt om i landet och även skolor kontaktar en extern organisation som LRT för uppdrag att arbeta med en så komplex fråga som makt och maskulinitet inom idrotten? RF/SISU har under många år arbetat med dessa frågor, och i skolor arbetar lärare som har lång utbildning och bred erfarenhet. Utan att lägga fokus på själva innehållet så menar vi att det är intressant att ställa sig frågan om varför de kanske svåraste frågorna och strukturerna att förändra könsnormer kommit att *outsourcas* till en extern organisation som söker sig fram. Vi möts, som vi tidigare varit inne på, av svaret att det uppfattas som en fördel att utbildarna är unga och att de förmodas kunna förstå pojkar och tonåringar bättre än vad vuxna gör. Det har vi redan kommenterat.

Vi menar att det är viktigt att förstå makt och maktrelationer för att förstå hur pojkars normer kan förändras. Men kanske finns här ytterligare en annan aspekt att lyfta fram. Att det finns en risk att de verksamheter som möter barn och unga kontinuerligt riskerar att avsäga sig ansvar genom att lägga ut dessa komplexa frågor på entreprenad i tron att det är det bästa, och därmed kunna peka på att något har gjorts och att ansvaret för resultatet ligger utanför den egna organisationen. Vi tänker inte att det är medvetna intentioner som driver processerna, vare sig i idrottsrörelsen eller i skolor. Men vi menar att det är värt att stanna upp och reflektera. Borde frågor om makt och maskulinitet primärt drivas av dem som arbetar kontinuerligt varje dag, på lång sikt och med fördjupade kunskaper om hur barn och unga utvecklas – eller ska ”de” avsäga sig den möjligheten och det ansvaret? Om vi ställer oss undrande inför denna *outsourcade* situation i idrottsrörelsen, så höjer vi på ögonbrynen rejält när LRT inviteras till skolor. Där sker dessutom utbildningar i könsmixade miljöer. Som vi lyfte fram i resultaten sker det på flickornas bekostnad – den hegemoniska maskuliniteten med sexism och homofobi som ”går igång” i LRT-pass med enbart pojkar, blir än tydligare i blandade miljöer och har dessutom en tydlig riktning: flickor utsätts av pojkar. Detta ansvarar både verksamhetsansvariga på LRT och ansvarig person på respektive skola för.

Miller med flera (2015) visar den stora betydelse som tränare har som auktoritetsperson och förebild för att påverka unga idrottare att upprätthålla ett respektfullt beteende i form av ”positiv maskulinitet”. Detta indikerar att möjlighet till förändring kan bedrivas bäst och mest effektivt om det sker bland dem som arbetar med unga dagligen, som till exempel tränare. Inriktningen att inte ha med tränare i LRT-passen anges vara att tränare ibland är de som är själva problematiken, det vill säga att de uttrycker sexism och homofobi, och att pojkar kan känna sig begränsade att berätta hur de tänker om tränaren är i rummet. Detta finns det stöd för i tidigare forskning. Men hur begränsas möjligheter till förändring om tränare ställs utanför? Och vad sker efter de åtta passen då vardagen i laget tar vid igen?

Under våren 2021 förstår vi att LRT arbetar med att ta fram en utbildning för tränare. Mot bakgrund av de frågor vi ställer oss i denna studie, om behovet av professionell kunskap och erfarenhet för att arbeta med problematisk maskulinitet i relation till pojkar, anser vi att samma frågor är aktuella i relation till utbildning av vuxna tränare. Att arbeta med att förändra könsordning och primärt adressera problematiska aspekter kring maskulinitet väcker i stort sett alltid motstånd. Hur förberedda och rustade är LRT för det? När vi frågar vad utbildningen för tränare ska fokusera på, har aspekter om förändringsprocesser, coaching, utvecklingspsykologi lyfts fram av LRT, men åter begränsat innehåll om kunskap och erfarenheter gällande förändring av maskulinitet. Och det var väl det som skulle vara i fokus?

Slutsatser

- Utbildningsinsatser för att förändra problematisk maskulinitet bör vara grundade i vetenskapliga teorier om maskulinitet, makt och könssozialisation. En pedagogisk professionell kompetens hos ansvariga och utbildare är nödvändig.
- LRT riktar strålkastarljus på viktiga frågor om mäns problematiska beteende med inriktning på utbildning i idrottens omklädningsrum och hur det relateras till miljöer utanför. LRT visar en god vilja med utveckling av utbildning där de inkluderar pojkar i direkta samtal och övningar för att tidigt förebygga utveckling av en problematisk maskulinitet.
- Ett betydande problem är det låga antal utbildningar som har genomförts av LRT, vilket begränsar möjligheten till pojkars lärande och förändring av problematisk maskulinitet. LRT:s arbete har istället riktats mot att organisera verksamheten, omorganisera, anställa personer, förnya och förändra koncepten med hjälp av externa konsulter.
- En kort fragmentarisk utbildning/intervention, där varken pojkars tränare eller andra ansvariga i idrottsföreningen inkluderas, har begränsade förutsättningar att leda till de av LRT:s uttalade förändringar om en ”ny” manlighet och jämställdhet.
- Utbildningens innehåll är inte tillräckligt anpassad till målgruppen, varför programmet inte blir meningsfullt för pojkar i 10–14 års ålder. Utbildningen utgår i huvudsak från vuxna mäns problematiska beteenden, erfarenheter som LRT:s representanter har, och i begränsad omfattning från teorier om och beprövade praktiker i arbete med maskulinitet, makt, genussozialisation eller interventioner för beteendeförändring.
- I mötet mellan utbildare och pojkar finns skilda synsätt på vad som är problematiskt, vilket innebär att LRT inte når fram till pojkarna med den presenterade lösningen i form av 8-veckorsprogrammet. Pojkarnas pågående socialisationsprocess, där anpassning till en idealiserad maskulinitet uppfattas som nödvändig och positiv i vissa pojkars perspektiv, behöver förstås och beaktas för att maskulinitetsnormer och maktrelationer ska kunna förändras.
- Utbildningsprogrammet riskerar förstärka en problematisk maskulinitet genom dess innehåll, förebilder och uttryck via hemsidor och sociala medier. Dessutom riskerar utbildningens individfokus lägga ansvar och skuld på unga pojkar, som om det skulle vara deras uppgift att förändra problem som hänger samman med en övergripande idrottskultur som uppmuntrar en hegemonisk maskulin idealbild (att män t.ex. ska vara starka, tåliga, aggressiva och dominerande) samt strukturer i samhället.
- LRT ges stort ansvar i komplexa frågor som rör förändring av etablerade könsrelaterade kulturer och strukturer i samhället, vilket fler organisationer med relevant professionell kompetens om maskulinitet, makt och konstruktion av könsrelaterade föreställningar och beteenden behöver ta för att hållbara förändringar ska kunna uppnås.

Epilog – vad pågår?

Redan i början av 2019 fanns LRT med i den utvärderingsprocess som denna rapport baseras på. Vi delgav LRT vår forskningsplan från start och vi möttes av positiva reaktioner från organisationen. Vi kände ett genuint intresse från LRT:s sida att bidra med sina erfarenheter och material, ta del av vår process och på olika sätt bidra till att studiens frågor ska kunna besvaras. Samtidigt präglades vårt arbete och vår relation till LRT av en ständig undran om när och hur många utbildningar som skulle genomföras. Under våren, sommaren och hösten 2019 ville vi påbörja våra observationer i de utvalda distrikten, men vårt arbete stötte på problem – det fanns ingen utbildningsverksamhet att följa. Förklaringar om att utbildningarna var under utveckling och att LRT var inne i olika förändringsprocesser meddelades oss vid upprepade tillfällen och vår forskningsprocess sköts fram steg för steg. Det dröjde fram till mars 2020 innan vi kunde påbörja den huvudsakliga datainsamlingen utifrån observationer och intervjuer med deltagande individer. Samma vår drabbades Sverige och världen av en pandemi och en del av LRT:s arbete påverkades givetvis. Vi lyckades, trots pandemi och situationen med få utbildningar, i stort sett genomföra den planerade datainsamlingen under våren och hösten 2020. Utbildarna som vi följde och samtalade med var under hela processen tillmötesgående och hjälpsamma. Men den begränsade möjligheten att samla in datamaterial i utbildningspraktiken, flyttades fram i omgångar och under nästan ett år ställde vi oss frågan: Vad pågår?

I samtal med ansvariga på RF-SISU distrikt och av det skriftliga material vi fick ta del av, framgår och stärks bilden av att relativt få utbildningar genomförts under de senaste åren. Efter uppmärksamheten i media, inte minst efter Number 10-priset som tilldelades LRT på Fotbollsgalan i november 2017, ökade intresset för LRT:s arbete och utbildningar, men organisationen hade svårt att möta efterfrågan. Samverkan med RF/SISU inleddes, bland annat i syfte att förmedla kontakt mellan LRT och idrottsföreningar, men studien visar att det fortsatt varit svårt att tillmötesgå föreningars intresse trots ökat stöd från idrottsrörelsen.

I media och sociala medier framstår LRT som en organisation som går på högt tryck. Och det gör den säkert också, men inte i huvudsak med utbildningar med pojkar för att förändra maskulinitet och ojämställdhet utan något annat. I flera samtal mellan oss och LRT:s verksamhetsansvariga återkommer beskrivningar av organisationens behov av att ”förnya konceptet och förändra utbildningarna”. Det är rimligt att en nyetablerad organisation med många unga medarbetare söker sina vägar framåt, särskilt på ett område som rör makt och maskulinitet som ofta väcker många frågor och tankar. Under en längre tids tillmötesgående kontakt med LRT blir vi allt mer frågande: Var ligger organisationens fokus och tid? Är det på att utbilda pojkar i relation till problematiskt beteende och maskulinitet eller ligger det på att förnya och marknadsföra konceptet samt utveckla nya utbildningar och söka mer medel till organisationen? Under pågående undersökning uppfattar vi att vi ligger steget efter; det vi undersöker idag var gårdagens koncept och det vi samtalar om idag snart inte gäller längre, enligt LRT:s retorik. Mot bakgrund av detta är det möjligt att denna rapportens analys och resultat kan komma att mötas av LRT med att ”det är inte aktuellt längre” eller ”det har vi redan ändrat”.

Vi menar inte att det behöver handla om medvetna intentioner att avstå från att ta våra kritiska resultat på allvar, utan kanske behöver detta ses i ett större sammanhang. LRT startades som ett entreprenörskapsprojekt på gymnasiet av två ungdomar. Istället för att utveckla en idé om en sak eller en tjänst ville studenterna arbeta med maskulinitetsnormer med särskilt fokus på pojkars omklädningsrum i lagbollspel. Intresset växte inom och framför allt från omgivningen för organisationens verksamhet och den blev mer än ett gymnasieprojekt. För att finansiera verksamheten och för att erbjuda föreningar utbildning utan ersättning behövdes finansiärer. LRT har sökt och tilldelats medel både från näringsliv och från offentlig sektor (framför allt Allmänna arvsfonden). Idén och idealet om (unga) entreprenöriella medborgare som ska formas till att söka förändring och ständig förnyelse för att få nya och mer medel att driva vidare sina idéer, präglar LRT, vilket också gäller en allt större del av allmän utbildningsverksamhet och arbetsmarknaden idag, enligt Lindster Norberg (2016).

Vi uppfattar att en betydande del av verksamheten inom LRT ägnas åt att arbeta med konceptet, sociala medier och organiseringen av LRT, och endast i begränsad omfattning om att genomföra utbildningar i praktiken som innebär förändring av maskulinitetsnormer. Så på frågan om vad som pågår finns flera svar. Ett svar pekar på att utformningen av och kommunikationen utåt om utbildningar tillägnas avsevärt mer tid och resurser än genomförandet av utbildningar i praktiken. Det vill säga fokus ligger på hur koncepten ska utformas, förnyas, presenteras och skapa uppmärksamhet vid sidan av att anställa personer som distriktschefer och utbildare på ett företagsliknande sätt. Det kan också bero på att LRT:s ansvariga upplever att organisationen eller konceptets alla delar inte fungerar, att de är osäkra på sin kompetens då de väljer att anlita flertalet konsulter för att kunna utforma och leda organisationen, eller att utbildningsprogrammet inte är tillräckligt förankrat på den kunskapsnivå som skulle behövas för att förändra problematisk maskulinitet och ojämställdhet genom utbildning av pojkar inom idrott.

Referenser

- Adams, A., Anderson, E. & McCormack, M. (2010). Establishing and Challenging Masculinity: The Influence of Gendered Discourses in Organized Sport. *Journal of Language and Social Psychology* 29(3), 278–300.
- Andreasson, J. (2007). *Idrottens kön. Genus, kropp och sexualitet i lagidrottens vardag*. Sociologiska institutionen. Lunds universitet.
- Bacchi, C. (2009). *Analysing Policy: What's the Problem Represented to Be?* Pearson Education.
- Bacchi, C. & Eveline, J. (2018). *Mainstreaming politics: Gendering practices and feminist theory*. University of Adelaide.
- Bryman, A. (2008). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.
- Brännberg, T. (1998). *Bakom kulisserna. En socialpsykologisk studie av en förening*. Akademisk avhandling. Zenon.
- Burell, S., Ruxton, S. & Westmarland, N. (2019). Changing Gender Norms: Engaging with Men and Boys. *Research report for the Government Equalities Office*, October 2019. Durham University, England.
- Cislaghi, B. & Heise, L. (2020). Gender norms and social norms: differences, similarities and why they matter in prevention science. *Sociology of Health & Illness* 42(2), 407–422. doi: 10.1111/1467-9566.13008
- Connell, R. (1997). *Masculinities*. University of California Press.
- Connell, R. (2008). Masculinity construction and sports in boys' education: a framework for thinking about the issue. *Sport, Education and Society*, 13(2), 131–145. doi.org/10.1080/13573320801957053
- Connell, R. (2011). *Confronting equality. Gender, knowledge and global change*. Polity Press.
- Connell, R. & Pearse, R. (2015). *Om Genus* (3 upplagan). Diadalos.
- Darj, F., Piehl, M. & Hjelte, F. (2013). *Hbtq och idrott. Ungdomars erfarenheter och villkor inom svensk idrott*. Stockholm: Riksidrottsförbundet FoU-rapport 2013:1.
- Das, M., Verma, R., Ghosh, S., Ciaravino, S., Jones, K. A., O'Connor, B. & Miller, E. (2015). Community Mentors as Coaches: Transforming Gender Norms Through Cricket among Adolescent Males in Urban India. *Gender and Development* 23(1), 61–75.
- Egerberg Holmgren, L. (2011). *IngenMansLand. Om män som feminister, intervjuframtändanden och passerandets politik*. Akademisk avhandling. Acta Universitatis Upsaliensis, Uppsala universitet.
- Eliasson, I. (2011). Gendered socialization among girls and boys in children's football teams in Sweden. *Soccer and Society* 12(6), 820–833.
- Eliasson, I. (2020). Normer som hindrar kvinnor att bli tränare inom idrott. En sociokulturell analys. *Pedagogiska rapporter*, nr 99, Pedagogiska institutionen, Umeå universitet.
- Frank, A. W. (2005). What is dialogical research, and why might we do it? *Qualitative Health Research* 15(7), 964–974. doi:10.1177/1049732305279078
- Frykholm, C-U. (1997). *Att utvärdera kunskapslyftet – ett servicematerial*. Utbildningsdepartementet.
- Fundberg, J. (2003). *Kom igen, gubbar! Om pojkfotboll och maskuliniteter*. Akademisk avhandling, Malmö universitet. Carlssons bokförlag.
- Harding, S. N. (2021). Boys, when they do dance, they have to do football as well, for balance': Young men's construction of a sporting masculinity. *International Review for the Sociology of Sport*, s. 1–15. doi.org/10.1177/1012690220987144.
- Jewkes, R., Flood, M. & Lang, J. (2014). From Working with Men and Boys to Changing Social Norms and Reducing Inequities in Gender Relations: A Paradigm Shift in Prevention of Violence against Women and Girls. *The Lancet* 385 (9977), 1580–1589.

- Jewkes, R., Morrell, R., Hearn, J., Lundqvist, E., Blackbeard, D., Lindegger, G., Quayle, M., Sikweyiya, Y. & Gottzén, L. (2015). Hegemonic masculinity: combining theory and practice in gender interventions. *Culture, Health & Sexuality* 17(2), 112–127.
- Kempe-Bergman, M. (2014). *Man talar om jämställd idrott. Om jämställdhetssamtal med manliga idrottsledare och förutsättningar för jämställd idrott*. Gymnastik- och idrottshögskolan.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Larneby, M. (2020). *Vi och de andra. Om idrott, genus och normer på en idrottsprofilerad högstadieskola*. Akademisk avhandling. Malmö Studies in Sport Sciences, vol. 36.
- Lindster Norberg, E.-L. (2016). *Hur ska du bli när du blir stor? En studie i svensk gymnasieskola när entreprenörskap i skolan är i fokus*. Umeå universitet.
- Locker Room Talk (LRT): <https://lockerroomtalk.se/about/>
- Lukes, S. (2008). *Maktens ansikten*. Daidalos.
- McCormack, M. (2016). Contextualizing homophobic language in sport. I: J. Hargreaves & E. Anderson (red.), *Routledge Handbook of Sport, Gender and Sexuality*, s. 283–290.
- Mahalik, J. R., Talmadge, W. T., Locke, B. D. & Scott, R. P. (2005). Using the conformity to masculine norms inventory to work with men in a clinical setting. *Journal of Clinical Psychology* 61, s. 661–674. <http://dx.doi.org/10.1002/jclp.20101>
- Miller, E., Tancredi, D. J., McCauley, H. L., Decker, M. R., Virata, M. C. D., Anderson, H. A. & Silverman, J. G. (2012). "Coaching boys into men": A cluster-randomized controlled trial of a dating violence prevention program. *Journal of Adolescent Health* 51(5), 431–438. doi:10.1016/j.jadohealth.2012.01.018
- Miller, E., Das, M., Verma, R., O'Connor, B., Ghosh, S., Jaime, M. C. D. & McCauley, H. L. (2015). Exploring the Potential for Changing Gender Norms Among Cricket Coaches and Athletes in India. *Violence Against Women* 21(2), 188–205.
- Olofsson, E. (1989). *Har kvinnorna en sportslig chans? Den svenska idrottsrörelsen och kvinnorna under 1900-talet*. Akademisk avhandling. Umeå universitet.
- Olsson J. & Lauri, J. (2020). Det befriande ansvarets paradox. En studie av jämställdhetsinitiativet #killmiddag. *Tidskrift för genusvetenskap* nr 41(3), s. 5–26.
- Pease, B. (2010). *Undoing Privilege. Unearned Advantage in a Divided World*. London/New York: Zed Books.
- Peacock, D. & Barker, G. (2014). Working with Men and Boys to Prevent Gender-based Violence: Principles, Lessons Learned, and Ways Forward. *Men and Masculinities*, s. 1–22.
- Riksidrottsförbundet (1 juni 2019). *Riksidrottsförbundet och Locker Room Talk tillsammans för jämställdhet och schyssta attityder*. <https://www.rf.se/Nyheter/Allanyheter/Nyhetsarkiv/riksidrottsforbundetochlockerroomtalktillsammansforjamstalldhetochschysstaattityder>
- RF-SISU Skåne (26 maj 2021). *Locker Room Talk*. <https://www.rfsisu.se/skane/Omoss/Visamverkarmed/LockerRoomTalk/>
- RF-SISU Västerbotten (4 december 2019). *Locker Room Talk*. <https://www.rfsisu.se/vasterbotten/utbildningfolkbildning/Materialochsamtalsunderlag/LockerRoomTalk>
- Santhya, K. G., Jejeebhoy, S. J., Acharya, R., Pandey, N., Gogoi, A., Joshi, M., Singh, S. K., Saxena, K. & Ojha, S. K. (2019). Transforming the attitudes of young men about gender roles and the acceptability of violence against women, Bihar. *Culture, Health & Sexuality* 21(12), 1409–1424. doi.org/10.1080/13691058.2019.1568574
- Skolverket (2018). *Redovisning av uppdrag att utvärdera det våldsförebyggande programmet Mentors in Violence Prevention* (Dnr 2015:518).
- Smith, B. (2016). Narrative analysis in sport and exercise: How can it be done? I: B. Smith & A. C. Sparkes (red.), *Routledge handbook of qualitative research in sport and exercise*, s. 260–273. Routledge.
- Strid, S. & Meier-Arendt, D. (2020). Våld som system: våld, maskulinitet och förändring. *Socialmedicinsk tidskrift* 97(2), 235–247.
- Svender, J. (2012). *Så gör(s) idrottande flickor. Iscensättningar av flickor inom barn- och ungdomsidrotten*. Akademisk avhandling. Stockholms universitet.

- Svender, J. (2018). 'Idrottsrörelsens jämställdhetsarbete'. I: J. Norberg (red.), *Resurser, representation och "riktig" idrott. Om jämställdhet inom idrotten*. Rapport 2018:2. Centrum för idrottsforskning.
- Svender, J. & Nordensky, J. (2019). *Jämställdhet bland idrottens ledare*. Stockholm: Riksidrottsförbundet FoU-rapport 2019:1.
- Svender, J. & Redelius, K. (2005). Inkilning inom idrottsrörelsen. En kvalitativ studie. Stockholm: Riksidrottsförbundet FoU-rapport 2005:7.
- Thomsson H. & Elvin-Nowak, Y. (2003). *Göra kön. Om vårt våldsamma behov av att vara kvinnor och män*. Albert Bonniers förlag.
- Ungdomsstyrelsen (2013). *Unga och våld – en analys av maskulinitet och förebyggande verksamheter*. Ungdomsstyrelsens skrifter 2013:1.
- Vetenskapsrådet (2017). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Wahl, A., Eduards, M., Holgersson, C., Höök, P., Lindhag, S. & Rönnblom, M. (2008). *Motstånd och fantasi. Historien om F. Lund*: Studentlitteratur.
- WHO (2009a). *Preventing Violence by Developing Life Skills in Children and Adolescents*.
- WHO (2009b). *Violence prevention the evidence. Changing cultural and social norms that support violence*.
- Wong, Y. J., Ho, M-H. R., Wang, S-Y. & Miller, I. S. K. (2017). Meta-Analyses of the Relationship Between Conformity to Masculine Norms and Mental Health-Related Outcomes. *Journal of Counselling Psychology* 64(1), 80–93.
- Yin, R. (2018). *Case study research and applications. Design and methods*. 6th edition. Sage.
- Zimmerman, F. (2018). *Det tillåtande och det begränsande. En studie om pojkars syn på studier och ungdomars normer kring maskulinitet*. Akademisk avhandling, 412, Göteborgs universitet.

Bilagor

Bilaga 1. Tidigare forskning

I denna bilaga belyser vi nationell och internationell forskning om könsstereotypa beteenden och föreställningar, om konstruktion av maskulinitetsnormer och om interventioner inom idrott som genomförts i försök att förändra en upplevd problematisk maskulinitet.

Könsstereotypa beteenden och föreställningar

Inom olika sociala grupper och samhällen finns det kraftfulla och inflytelserika sociala normer konstruerade i förhållande till idéer om kön – ofta kallade ”könsnormer”. Dessa definierar specifikt det som förväntas av kvinnor (dvs. vad som förstås som ”feminint”) och för män (dvs. vad som ses som ”maskulint”). Cislaghi och Heise (2020) definierar könsnormer som sociala normer som kännetecknar acceptabla och lämpliga beteenden för kvinnor och män i en viss grupp eller ett samhälle, vilka produceras och reproduceras i den sociala interaktionen. Könsnormerna är såväl inbäddade i formella och informella institutioner som förkroppsligade i individens kropp och sinne. Dessa könsnormer spelar en roll när det gäller att forma mäns och kvinnors tillgång till resurser och friheter, ofta ojämlika, som påverkar ”deras röst, kraft och självkänsla” (Cislaghi & Heise, 2020; Connell & Pearse, 2015).

Enligt Connell och Pearse (2015) ska kroppar ses som både objekt för sociala praktiker och agenter i desamma, vilket innebär en komplex process av socialt förkroppsligande i vilken sociala strukturer historiskt och samhällsligt skapade sammankopplas och individen dras på så sätt in i historien. Som med alla sociala normer varierar dessa beroende på sammanhang och inom olika sociala grupper (t.ex. beroende på klass, etnicitet, sexualitet och ålder) och samhällen. Det finns således flera former av maskulinitet och femininitet och dessa ordnas hierarkiskt där vissa former ges mer makt än andra (Connell, 2008). Harding (2021) beskriver hur unga män i England konstruerar sin maskulina identitet inom idrotten. Snarare än att acceptera olika könsidentiteter visar Harding (2021) hur idrottsaktiva ungdomar uttrycker de stereotypa och binära egenskaper hos maskulinitet och femininitet som är ”normen” där dessa ofta knyts an till att manlighet förväntas av unga män och kvinnlighet av unga kvinnor.

För att försöka mäta mäns konformitet till maskulina normer har forskare exempelvis identifierat 11 olika manliga dimensioner av normerande beteenden och förhållningssätt. Där ingår sådant som relaterar till vinnande, emotionell kontroll, risktagande, våld, dominans, självförtroende, arbete, makt över kvinnor, förakt för homosexuella, strävan efter status samt en ”playboy”-identitet (Mahalik m.fl., 2005; Wong m.fl., 2017). Harding (2021) visar att unga män inom idrott uttrycker en stark önskan att anpassa sig till de sociala normerna som likställer idrott med maskulinitet, och att unga män konstant arbetar för att presentera den version av maskulinitet som är accepterad i den specifika kontexten.

Konformitet till maskulina normer har både nackdelar och fördelar för män, enligt Wong med flera (2017). Å ena sidan har forskare som Mahalik med kollegor (2005) identifierat att män som antar maskulina normer gällande självförtroende och emotionell kontroll, kan ha svårigheter med mänskliga relationer, medan de som antar maskulina normer gällande strävan efter status och att vinna, kan ge män en känsla av identitet. Å andra sidan poängterar Wong med flera (2017) att konsekvenserna av att anpassa sig till specifika maskulina normer skiljer sig åt mellan olika individer och grupper, ofta på grund av vilka belöningar eller sanktioner som upplevs i samband med överensstämmelse eller bristande överensstämmelse med maskulina normer på grund av kulturella skillnader. Den metaanalys som Wong med flera (2017) presenterar visar dock att en konformitet till maskulina normer har en signifikant negativ inverkan på mäns mentala hälsa.

När det gäller unga pojkar visar Zimmerman (2018) i sin avhandling om vilka normer kring maskulinitet som reproduceras i den svenska skolan, att för att bli populär som pojke, exempelvis bland flickor, ska pojken vara utåtriktad, social och speciell i den meningen att de måste utmärka sig på något sätt. Det innebär bland annat att flera av de pojkar som identifieras som populära i skolan är de som syns och hörs mest i klassen. Att vara duktig i idrott är också ett sätt att bli populär bland pojkar (Zimmerman, 2018). Zimmerman resonerar utifrån hur vissa beteenden kan innebära en "social kostnad" för pojkarnas popularitet i förhållande till olika könsnormer. Till exempel att det innebär en social kostnad om pojkar visar sina känslor. Kostnaden är att de riskerar att uppfattas som "böjiga" (Zimmermann, 2018). Ett motiv till att pojkar följer könskodade normer i en social kontext är således den sociala vinsten att bli socialt accepterad och omtyckt.

Vikten av att arbeta med unga män för att förändra traditionella könsnormer har uttryckts upprepade gånger av forskare och andra organisationer (Burell m.fl., 2019; Peacock & Barker, 2014; WHO, 2009a). WHO (2009b) argumenterar för behov av interventionsprogram som kan bidra till minskat våld bland barn och unga genom att utmana och förändra de kulturella och sociala normer som uppmuntrar till våld. Genom att stärka ungas förmågor (cognitive, emotional, interpersonal and social skills) att utveckla positiva beteenden, kan individer hantera de krav och utmaningar vardagslivet bär med sig på ett effektivt sätt. WHO (2009a) argumenterar för att utbildning ger bäst effekt när det genomförs med barn i ung ålder, till exempel så tidigt som i förskolan.

Könade sociala normer kan ha en rad skadliga effekter på pojkar och män enligt forskningsöversikter. Detta inkluderar normer som uppmuntrar risktagande bland pojkar och män samt de som begränsar emotionella uttryck (Burrell m.fl., 2019). Normer för maskulinitet spelar en central roll när det gäller våld. I den svenska kontexten har Ungdomsstyrelsen gett ut en serie rapporter om unga och våld som baseras på ett uppdrag de fick av regeringen 2011 att ta fram kunskap om ungas attityder och värderingar kring jämställdhet, maskulinitet och våld. Dessa rapporter tyder på behovet att synliggöra olika maskulinitetsnormer och gruppens betydelse för ungas attityder, värderingar och (vålds)handlingar.

I Ungdomsstyrelsens rapport Unga och våld (2013) påvisas tydliga samband mellan synen på jämställdhet och maskulinitet med att bruka våld bland unga i åldern 16–25 år. Resultaten visar att risken för kränkande beteende och våldsamhet ökar bland både killar och tjejer om de instämmer i stereotypa beskriv-

ningar av maskulinitet och femininitet. Internationella studier visar att män som stöder dominerande maskulina normer tenderar att ha en mer riskfylld livsstil som leder till sämre hälsa (Wong m.fl., 2017). Forskning har således pekat på negativa konsekvenser av en del maskulinitetsnormer, vilka kan benämnas som ”problematiske maskulinitet” (Cislaghi & Heise, 2020; Connell & Pearse, 2015).

Konstruktion av maskulinitetsnormer

Enligt Peacock och Barker (2014) kan rigida normer relaterade till kön och makt-skillnader mellan grupper av män innebära att många män känner en press att bevisa sin manlighet genom att använda våld mot andra män. Ett homofobiskt språk har negativa sociala effekter och kan bidra till en fientlig idrottskultur för alla unga idrottsutövare. Ett sådant språk kan användas för att degradera eller marginalisera en person eller dennes beteende genom att associera till homosexualitet (McCormack, 2016). I den sociala interaktionen kan ett sådant språk användas för att reglera ett könat beteende. Zimmerman (2018) menar att vissa maskulinitetsnormer blir dominerande för att de inte har samma sociala kostnad som de som inte blir dominerande. Vidare visas i det sociala samspelet att det kan ses som en balansgång mellan motstridiga och parallella normer. Exempelvis kan det vara accepterat att säga att pojkar får visa känslor, men att det ändå inte är okej att bete sig på det sättet i praktiken. Detta talar för att det finns fog för att vara uppmärksam på att det kan finnas skillnad mellan sociala normer och könsnormer, vilket Cislaghi och Heise (2020) argumenterar för.

I slutet av 1990-talet och början av 2000-talet genomfördes några studier om hur maskulinitet konstrueras i omklädningsrum (Brännberg, 1998; Fundberg, 2003; Andreasson, 2007). Några genomgående teman är att pojkar och män skapar en grabbig jargong som ofta bygger på avståndstagande från vad som uppfattas som femininitet, manlig homosexualitet och i vissa fall annan (etnisk) maskulinitet än den egna. Larnebys avhandling från 2020 undersöker hur genus konstrueras på en idrottsprofilerad högstadieskola och ser hur konstruktioner av maskulinitet påminner om resultatet från tidigare undersökningar. Larneby ser också nyanser och möjliga förändringar, inte minst vad gäller samkönad intimitet mellan pojkar. Fysisk närhet kommenteras inte lika påtagligt som i tidigare undersökningar av pojkar som exempel på homosexualitet. Dessa exempel är observationsstudier där forskaren analyserar hur konstruktion av maskulinitet görs i praktiken, i dessa fall i omklädningsrum – den miljö som LRT primärt fokuserar. Hur närvarande är då frågor om maskulinitet och makt inom idrottsrörelsen?

Kempe-Bergman (2014) undersöker i sin avhandling hur manliga idrottsledare resonerar om jämställdhet och visar hur många av dessa män relaterar frågor om makt och jämställdhet till ”kvinnofrågor” och primärt frågor om andel och antal. Adams, Anderson och McCormack (2010) visar hur tränare genom maskulinitetsutmanande diskurser bidrar till att fostra och korrigera vuxna fotbollsspelare om de visar sig svaga eller avviker från en ortodox maskulinitet. Med andra ord är ibland medvetenheten och möjligheten att adressera maskulinitet som ”problem” låg bland aktiva manliga idrottsledare. Pease (2010) har undersökt vilka möjliga strategier och pedagogiska ”steg” som kan tänkas fungera för att utbilda privilegierade att förstå och förändra sina egna privilegier. Pease resonerar om att skapa medvetenhet om relationer mellan subjektiv

och strukturell nivå i relation till makt och privilegier. Han lyfter också fram hur svårt det kan vara: varför skulle privilegierade vilja avsäga sig fördelar?

Att förändra problematisk maskulinitet

Sedan början av 90-talet har FN:s organ och nationella regeringar antagit policyer och implementerat interventioner avsedda för att förändra sociala normer om kön och särskilt maskulinitetsnormer. Över hela världen visar det sig att rigida könsnormer och skadliga uppfattningar om vad det betyder att vara man eller kvinna, att uppmuntra män att engagera sig i högriskbeteenden, att tolerera könsbaserat våld, att ge män makten att initiera och diktera villkor gällande sex och så vidare, har skadlig inverkan på män, men framför allt bidrar till utsatthet för kvinnor. Peacock och Barker (2014) betonar att detta påverkar jämlikheten mellan könen i alla samhällen på ett signifikant negativt sätt.

Det finns några få studier om interventioner för att förändra ”problematisksk maskulinitet utanför idrotten i Sverige. Ett exempel är en studie av en intervention som kallas #killmiddag (Olsson & Lauri, 2020). Studien lyfter upp en problematik kring mäns ansvar, utsatthet och möjligheter till förändring i relation till makt. Å ena sidan, i vilken grad framställs män som oskyldiga offer? Och å andra sidan, vilket ansvar och vilka möjligheter till förändring kan läggas på enskilda individer i fråga om könade maktstrukturer? På ett liknande sätt resonerar Egerberg Holmgren (2011) i sin avhandling, i vilken feministiskt engagerade män intervjuas om deras syn på ”könspolitik” i teori och praktik. Studien problematiserar frågor som har bäring på vår undersökning av LRT:s verksamhet. Kan pojkar och män avsäga sig patriarkal makt? Är det en omöjlig position att vara feminist och driva feminism som pojke och man, med förmodat bristande (eller inga) erfarenheter av utsatthet utifrån kön? Egerberg Holmgren ställer även viktiga frågor om huruvida män som arbetar profeministiskt får oproportionellt mycket beröm och riskerar ta över en kamp som de inte har egen erfarenhet av.

En annan intervention som riktas mot ungdomar i Sverige är Machofabriken. Det är främst ett utbildningsmaterial baserat på filmer och en handbok, framtaget till professionella som arbetar med barn och unga. Material är tänkt att användas i könsblandade grupper med pojkar och flickor mellan 13 och 25 år, med avsikt att arbeta för våldsprevention och jämställdhet mellan könen. Jewkes med flera (2015) genomförde en studie av Machofabrikens utbildningsmaterial som visar på ett dilemma när program riktas mot individen då ojämställdhet och förtryck är etablerad på samhällsnivå. Jewkes med flera (2015) argumenterar för vikten av att knyta samman teori och praktik vid förändring av mäns beteenden, särskilt framhålls teorin om hegemonisk maskulinitet som en nyckel att väva in i interventioner för att öka chansen till förändring av mäns praktiker eller relationer med kvinnor som innebär minskat våld och ökad jämställdhet.

En växande mängd internationell forskning visar allt mer att väl utformade program kan åstadkomma betydande förändringar i mäns könsrelaterade attityder och praktiker (Peacock & Barker, 2014). Resultaten från särskilda insatser och interventioner för att förändra attityder hos unga män tyder, enligt Das med flera (2015), på att exponering för könstransformerande program genom idrott kan resultera i förändrade attityder hos unga män, men att det tar tid och krävs genomtänkta strategier att få dem att delta under längre tid. Das med flera (2015) genomförde en omfattande forskarstyrd kvasiexperimentell intervention med

över 200 unga pojkar i 10–16 års ålder under 24 månader i informella cricketlag i Indien där mentorer involverades i programmet. Resultaten visar på minskat våld, men i förhållande till inställning till kvinnor och jämställdhet visar resultaten färre hållbara förändringar.

Trots detta finns få evidensbaserade program för att förändra könsbaserade normer och attityder som kan användas med unga pojkar inom idrott (Santhya m.fl., 2019). De få studier som finns om effekter av interventioner för att påverka och förändra en problematisk maskulinitetskonstruktion, är ofta knuten till våld och jämställdhet mellan könen. Ett program för förebyggande av könsrelaterat våld kallas Coaching Boys Into Men (CBIM), vilket har prövats i USA. I programmet ingår att tränare pratar direkt med unga män inom idrotten, främst i förhållande till respekt för kvinnor och flickor, samt om hur positiv maskulinitet och framgång inte stämmer överens med våldsamma och respektlösa beteenden. Miller med flera (2012) menar att programmet har visat sig kunna bidra till att pojkar ingriper när någon betar sig respektlöst bland kamrater.

I en annan studie i Indien har ett liknande program införts, där det bland annat har forskats kring hur könsattityder bland cricket-tränare och manliga idrottare kan förändras genom en intervention. Santhya med flera (2019) använde idrott i en vetenskaplig intervention under 42 veckor i Indien, med 1 timmes utbildning per vecka, för att, som de uttrycker det, ”leverera nya former av manligheter på spelplanen” – en manlighet som betonar rättvisa och respekt för andra. Även andra teman ingick i det program som de kallar för gender-transformative life skills education programme. Slutsatsen är att interventioner av detta slag, för att förändra djupt rotade hierarkiska traditionella könsrollsattityder som motiverar unga män att använda makt och våld mot flickor och kvinnor, har ett potentiellt värde om pojkar deltar regelbundet. Genom att använda idrottskontexten för interventionen indikerar studien att pojkar tog med sig det de lärde sig om laganda, fair play och att respektera när pojkar betar sig på ett icke traditionellt sätt, och tillämpade det i livet utanför idrotten för att exempelvis ingripa för att stoppa våld. Samtidigt frågar sig Santhya med flera (2019) hur omfattande en insats behöver vara, vilket det saknas vetenskaplig kunskap om, och de konkluderar att 42 tillfällen som deras intervention omfattade kan vara för lite för att ändra pojkars könsrelaterade attityder och beteenden på ett hållbart sätt.

Ofta har även studier av interventioner i Sverige handlat om mäns våld mot kvinnor och fokus har riktats mot förändring av den problematiska relationen mellan män och kvinnor. Det finns exempel på utvärderingar av interventioner med fokus på pojkars och mäns våld. Ett sådant är uppdraget från Skolverket gällande våldsförebyggande programmet Mentors in Violence Prevent (Skolverket, 2018). Det forskarna lyfter fram i utvärderingen är risker med att följa manualen för hur interventionerna ska genomföras alltför troget, och bristande kunskaper om maskulinitet, makt och våld hos dem som leder processerna. Resultaten visar små, men positiva förändringar i pojkars beteende. Den klassmässiga och etniska sammansättningen av eleverna tycks dock ha påverkan för resultatet. I en annan undersökning indikerar Strid och Meier-Arendt (2020) att mäns våld bör ses som autoteliskt (som mål i sig självt) och som en organiserande princip. Deras resonemang om samband mellan maskulinitet och våld ställer viktiga frågor om förändring: Är det möjligt att förändra maskulinitet utan att, eller bara genom att, förändra våldets praktiker?

Enligt Burell med flera (2019) har det skett viktiga förändringar i könsnormer under de senaste decennierna, ofta i progressiva riktningar i förhållande till exempelvis föräldraskap och HBTQ-rättigheter, men också ett ökat stöd inom idrott för homosexuella idrottsutövare med ett mindre homofobiskt språk (McCormack, 2016). Snarare verkar det nu utvecklas en maskulinitetsnorm om ett pro-homosexuellt språk. Enligt Burell med flera (2019) verkar dessa förändringar återspegla ändrade uppfattningar om vad det innebär att vara en man, snarare än ett minskat behov av att anpassa sig till specifika föreställningar om maskulinitet. Vidare poängterar Burell med flera (2019) vikten av att förstå att det inte är givet att förändringar i normativa uppfattningar nödvändigtvis leder till förändringar i själva beteendet.

Samtidigt visar Burell med flera (2019) att förändringsarbeten som genomförts med män och pojkar när det gäller könsnormer i Storbritannien, har visats vara ganska fragmenterade, vaga och avgränsade från dess sammanhang, även om de varit innovativa. Det gäller i förhållande till betydelsen av de sociala och kulturella sammanhangen, men också ekonomiska, institutionella och lagstiftande som är väsentliga för produktion och reproduktion av sociala normer och könsnormer. De argumenterar för en ökad tydlighet i interventioner, i språket om de normer som är föremål för förändring, realistiska definitioner av vad könsnormer är och hur de fungerar, en teoretisk koppling till förändring av könsnormer/maskulinitet som är koherent med strategierna för förändring (Burell m.fl., 2019). Även annan forskning och praxis relaterat till könsbaserat förebyggande av våld har betonat vikten av att använda teoretiskt baserade insatser för att med större sannolikhet nå effektiva och hållbara förändringar (Jewkes, Flood & Lang, 2014).

Traditionella könsroller är således inte längre giltiga, beroende på att maskulinitetsnormer inte är statiska utan föränderliga genom människors kulturella och sociala konstruktioner i vad vi tillsammans formar som idealiserade sätt att vara baserat på kön. Det kan också innebära att män hanterar förväntningar gällande manlighet på olika sätt. Detta leder också sammantaget till att det är komplext att studera utbildningsinterventioner och kunna förstå vilka förändringar de kan leda till i pojkars beteenden, varför vi tar hjälp av både teorier och den vetenskapliga kunskap som vi anser relevanta för att nå vårt syfte med studien.

Bilaga 2. Metod

I denna bilaga ger vi detaljerad information om den datainsamling som forskningsstudien är baserad på. Observationsdata har konstruerats utifrån 14 utbildningstillfällen med utbildning för förändring av problematisk maskulinitet med 100 idrottsutövande pojkar mellan 10 och 14 år i Skåne och Västerbotten samt utifrån en tränarworkshop. Vidare har data samlats in genom intervjuer med 17 personer som är deltagande pojkar, tränare, utbildare och verksamhetsansvariga, samt genom analys av skriftliga dokument.

Datainsamling

Tabell 2 visar att sex av LRT:s åtta utbildningspass, om vardera 30 minuter, i omklädningsrum eller utomhus i nära anslutning till idrottsplatsen, observerades mellan två och fyra gånger. I anslutning till respektive utbildningstillfälle om 30 minuter observerades ytterligare 20 minuter (10 min före och 10 min efter). Sammanlagt utgörs datamaterialet av 11 timmars observationer av utbildning med pojkar (13 utbildningstillfällen, 650 min) samt 2,5 timme av utbildning med tränare (1 tränarworkshop, 150 min).

Tabell 2. Datainsamling observationer.

Idrottsförening (A-D) Idrott	Utbildningspass	Ålder spelare, födelseår	Plats	Varighet minuter	Geografiskt läge
A Innebandy	3	14, 2006	Omklädningsrum inne	30+20	Norra Sverige
A Innebandy	5	14, 2006	Omklädningsrum inne	30+20	Norra Sverige
B Fotboll	2	14, 2006	Vid fotbollsplan ute	30+20	Norra Sverige
B Fotboll	4	14, 2006	Vid fotbollsplan ute	30+20	Norra Sverige
B Fotboll	6	14, 2006	Vid fotbollsplan ute	30+20	Norra Sverige
B Fotboll	8	14, 2006	Vid fotbollsplan ute	30+20	Norra Sverige
C Innebandy	3	14, 2006	Skola inomhus	30+20	Norra Sverige
C Innebandy	5	14, 2006	Skola inomhus	30+20	Södra Sverige
C Innebandy	8	14, 2006	Skola inomhus	30+20	Södra Sverige
D Fotboll	2	14, 2006	Omklädningsrum inne	30+20	Södra Sverige
D Fotboll	2	11, 2009	Omklädningsrum inne	30+20	Södra Sverige
D Fotboll	8	14, 2006	Omklädningsrum inne	30+20	Södra Sverige
D Fotboll	8	11, 2009	Omklädningsrum inne	30+20	Södra Sverige
Tränarworkshop-Fotboll/Ishockey	Tränarpass	Vuxna	Konferenslokal	150	Norra Sverige

En av de fem utbildningarna avbröts efter två observationer på grund av pågående pandemi, medan övriga fullföljdes. Dessa två observationer räknas in i datamaterialet då vi ansåg att det tillförde värdefull information samt att det var osäkert huruvida LRT skulle kunna genomföra fler utbildningar under våren på grund av smittorisen. Vi beslutade därför att fortsätta med datainsamlingen under hösten 2020 när situationen med pandemin var bättre och LRT kunde genomföra sina utbildningar.

Semistrukturerade intervjuer med sammanlagt 17 informanter har genomförts med tio pojkar, åtta med födelseår 2006 (14 år) och två med födelseår 2009 (11 år), och sju vuxna, två verksamhetsansvariga och två utbildare inom LRT samt tre tränare enligt tabell 3.

Tabell 3. Datainsamling intervjuer.

Deltagare	Ålder	Roll	Intervjuform	Varaktighet minuter
Pojkar				
Peter	14	Fotbollsspelare	Öga mot öga/parvis	20
Johan	14	Fotbollsspelare	Öga mot öga/parvis	20
Niklas	14	Innebandyspelare	Öga mot öga/parvis	25
Fredrik	14	Innebandyspelare	Öga mot öga/parvis	25
Anton	14	Fotbollsspelare	Öga mot öga/parvis	30
Noah	14	Fotbollsspelare	Öga mot öga/parvis	30
Erik	14	Fotbollsspelare	Öga mot öga/parvis	25
Albin	14	Fotbollsspelare	Öga mot öga/parvis	25
Oliver	11	Fotbollsspelare	Öga mot öga/parvis	20
Elias	11	Fotbollsspelare	Öga mot öga/parvis	20
Vuxna				
Tommy	Ung <30	Verksamhetsansvarig	Öga mot öga/parvis	90
Annika	Ung <30	Verksamhetsansvarig	Öga mot öga/parvis	90
Lars	Ung <30	Utbildare Norr	Telefon/enskild	62
Karl	Ung <30	Utbildare Söder	Öga mot öga/enskild	90
Nils	Vuxen >30	Tränare Norr	Telefon/enskild	45
Leo	Vuxna >30	Tränare Söder	Öga mot öga/enskild	25
Kent	Vuxna >30	Tränare Söder	Öga mot öga/enskild	20

En semistrukturerad ansats användes vid intervjuerna, där intervjuerna baserades på en serie av nyckelfrågor anpassade till deltagarnas roll och ålder samt att de kunde anpassas under intervjuens gång (Kvale & Brinkmann, 2009). De flesta av intervjuerna spelades in digitalt, medan några skrevs ned på papper direkt under intervjuens gång. De inspelade intervjuerna transkriberades och noteringarna bearbetades till skriftliga textfiler inför analys. Alla intervjuer genomfördes under 2020, utom intervjun med verksamhetsansvariga som genomfördes 2019 i anslutning till projektets uppstartsfas. Intervjuer genomfördes i tre städer: Malmö, Umeå och Stockholm. Sammanlagd tid för konstruktion av data genom intervjuer är drygt sju timmar (437 min). Vidare genomfördes samtal med utbildare och tränare vid observationerna. Intervjuerna genomfördes cirka tre veckor efter avslutad utbildning.

Riksidrottsförbundet

Idrottens Hus, Box 11016, 100 61 Stockholm | Tel: 08-699 60 00
E-post: riksidrottsforbundet@rf.se | Hemsida: www.rf.se